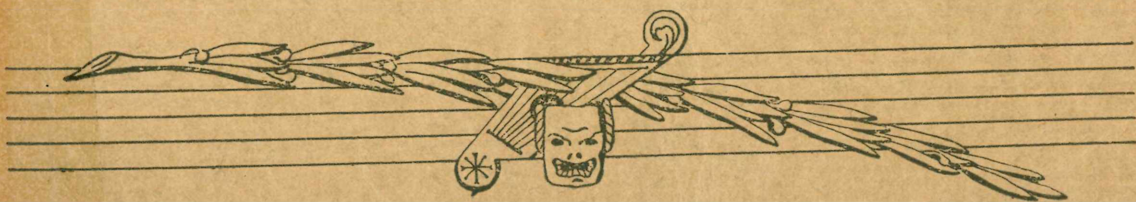
BALYS SRUOGA

LIETUVIŲ TEATRAS PETERBURGE

HUMUNITARINIŲ MOKSLŲ FAKULTETO LEIDINYS
1930 VYTAUTO DIŽIOJO METAIS

HUMANITARINIŲ MOKSLŲ FAKULTETO LEIDINYS

BALYS SRUOGA

Lietuvių teatras Peterburge

1892—1918

Lietuvių teatro istorijai medžiaga

KAUNAS
1930 VYTAUTO DIDŽIOJO METAI

Viršelio piešinys, — Petro Rimšos darbo, — paimtas iš Peterburgo „lietuviškų vakarų“ programų, kur jis buvo naudotas pradedant 1919 metais.

M. KUKTOS spaustuvė, Nepriklausomybės aikštė 7.

I. Pasiteisinimo vietoje

1.

Nepasislėpsiu, turiu prisipažinti: ne be nejaukaus susirūpinimo ryžaus tvarkyti medžiagą, liečiančią lietuvių teatrą Peterburge, ir jos santrauką pasiūlyti viešajam dėmesiui. Žinau, kad mano pasiryžimas pašauks abejojančią šypseną, nes jisai, ne be pagrindo, pasirodys gana įtartinos rūšies pretenzija. Žinau, kad dar liūdnesnė šypsena nuriedės dėl darbo atlikimo būdo. Žinau ir tuos pagrindus, dėl kurių visa tai atsitiks, ir jų teisėtumo nedrįstu neigti...

— Koks ten teatras, tie prieškariniai „lietuviškieji vakarai?“ Juokinga iš armotų žvirblius šaudyti! Dar juokingiau apie paprastą vakarušką rašyti ilgus puslapius ir manyti, kad tai rimtas darbas! Juk tose vakaruškose, tuose „Lietuviškuose vakaruose“ vaidindavo nemokėliai, nežinantys, kur kojas, kur rankas padėti, nesugebantys žodžio ištarti padoriai, nieko nenuvokiantys ir apie vaidybos meną, ir apie vaidybos techniką! Ir publika į juos eidavo ne estetinio pasigėrėjimo ieškodama, ne teatraliniu žygiu gyventi norėdama, bet pramogos pasigęsdama: pasilinksminti, pasišokti, per naktelę paulioti! Koks ten teatras?!

Visa tai yra teisybė. Visa tai — tokia teisybė, prieš kurią verta galvą nulenkti. Juo labiau, kad ji yra rūsti. Ir rūsti ji todėl, kad ji yra vienašališka. Ir vienašališka ji yra todėl, kad ji charakterizuoja reiškinį, sukaupdama jo požymius, kurie matyti iš labai siauros plotmelės, — kad ji neapima jo visų požymių, kad ji neišsemia viso reiškinio, kad ji, pagaliau, apie kalbamąjį reiškinį jokio supratimo neduoda...

Todėl tad ir minėtąją abejojančią šypseną norėčiau kiek sušvelninti, ar bent pasiūlyti jai susikaupti: *skundu*, teisybės besišaukiančiu.

Ištikro, ištikro, santykiuose su teatru mes esame — ir neteisingi, ir atkaklūs savo neteisybėje, ir žiaurūs, ir — tegu būnie man atleistas nusiminimo žodis — mes esame ir fanfaronai. Pri-

siminkime tiktai, kaip mes elgiamės, vertindami įvairius reiškinius ar laimėjimus visose gyvenimo bei kūrybos srityse — ir teatro pastogėj.

Visur mes reikalaujame, kad vertintojas būtų atatinkamai savo užsimojimui pasiruošęs. Pavyzdžiui, iš harmonizuotos liaudies dainelės kritiko mes reikalaujame, kad jis būtų muzikas; mažiausia, kad jis būtų muzikalus, kad jis žinotų muzikos teoriją ir istoriją, kitaip sakant, kad jis būtų „specialistas" savo srity. Ir jeigu muzikos kūrinėlio kritikas, vietoj kalbėjęs iš esmės, pradeda linksmą bylą apie lakštingales, mes tokiuo kritiku netikim. Lygiai tokiu būdu elgiamės santykiuos su tapybos, literatūros, architektūros kritikais. Mes esame dar opesni praktiškųjų dalykų srity. Tegu pabando kuris pilietis, vertęsis visą gyvenimą smulkių daiktų prekyba ar kuriu kitu panašiu garbingu verslu, tegu jis pabando parašyti, pavyzdžiui, Petro Vileišio tilto kritiką. Juk mes tuojau išjuoksime jį! Pareikalausime iš jo, kad jis parodytų savo žinias iš medžiagos atsparumo, geležies technikos, betono technikos, tiltų stiliaus istorijos ir kitų garbingų sričių. Jeigu jis to neparodys, mes jį prikalsime prie viešosios gėdos kryžiaus: tegu kitą kartą nekiša savo dvylekio tenai, kur jis nieko neišmano!

Dar ir daugiau mes iš tų kritikų norime. Mes reikalaujame, kad jie vaduotųs aiškiai suvokiamu ir formuluojamu kriteriju, kad tasai kriterijus būtų pagrįstas, kad kritikai, mažų mažiausia, žinotų, ko jie nori. Šie mūsų reikalavimai, statomieji kritikams, yra visai suprantami ir teisėti.

Tiktai, berods, vienoje teatro stityje mes šitokių reikalavimų kritikams nestatome. Nors teatro menas yra sudėtingesnis, negu bet kuris kitas — pavieniui! Nors teatras atsiremia ir tapyba, ir plastika, ir literatūra, ir muzika, ir architektūra, ir technika, ir daugeliu kitų, net psichologinių bei socialoginių faktorių, nebekalbant apie grynai teatrališkuosius! Juo labiau, kad ir aktorius turi mokytis, ne mažiau, kaip tilto statytojas. Aktorius turi mokytis — visą gyvenimą — ir išmokti negali: jis turi jau tokiuo gimti ir per ilgus darbo metus įgyti techniką.

Iš teatro kritiko mes jokio pasiruošimo nereikalaujame. Nereikalaujame, kad pažintų teatralinės kūrybos esmę, kad jis žinotų vaidybos techniką, teatro istoriją, susivoktų jo tolydėje evoliucijoje, kad jis vaduotųs koriu aiškiu kriteriju, kad jis *žinotų tai, ko jis nori.*

Mūsų teatralinė kritika — kaip vieversėlio daina pavasary: niekuo nepagrįsta, perdėm liriškas impresionizmas. Tas gerai vaidino, tas blogai — pažymi kritikas ir džiaugias savo išmintimi. Ir jeigu jis dar atpasakoja pjesės turinį, o savo nemokėjimą mintis aiškiai suprantamai dėstyti, ne kartą gi — ir minčių nesimą, maskuoja skambiomis formulėmis, eiliniam piliečiui neįdomiais ir nesuprantamais žodžiais, mes prieš tokį kritiką dar žemiau galvą lenkiame.

Ir kas liūdniausia, mūsų teatralinė kritika nerodo ne tiktai jokių pastangų, bet ir jokio noro išbristi iš savo anarchiškos bei savavaliose užuogaidose paskendusios būklės.

Ne vien tiktai *mūsų,* lietuvių, teatralinė kritika. Mes jauni esame, Europos civilizacijos mokiniai, — iš mūsų net ir reikalauti negalima: tai, ką mes turime, mes iš kitų išmokome. Ir mūsų mokytojai šioje srity nėra toliau už mus nuėję. Kur mes berastumėm mokslingesnę tautą, kaip vokiečiai? Jų teatralinių kritikų „karalius“ *Alfred Kerr*, šitiek metų besiverčiantis kritiko amatu, senatvėj suvedė savo darbų apyskaitą, — ir vaisiai visiškai liūdni. Negacija, negacija — plius vienas kitas nusižudęs aktorius, plius vienas kitas „suėstas“ dramaturgo talentas, — ir nieko teigiamo: jokio kritikos metodo, jokio aiškaus kriterijaus!

Šitokia padėtim šioje vietoje tenka nusiskųsti todėl, kad anarchistai kritikai ne tiktai teatrui, bet ir teatro mokslui daug blogo padarė. Kur ten teatro mokslui, — jie net neatliko savo pareigų *teatro istorijos mokslo* atžvilgiu.

Kitose žinojimo srityse kritika, tarytum, nuvalo, atrenka mokslo medžiagą. Ji analizuoja pavienius reiškinius, išskirdama teigiamus, vertingus, įdomius, charakteringus iš masės necharakteringų, neįdomių, nevertingų reiškinių. Mokslininkui belieka pasinaudoti paruoštuoju darbu, suklasifikuoti paruoštoji medžiaga, suorganizuoti ją į vieningą sistemą. Šis paruošiamas darbas teatro srity ir tebėra nepadirbtas. Ar ne todėl ir pats teatro istorijos mokslas taip vėlai teužgimė — vos XX-to amžiaus pradžioje? Ar ne todėl jam taip sunku užimti prideramą jo svarbumui poziciją, susilaukti pasitikėjimo ir pripažinimo?

Jeigu Vakaruose (iš dalies ir Rusijoje) mūsų gyvenamomis dienomis šioje srity vyksta ištisas perversmas, jeigu ten universitetuose steigiama teatro istorijos katedros ir organizuojami sudėtingi teatro mokslo institutai, tai dar nereiškia, kad *mes* pa-

jėgsime veikiai naują judėjimą, naują žinojimą suprasti ir pripažinti. Tur būt, dar ilgus metus mes į tai žiūrėsime iš *aukšto* — kol priaugsime ir sugebėsime suprasti.

Todėl, ilgai dar mes niekinsime pastangas įnešti į teatro kritiką kurio nors aiškumo, niekinsime pastangas teatro srity sprendimus pagrįsti aiškiau suvokiamu kriteriju. Todėl tat ir šios mano pastangos, nepanašios į palaidą impresionizmą, neturinčios pretenzijų mokyti ir aiškinti, vilioti ir apgauti, — pastangos rinkti ir organizuoti medžiagą apie „lietuviškus vakarus" dar ilgai, tur būt, atrodys sunkiai tepateisinamu, jeigu jau ne juokingu, prasimanymu...

2.

„Lietuviškieji vakarai" — nėra jau tokia menkysta, kaip tai galėtų atrodyti, žiūrint į juos nekukliomis akimis. Jų reikšmė bus galima tiksliau formuluoti, kai bus surinkta ir paskelbta juos liečianti medžiaga. Tačiau ir dabar, rodos, nebūtų per didelė herezija, jeigu būtų pasakyta: „lietuviškieji vakarai" savo reikšme mūsų tautos atgimimui galėtų varžytis dėl pirmenybės kad ir su rašytąja literatūra.

Daug heroizmo, kančių ir pasišventimo pareikalavo lietuviška knyga, bet ar daug mažiau jų reikalavo lietuviškasai teatras — „lietuviškieji vakarai"?

Literatūra turėjo šimtmečių tradicijas, literatūra buvo susijusi ir su praktiškais reikalais. Maldaknygė, vis viena, kaip į ją žiūrėtumėm iš literatūros Olimpo aukštybės, buvo labai įžymus faktorius mūsų kultūros gyvenime. Religinės giesmės ir maldos, — visa religinė lirika, agiografinė literatūra, — turėjo galingą rėmėją ir užtarytoją bažnyčios organizacijos bei jos atstovų asmeny. Ji žadino, mažiausia, lirines emocijas, ji kuteno vaizduotę, ji išmokė mylėti ir branginti lietuvišką knygą — neveltui gi ji buvo žalvario kantais apkaustoma, jos odinis viršelis perlamutrais ir kauliukais dabinamas! Mintinoji gi literatūra, tautosaka, tenkindama praščiokų dvasios alkesį, per ilgus šimtmečius sudarė prasčiokų literatūros tradicijas. Ir vis tiktai mūsų tautos atgimimo aušroje pasirodžius pirmiesiems laikraščiams, pirmiesiems pasauliškės literatūros leidiniams, prasidėjo neregėtas sujudimas — širdyse ir smegenyse.

Mūsų teatras — tokių tradicijų neturėjo. Buvusieji įvairūs sodžiaus „vaidinimai" kalėdų, užgavėnių, vestuvių metu, savo

reikšme toli negalėjo lygintis su maldaknygės, su tautosakos reikšme. Dėl žinomųjų aplinkybių organizuotasai teatras prasidėjo žymiai vėliau, negu literatūra. Žinoma, ir jo atsiradimas buvo galimas tik tuomet, kai dirva atatinkamai jau buvo paruošta. Bet kai jis pradėjo atsirasti — jo praktiškoji reikšmė mūsų tautos atgimimui, atrodo, ne tiktai susilygino su literatūros reikšme, bet gal ją ir pralenkė.

Dabartinė mūsų inteligentijos vyresnioji karta dar gerai pamena mūsų atgimimo aušros laikotarpį. Rengiama kur sodžiuje „lietuviškas vakaras“ — tai didžiausias įvykis visoje apylinkėje. Plaukia į jį sodiečių minių minios, važiuoja vežimais — su vaikais, su šeimyna, ir spektaklį nuoširdžiausiu būdu „priima“. Plaukia publika, nelyginant anglų Elžbietos pasakingąją gadynę į Shakespeare'o teatrą. Ištikro, *net teatro srity mes gyvenome renesansą dvidešimto amžiaus angoje:*

Ar tai buvo teatras — tikra to žodžio prasme? Juk vaidino nemokėliai, ect? Taip, buvo, šimteriopai buvo! Jis tuomet davė savo publikai tai, ką teatras duoda ir turi duoti savajai publikai. Kitaip sakant, tas teatras turėjo savo publiką, o publika — turėjo savo teatrą. Tokia pat prasme buvo teatras, kaip tautosaka ir maldaknygė buvo tos pačios publikos literatūra. Jeigu nūdien valstybinis teatras galėtų sukelti *savojoj* publikoj tokio pat entuziazmo, kokio sukeldavo „lietuviški vakarai“ *savojoj* publikol, dėl jo likimo būtų galima tikrai džiaugtis!.. Jeigu jis tiktai keltų tokio entuziazmo ne pataikaudamas abejingiesiems instinktams, bet tenkindamas kilnųjį dvasios alkesį!

Žinoma, apsiginklavus rūsčiuoju kriticizmu ir teatralinės estetikos kryžiais, žiūrint į tuos „lietuviškuosius vakarus“ pro estetikos dūmais aprūkusius akinius, galima būtų prieiti klaikių išvadų.

Tačiau šitokia pažiura būtų ne tiktai neišmintinga ir nepateisinama, — ji yra visiškai neleistina.

Jeigu mes pažvelgtumėm pro „simetringosios estetikos akinius“ — tegu būnie man atleista ir už šį terminą! — pažvelgtumėm, pavyzdžiui, į viduramžio statuetes ar į mūsų tautodailės kūrinius, kurie yra asimetriški, kurių visas grožis ir žavingumas atsiremia jų asimetrija, jų aproporcija, — tai vaisiai būtų tolygūs akmenų svorio centimetrais matavimo darbui.

Kritiškai pažvelgę ir į mūsų pradinę literatūrą — tur būt, ne daug kur tenai tegalėtumėm mūsų dabartinį estetikos kodeksą pritaikyti. Žlembiantis sentimentalizmas, sentimentalus patriotizmas, patriotinė bei pilietinio susipratimo propoganda — ir visi terminai, kuriais galima tų laikų literatūrą išsemti. Nūdien šie terminai turi, berods, daugiau paniekinamos prasmės. O anais laikais — tai buvo kilnūs ir garbingi reiškiniai. Nes tuomet estetinis reiškinys, be idealistinio bei utilitarinio antspalvio, buvo ir nesuprantamas ir neįmanomas. Šitais reiškiniais, kaip psichologine premisa, atsiremia ir visa mūsų naujoji literatūra. Todėl tat mes taip uoliai studijuojame tą senąją, tą feljetoniškai idealistinę, tą utilitaristinę literatūrą. Tai buvo tautos dvasios tam tikrą laikotarpį reiškimosi forma. Nūdien būtų visiškai juokinga, jeigu jos tyrinėtojas panorėtų ją vertinti, besivaduodamas savo gyvenamąja estetika, — jeigu jis savo dvasia nepasistengtų persikelti į aną laikotarpį, nepanorėtų pagyventi ano laikotarpio supratimais ir galvojimo procesais, — jeigu jis kalbamųjų literatūros reiškinių nevertintų, atsižiūrėdamas anais laikais *buvusių* ar anais laikais *galimų* kriterijų.

Lygiai ta pati padėtis ir mūsų teatro istorijos srity. Lygiai ir čia būtų juokinga buvusiems „lietuviškiems vakarams“ statyti tuos pačius reikalavimus, kuriuos mes nūdien statome sostinės teatrui. Viskas savo laiku turi savo prasmės. Keičiasi net kriminalinis kodeksas sąryšy su gyvenimo ir laiko reiškiniais! Kaip literatūros, taip ir teatro istorikas, vertindamas praeities kūrybos žygius, *privalo persikelti į praeitį, suprasti buvusius laikus, persiimti jų dvasia, ir tiktai tuo besivaduodamas gali formuluoti savo sprendimus.*

Žiūrint šitokiomis akimis į praeitį, ir mūsų teatro istorijos reiškiniai pasirodo esą visiškai kitokia šviesa nuskaidrinti. Visų pirmiausia jie nustoja savo *menkystos* požymių.

3.

Kalbant apie „lietuviškuosius vakarus“ tenka turėti galvoj dvi pradžiodali: organizacinę - idejinę ir kūrybinę.

Mūsų teatro kūrimosi pradžioje, pirmiesiems jo darbuotojams, rūpėjo gal daugiau utilitaristiniai bei idealistiniai darbo pagrindai: patriotizmas, tautiškumas, susipratimo žadinimas, na, gal greta jų, ir labdarybė (vakaro pelnas labdarybės tikslams). Greta šių dalykų teatras auklėjo ir mums lietuviams taip tuomet reika-

lingą visuomenišką jausmą. Rengiant „lietuvišką vakarą“ būdavo visos partijos susitaiko. Visiems atsiranda bendra kalba, bendras interesas, auga kolektyviška, visuomeniška valia. Dideliuose Rusijos miestuose išblaškyti intelegentai, šiaip vienas su kitu dažnai jokių ryšių nepalaikantys, „lietuviškame vakare“ suartėja. Tenka tiktai pažvelgti į vieno - kito spektaklio dalyvių sąrašą: dešiniausieji ir kairiausieji dirba tą patį darbą. Scenoje, na, pasakyčiau, ir publikoje. Čia gimsta nauji sumanymai, čia bręsta visiems bendri nauji žygiai. Pavyzdžiui, prieškarinė vadinamoji „Didžioji Šiaulių gegužinė“, mūsų nūdieninėmis akimis žiūrint, buvo paprasta normališka „vakaruška“ — esmėj ji ir buvo tokia, o kas nežino kokios milžiniškos reikšmės ji turėjo mūsų kultūros gyvenime! Kam teko būti tuomet Vilniuje — tas žino, kad „lietuviškieji vakarai“ buvo beveik vienintėlė lietuvybės propogandos priemonė! Ir taip buvo visur — Lietuvos ir Rusijos miestuose ir miesteliuose, ir sodžiuose — ir rūmų salėse, ir klojimuose, ir pakluonėse... Visa tai yra gyvi, reikšmingi ir giliai turiningi mūsų kultūrinio gyvenimo apsireiškimai.

Kas liečia „lietuviškų vakarų“ kūrybinius pagrindus, tai jie buvo pilna prasme *diletantų teatras*. Gaila tik, terminas *diletantų* toks biaurus, nūdien įgijęs gyvenime paniekinamos prasmės. Teatro istorijoje šis terminas nėra pašiepiantis. Net priešingai. *Diletantų* teatrai, kurie anaiptol ne visuomet būdavo *diletantiški*, nėra išskiriami iš teatro istorijos. Kartais į juos kreipiama — ir visai pamatuotai — ypatingo dėmesio. Kartais šis teatras nustelbdavo net profesionalų teatrą. Pavyzdžiui, atelanos, romėnų mimai (bent jų gyvenimo pradžioj), viduramžio religinis teatras (mažiausia — iki susiorganizavimui atitinkamų brolijų ar bendruomenių ruošti misterijų pastatymams), Nürnberg'o meisterzingerių teatras, commedia erudita, nesuskaitomi vadinamieji „mokykliniai teatrai“ ir — visa tai buvo diletantų teatrai, ir visi jie nusipelnė garbingą vietą teatro istorijoje.

Pagaliau, prie diletantų teatro kategorijos tenka priskirti ir įvairios vadinamojo „liaudies teatro“ pasireiškimo formos, — įvairūs „prasčiokų“ vaidinimai bei žaidimai kalėdų, užgavėnių, vestuvių, pabaigtuvių, joninių etc. metu. Šiomis „liaudies teatro“ formomis etnologai bei etnografai jau senai susirūpino. Pastaraisiais dešimtmečiaiš atkreipė į tai savo dėmesį literatūros bei teatro istorikai ir nustebo tyriamosios medžiagos turtingumu bei įdomumu.

„Lietuviškieji vakarai“ savo kūrybine esme, tampriai — net nuostabu! — susija su tokio „liaudies teatro“ formomis, nelyginant tai būtų kiek tolimesnė evoliucija civilizacijos lipynėje.

Stebina mus „lietuviškųjų vakarų“ gaivalinė jėga (Urkraft), betarpiškas įkvėpimas, kuris, psichologiniu pagrindu, suartina juos su tautosaka.

Tautosakos stiprybė glūdi jos betarpiškame įkvėpime. Mūsų liaudies dainius dainuoja savo dainas, neatsižiūrėdamas mūsų rašytosios poetikos. Tautosakoj mes negalėtumėm pritaikyti rašytinės poetikos nuostatų: jos dainose nerasime nei rimų, nei nuosakaus taisyklingo kirčių kaitaliojimos, nei įprastoji rašytiniuose kūriniuose sakinių konstrukcija liaudies dainiui yra privaloma. Bet tai dar visai nereiškia, kad tautosaka — ne tik daina, bet ir pasaka — neturėtų savo poetikos, savo formos. Tautosaka turi savo formą, — savo melodiją, savo „sielą“, savo „entelechiją“. Pro storžieviškas, rašytinės poetikos atžvilgiu, tautosakos formas, sermėginius jos apdarus, „vyžas“ trykšta nemirštama kūrybos ugnelė. Mūsų nelaimė, kad mes, turėdami tiktai rašytinę poetiką ir jos mastą, einame studijuoti tautosaką, kurios reiškinius veltui stengiamės įtempti į jai netinkamas rašytinės literatūros sąvokas!

Analoginę padėtį mes turime, teisingiau, turėjome ir „lietuviškų vakarų“ stichijoje. Tuščias darbas būtų ieškoti juose kurių teatralinių uždavinių sprendimo, pastatymo idejos, vaidybos stiliaus nuosakumo ar jo išlaikymo, ir kitų panašių gerų dalykų. Viso to tenai nerasime. Nerasime net aiškios spektaklio formos, tokios formos, kurią mes galėtumėm apibūdinti nūdien esamais terminais. Spektaklio forma mūsų estetikos atžvilgiu buvo ta pati „sermėga“, „vyža“, gal net storžieviškesnė, negu pasakos forma. Ir vis tiktai pro ją triško gyva kūrybinė ugnelė, triško betarpis įkvėpimas ir sveika gaivinamoji jėga, kuri ir sukeldavo publikoje nepaprastą, stichijinį entuziazmą.

Čia mes susiduriame dar su viena itin svarbia ir įdomia aplinkybe, nemaža šviesos leidžiančia į mūsų dabar gyvenamosios kultūros kryptį, kurią būtų galima apibūdinti terminu: *prasčiokas* (teisingiau, bent vaizdžiau būtų: sodietis) *su universiteto mokslu.* Mes visi — visa mūsų intelegentija — esame prasčiokų, daugiausia valstiečių, vaikai. Mes išėjome aukštąjį mokslą, priėmėme į save, įsiurbėme Europos civilizacijos vaisius. Bet mumyse perdėm dar tebėra gyvas mūsų valstietiškas pradas, perdėm mes dar tebejaučiame ryšius su žeme, su juodžemiu, vos suverstomis

mėlynuojančiomis vagomis, pilnomis sulčių ir trąšų. Skepticizmas, atsargumas, prakticizmas, prisirišimas prie to, ką mes turime, greta su naivumu, sentimentalumu ir svetingumu, leidžiančiu mus išnaudoti visiems, kurie tiktai netingi, — visi šie, ir panašūs valstietiški bruožai sąryšy su universitetine civilizacija, — visa tai ir sudaro mūsų intelegentijos, net politikos pagrindus, kurių Vakarų Europa nieku būdu suprasti negali. Šių mūsų psichikos pagrindų nesupranta ir nesupras, pavyzdžiui, ir lenkai, kurių intelegentija, bent jos vadai, senai nustojo (jeigu tik kada nors turėjo) ryšių su juodžemiu...

Taip yra nūdien. *Juodžemiškumo* ir *universitetiškumo fuzija* vyko — ir dabar dar tebevyksta — plačiu mastu ir įvairiomis formomis. Tačiau, vargu ar rastumėm kitą tokį vaizdingą šios fuzijos proceso pavyzdį, kaip buvusieji „lietuviškieji vakarai". Juose susidurdavo kūrybos žygy abudu pradu: juodžemiškas ir universitetiškas. Sumanytojai, iniciatoriai paprastai būdavo įvairūs inteligentai, dažniausia studentai. Jie režisuodavo ir vaidindavo drauge su valstiečiais sodžiuose ir miesteliuose, o didmiesčiuose — drauge su prasčiokais, darbininkais ir amatininkais, sodžiaus ateiviais. Vakaro sumanymas, režisūra, „teatras", iš dalies net „vaidyba" buvo iš civilizacijos, iš „universitetinės srities", — sumanymo realizuotojai, aktoriai su savo psichine struktūra, su savo palinkimais ir supratimais — grynai juodžemiškas pradas. Naujoviškos civilizacijos formos pripildoma nelyginant priešcivilizacinės (išeitų, lyg ir priešistorinės) kultūros sultimis!

Vykusi priešcivilizacinių — juodžemiškų pradžiadalų su civilizacinėmis fuzija ir pagrindžia „lietuviškųjų vakarų" kūrybinę esmę. Visa tai juos, tuos „lietuviškuosius vakarus", kaip studijų objektą, padaro dar įdomesniais.

„Lietuviškieji vakarai" — buvo kadaise platus, turiningas ir ryškus gyvenimas. Nūnai jis jau yra istorijos dalykas. Deja, istorijos dalykas tiktai laiko atžvilgiu. Bet ne istorijos mokslo. Į mokslišką istoriją jis pereis tiktai tuomet, kai mes surinksime jį liečiančiąją medžiagą, kai ji bus galima sistematizuoti ir ją atsiremiant konstruoti bendresnės išvados. Dabar mums tenka pradėti darbas iš pat pradžios: pradėti rinkti medžiagą. Kol kas šis darbas ir tėra galimas. Jei šio darbo nepadirbsime mes, jį turės dirbti būsimos kartos, kurioms bus sunkiau surinkti mūsų išdraikytąją medžiagą, — kurios nepasigailės mums rūstaus žodžio už apsileidimą. Ne šiandie — tai rytoj tas darbas turės būti atliktas,

nes jeigu šiandie dar teatro mokslas daugeliui atrodo nerimta, pasigailėjimo verta pretenzija, tai dar visai nereiškia, kad jis rytoj nebus pripažintas, — kad rytoj jis neužims jam prideramos garbingos vietos šalia istorijos, lingvistikos, gnoseologijos... Šitos medžiagos rinkimo darbas turi būti padirbtas tuo pačiu atsidėjimu, tuo pačiu rūpestingumu ir meile, kaip mes dirbame analoginį darbą istorijos, literatūros ar filosofijos srity. Nūdien gal mes ne tik neapčiuopiame, — gal net ir just nejuntame, kokį didelį mūsų kultūros istorijos skyrių teatro srity turime visai neištirtą. Jeigu nūdien prancūzai, pavyzdžiui, taip didžiuojas savo viduramžio misterijomis, kurios savo pasiutusiu naturalizmu buvo kartais šlykščios iki kraštutinumo (pavyzdžiui, Šventosios išžaginimo scena!), tai mes nieku būdu ilgainiui ne mažiau turėsime pagrindo pasididžiuoti mūsų „lietuviškaisiais vakarais".

Tiktai parodykime: mažiau pasididžiavimo mūsų išmanymu ir estetika, mažiau racionalistinio budizmo, bet daugiau meilės mūsų praeičiai, daugiau sąžiningo mūsų kultūros apsireiškimų pažinimo, — ir mes nejučia suprasime būtosios gyvybės gaivalinę jėgą, mes ir po savo kojų pajusime tvirtą ir gausiai vaisius brendinančią žemę.

4.

Mūsų teatro, prasidėjusio mūsų tautinio atgimimo aušroje, pergyvenusio tam tikrą evoliucijos laipsnį, pirmas laikotarpis pasibaigė didžiojo karo pradžios metais. Didysis karas — tamsi siena, skirianti dabar gyvenimą teatro laikotarpį nuo ano, savyje pabaigto. Nuo anos gadynės mus skiria penkiolika metų, — pakankamas laikotarpis, kad mūsų studijos galėtų būti objektingos.

Koks galėtų būti teatro istoriko uždavinys, renkančio „lietuviškų vakarų" medžiagą?

Atrodo, į šį klausimą nesunku būtų atsakyti. Teatro istorikas turi suvokti medžiagą, kuri buvo naudojama spektakliams. Toliau tektų suvokti, kaip aktoriai, kaip režisieriai suprasdavo savo uždavinius, kokias vaidybos priemones jie naudojo, kaip spręsdavo įscenizacijos, dekoracijos, kostiumų, mostų problemas ir pn. Atrodo, šis klausimas turėtų būti detelizuotas. Tektų suvokti, kaip ankščiau minėtosios problemos buvo sprendžiamos Vilniuj, Kaune, Peterburge, Rygoj, Liepojuj, Odesoj, Kijeve, Panevėžy, Šiauliuose, Mariampolėj, Vlikavišky, Seinuose, Palangoje etc. ir sodžiuose. Paskum, žinoma, tektų davinius palyginti, ir suda-

ryti bendrus nuostatus. Tai yra normalus teatro istoriko kelias. Prisilaikant rūstaus metodingumo, sprendžiamasai klausimas tektų dar labiau suskaldyti. Juk spektaklis yra savyje uždaras ir, bent turėtų būti, išlaikytas meniškas vienetas. Pavyzdžiui, kiekvienas Stanislavskio, Reinhardto ar Jessner'io pastatymas yra savaimingas meno kūrinys, besiskiriantis nuo kito jo pastatymo, kaip skirias vienas romanas nuo kito to paties autoriaus romano.

Antra vertus, norint rašyti kurių nors faktų istoriją, reikia turėti patys faktai. Teatro istorijoje tokie faktai yra atskiri spektakliai. Vadinas, norėdami sudaryti mūsų prieškarinio teatro istoriją, pirmoj eilėj turėtumėm kaip nors atstatyti, kaip nors restauruoti pačius faktus, jos objektus, — visus pavienius spektaklius ir paskum rašyti jau jų istoriją. Toks yra teatro istoriko metodas. „Kas nūdien besiryžtų parašyti poetiškos kūrybos istoriją, tai yra išraiškinti santykius ir ryšius tarp atskirų praeities poezijos veikalų, nepasirūpinęs pirmiau tuos atskirus veikalus suvokti, išraiškinti, nušviesti, kad jie tarytum betarpiškoj dabarty prieš stebėtojo akis gyvi atsistotų?" iliustruoja aukščiau minėtąją mintį *Max Herrmann,* teatro mokslo kūrėjas. Atrodo, kad šis metodas tektų taikyti ir mūsų reikalui — mūsų prieškarinio teatro studijoms reikėtų rekonstruoti spektaklius ir tik paskum rašyti jų istorija. O tai yra jau labai liūdna perspektyva. Liūdna todėl, kad mes tų spektaklių niekuomet, tur būt, nerekonstruosime, vadinas, niekuomet moksliškos mūsų prieškarinio teatro istorijos neparašysime.

Tačiau nusiminimas — paskutinis reikalas. Ne *nusiminti* reikia, tik *atsiminti*, kad nėra tokio mokslo metodo, kuris visur ir visuomet,kad ir toje pačioje mokslo srity, turėtų būti be atodairos taikomas. Nėra tokio mokslo metodo, kuris, atsižiūrint į tyriamos medžiagos charakterį, negalėtų būtų moduliuojamas bei keičiamas. Kitaip mokslo metodas vietoj sistematizavęs bei organizavęs faktus, juos draskys ir laužys.

Max Herrmann'o nustatytasai „Spektaklių rekonstrukcijos" metodas pilnumoj yra pritaikomas ir pritaikintinas tose teatro istorijos srityse, kur kiekvienas spektaklis turėjo savo aiškų veidą, kur vienas spektaklis aiškiai skyrės nuo kito. Pavyzdžiui, rašant Stanislavskio, Reinhardt'o ar Gémier teatro istoriją kitokiu keliu ir nebūtų galima eiti. Mūsų gi prieškarinis teatras, „lietuviškieji vakarai" — tai ne Stanislavskio, ne Jessnerio teatras! Didelis

tarp jų skirtumas — ir materialinis, ir principinis. Šį skirtumą galėtų paaiškinti paralėlė iš kitos žinojimo srities.

Rašytinė literatūra ir tautosaka — žodžio menas — tenkina analoginius savosios publikos dvasios interesus. Atrodo, esmėj tai yra labai artimi reiškiniai: ta pati literatūra, viena — intelegentų, kita — beraščių. Tačiau vienos ir kitos literatūros tyrimo metodai nėra tie patys. Rašytinėj literatūroj mes pradedame studijas, iš karto tyrinėdami to ar kito rašytojo atskirus kūrinius, to ar kito rašytojo kūrybą visumoje ir paskum tiktai nustatome ryšius su visa kalbamos tautos ir gadynės literatūra. Kiekvieno rašytojo kūryba turi savo atskirą charakterį, lygiai kaip ir kiekvienas jo kūrinys. Jeigu jis to neturi, tai mes jo ir į literatūros istoriją neįtraukiame: bespalvis, neryškus, nereikšmingas, — nieko jis mums nepasako. Rašytinės literatūros istorijoje vyriauja *individualizmo* pradžiodala. Tirdami tautosaką mes to nedarome. Tautosakoje mes nenagrinėjame kiekvienos dainos, kiekvienos pasakos skyrium nuo kitų panašių reiškinių. Tautosakoje mes visų pirma ieškome *tipiškumo* pradžiodalų. Mes esamąją tautosaka skirstome į rūšis, pavyzdžiui, eiliuotą ir neeiliuotą poeziją. Eiliuotą poeziją skirstome į dainas ir giesmes. Dainas skirstome į apeigines, darbo, būklės etc. dainas. Apeigines dainas skirstome į vestuvines, jonines, kalėdines, sekminines etc. Vestuvines dainas skirstome, atsižiūrėdami, kuriam vestuvių momentui jos yra pritaikomos. Tokiu būdu mes gauname, pasakyčiau, elementarinį, drauge ir kolektyvinį, dainos vienetą. Vadinas, čionai mūsų pirminių studijų objektas — ne atskira daina, bet tam tikras dainų kiekis, tam ar kitam vestuvių momentui pritaikomų. Taip pat mes darome kalbėdami ir apie kitas dainų rūšis. Kai kada, žinoma, pasitaiko daina, kurioje aiškiai yra išreikšti individualumo požymiai, — mes tuomet ją išskiriame iš kitų dainų tarpo arba ją pastatome kitų pryšaky, kaip tipišką dainą. Svarbiausia čia yra tai, kad mes, tirdami tautosaką, charakterizuojame ne kiekvieną atskirą dainą ar pasaką, bet visą tautosaką ar bent atskiras jos faktų kategorijas visumoje. Svarbu čia ir antras momentas. Tautosakos charakteristikai mes rankiojame jos bruožus bei požymius iš atskirų jos faktų, pavyzdžiui, dainų, ir krauname juos į mūsų konstruojamą tautosakos charakteristiką, nelyginant kaip tapytojas krauna įvairius dažus į vieną paveikslą. Mes rūpinamės, kad mūsų nupieštasis paveikslas būtų turtingesnis ir pilnesnis, todėl mes stengiamės kiek ga-

lima daugiau dainų įtraukti į mūsų studijų orbitą, stengiamės, kiek galima daugiau užrašyti dainų, net tuo pačiu motyvu — įvairiausių variantų. Mums *tautosaka,* kaip studijų objektas, *sudaro vieną organišką vienetą.* Todėl ir mūsų būdas ją studijuoti yra pagrįstas ir pateisintas.

Visiškai analogišką šiuo atžvilgiu padėtį turime ir „lietuviškųjų vakarų“ srity. Aukščiau jau buvo minėta esminis jų „tautosakiškas“ charakteris. Jis yra lemiantis ir jų studijų atveju. Kaip neišmintinga būtų tirti kiekvienos skyrium paimtos dainos ar pasakos poetiką, taip neišmintingą būtų nagrinėti skyrium kiekvieno „lietuviško vakaro“ meną. Nes vienas „lietuviškas vakaras“, atatraukoj nuo kitų „vakarų“, visu pirma, neturėjo aiškaus išbaigto veido, kaip jo neturi normalė daina ar pasaka. O antra, tarp atskirų „lietuviškų vakarų“ nebuvo principinio skirtumo, kaip jo nėra ir dainų tarpe. Sakysime, kostiumų problema visur analogišku būdu buvo sprendžiama. Pavyzdžiui, reikia scenoje pavaizduoti valstietis, tai visur — Vilniuj, Peterburge, Panevėžy, Vabalninke — atsigabena iš sodžiaus tikrą sermėga ir užmauna ją ant aktorio: sodiečio kostiumo problema išspręsta. Šitoksai, pasakyčiau, *rekvizitiškas* pagrindinių įscenizavimo problemų sprendimo būdas, ar tiksliau, *rekvizitiškas* pastatymo *stilius*, buvo pagrindinis „lietuviškų vakarų“ požymis. Apie jį bus galima plačiau kalbėti, kai bus surinkta reikalinga medžiaga, kai teks suvokti „lietuviškųjų vakarų“ menas. Jisai teks suvokti tuo pačiu būdu, kaip suvokiama tausosakos poetika: iš pavienių faktų išgliaudant reikalingus požymius. Pavieniai spektakliai tai yra nelyginant dažai, reikalingi didžio paveikslo sukūrimui. Kiek pavienis spektaklis maža tesavaimingas, kiek jo veidas išblyškęs, tiek jų visuma sudaro raiškų sultingą vaizdą, — kaip tautosakoj.

Todėl tat studijuojant „lietuviškuosius vakarus“, vieton mokslingojo harmoniško „spektaklių rekonstrukcijos“ metodo, pasiūlyčiau naudotis, tariant, *tautosakišku tyrimo metodu,* kuris, atrodo, vienintėlis čionai tegalėtų būti racionalus ir moksliškai pateisintas.

5.

Rodos, nebereikia nė minėti, kad visų pirma turi būti surinkta medžiaga apie „lietuviškuosius vakarus“ ir tik paskum tegali eiti jos studijos. Tos medžiagos rinkimas turi eiti kryptimi *platyn*, stengtis suregistruoti kaip galima daugiau medžiagos,

kaip tai mes darome tautosaką rinkdami, besistengdami fiksuoti kiekvienos dainos atmainas, kiekvieno, mums padainavusio dainą, dainininko gyvenimo ir charakterio bruožus.

Šiuo savo rašinėliu norėčiau padaryti tokio medžiagos rinkimo pradžią, pirmoj eilėj apsistodamas ties lietuvių teatro pasireiškimais Peterburge.

Nuo Peterburgo pradėjau dėl dvejų priežasčių. Visų pirma, peterburgiečiai buvo mūsų teatro pionieriai. Peterburge prasidėjo „lietuviškų vakarų" rengimo darbas, ir iš ten nuaidėjo po kitus kūltūros centrus ir sodžius. Lietuvoj pirmasai spektaklis įvyko, berods, 1901 metais, o peterburgiečiai jau gerokai prieš šią datą savo teatru džiaugės ir lietuviškai afišas spausdino. Tuomet, kai Lietuvoje sunku buvo laukti spaudos draudimo panaikinimo, peterburgiečiai jau organizuoja dramatiškų veikalų — pirmą mūsų literatūros! — konkursą! Peterburge lietuvių kolonija siekė 20—30 tūkstančių galvų, palyginant su kitais miestais buvo viena garsingiausių kolonija. Pagaliau, Petergurge ilgus metus dėl lietuvių teatro darbavosi profesionalas artistas — režisierius p. K. Glinskis. Tokio režisierio jokio kito miesto trupė neturėjo. Tai leido peterburgiečiams eiti „lietuviškų vakarų" meno atžvilgiu visų kitų miestų prieky. Peterburge eilė asmenų, kaip, pavyzdžiui, p. p. Buterlevičiutė, Ant. Jasūdis, Jurgis Strazdas, bene per dvidešimtį metų dirbo lietuvių teatro reikalui, dalyvaudami keliose dešimtyse pastatymų, realizuodami kelias dešimtis „rolių". Šitoks darbas, mažų mažiausia, galėjo duoti sceniško prityrimo. Todėl peterburgiečių teatrą tenka laikyti vienu iš pačių reikšmingiausiųjų.

Antroji priežastis, paskatinusi darbą pradėti nuo Peterburgo, tai medžiagos, liečiančios jį, padėtis. Humanitarinių mokslų fakulteto Teatro Muzejaus archyve guli keletas papkių su „Peterburgo teatraline" medžiaga. Tai daugiausia afišos, programos, skelbimai, vaidintojų — mėgėjų būrelio protokolų knyga, kvitai, sąskaitos, laiškai ir šiaip įvairios dokumentų nuotrupos, kurias rūpestingai rinko p. Antanas Jasūdis, vienas iš uoliausiųjų Peterburgo lietuvių teatro darbuotojų. Randasi taip pat ir jo parašyta to teatro trumputė kronika, nuo jo įkūrimo iki 1914 metų. Šią medžiagą daugiausia ir naudojau.

Ji būtų galima papildyti dar iš kito šaltinio. Pradedant 1905 —1906 m. spektakliai paprastai buvo recenzuojami įvairiuose laikraščiuose. Recenzijose buvo apibūdinami spektakliai, nu-

pasakojama, kaip kuris aktorius vaidino, kaip reagavo publika ir pan. Atrodytų, kad ši medžiaga reikalui galėtų daug padėti. Ji, tačiau, teko palikti nuošaly. Ir tai dėl dviejų priežasčių. Visų pirma, tai yra spausdinta medžiaga ir teatro tyrėjams, palyginant, prieinama. Jos įtraukimas į apžvalgą ar jos analizas per daug išplėstų šio rašinėlio rėmus. O antra — neperdaug ja galima ir pasitikėti.

„Teatro recenzentai“ buvo permaža pasiruošę savo darbui. Jų permenko pasiruošimo nepateisins net svarbiausioji aplinkybė: aktoriai taip pat menkai tepasiruošę. Atrodo: kokie aktoriai, koks teatras — tokie ir jo kritikai bei recenzentai, — kodėl nepasitikėti?

Šitoksai padėties supratimas nebūtų teisingas. Aktoriai — mėgėjai, pirmoj eilėj, savo darbą *mylėjo*. Jie dirbo tą darbą *pasišventę*, atiduodami savo laiką ir jėgas, dirbo dėl idejos, jokių materialinių gerybių iš to nelaukdami. Dirbo todėl, bent žymi jų dalis, kad darbas teikė jiems tam tikro vidaus *pasitenkinimo*, kad jie jautė *patraukimą* į tą darbą. Jei žmogus kurį darbą mėgsta, jis jį stengiasi geriau padirbti, įdėti į jį visą savo sumanumą, vaizduotę, gyvenimišką bei kūrybišką patyrimą. Jisai mokos, jis pasižiūri, kaip kitas dirbą analoginį darbą ir gautas žinias stengiasi pritaikyti savo praktikoje. Visa tai tenka pažymėti ir įsižvelgiant į Peterburgo lietuvių teatro kroniką.*)

Tų laikų „teatro recenzentai“ paprastai būdavo pripuolami: laikraščių korespondentai, kuriems daugiausia rūpėjo visuomeniški reikalai, politika, ekonomija. Jie teatre jautėsi trumpalaikiais svečiais. Jie vertino teatro reiškinius besivaduodami savo nepastovia nuotaika, simpatijomis bei antipatijomis, Tai parodo jų recenzijų dvasia ir tonas. Jie lakoniškai pastebi, eidami paveldėtu iš rusų pigiosios spaudos trafaretu, kad *x* vaidino „gerai“, o *y* — blogai. Kodėl „gerai“, kodėl „blogai“ — iš recenzijos taip ir nesuvoksi. Jie pastebi, kiek publikos buvo atsilankę, kaip ji laikėsi teatre, ir kaip bufete, kiek spektaklis ir bufetas davė pelno, ect.

Visa tai, žinoma, įdomi medžiaga, kuria atsiremiant būtų galima pailiustuoti pirminė mūsų teatralinė būklė. Tik su ja tektų elgtis atsargiai. Tektų dėl kiekvienos recenzijos pasiinfor-

---

*) Tai liečia ne visus teatro darbuotojus. Kiti dirbdavo tiktai todėl, kad reikėjo dirbti, kad nebuvo kas juos pavaduoja. Spektakliui toną duodavo, aišku, ne šie pastarieji.

muoti, kiek objektingai ji buvo parašyta. Tektų suvokti, kas buvo „recenzijos“ autorius ir kokiais dėsniais vadavos rašydamas „recenziją“. Šitoksai patikrinimas — ilgas ir kruopštus darbas, reikalingas atskiro tyrimo. O be jo — „recenzentų“ liudijimais negalima remtis, kaip objektingais daviniais.

Visai kas kita, pavyzdžiui, artistų — mėgėjų būrelio protokolų knyga. Ši medžiaga reprenzentuoja, tariant, kolektyvišką valią, vadinas, laiduoja galimo objektingumo maksimumą. Arba, to ar kito teatro darbuotojo laiškas, parašytas anaiptol be intencijos, kad jis kada nors galėtų tapti istorišku liudininku! Tokių protokolų bei laiškų ištraukose aš stengiausiu išlaikyti originalo kalbą: sakinio konstrukcijoje, net rašyboje, atsispindi žmogaus samprotavimo procesas, net žmogaus charakterius. Dėl tų pačių sumetimų neverčiama į lietuvių kalba ištraukos iš laiškų, rašytų rusiškai, kaip seniau daugelis mūsų inteligentų rašydavo. Man atrodė labai vertinga net tokia „smulki“ medžiaga, kaip pavyzdžiui, šokių programa: joje mačiau atspindį žmonių skonio, temparamento... O skonio istorija — svarbi kultūros istorijos dalis.

Todėl šio rašinio apimtis — susiaurinta: pasitenkinta archyvine medžiaga, paliekant nuošaly laikraštinę, į kurią tiktai išimtinais atvejais tesikreipiama. Pradedant naujo rūmo statybą geriau iš pradžios padėti nors ir kuklius, bet patikimus pagrindus, negu juos daryti puošnius, sudėtingus ir paskum bijoti, kad pirmas vėjelis gali visą rūmą apversti...

Savaime suprantama, kad dėl šitokios priežasties rašinys neduoda ir negali duoti pilno lietuvių teatro Peterburge vaizdo. Net atskiri jo laikotarpiai nušviesti labai nelygiai ir nevienodai, gal ir netiksliai. Atrodo, tai yra tokis trūkumas, kuris kelia abejonių dėl viso rašinio prasmės. Tačiau aš tokia padėtimi perdaug nesigraudinu. Teisybę pasakius, net džiaugiuosiu.

Nūdien dar tebėra gyvi ir Peterburgo ir kitų Rusijos bei Lietuvos miestų mūsų pirminiai teatro darbuotojai. Jie daug galėtų pasakyti apie mūsų teatralinę praeitį. Kiti net nemaža dokumentinės medžiagos turi. Bet žinios ir medžiaga iš jų išgauti — ne toks jau lengvas daiktas. Į pakartotinus prašymus per spaudą, kad jie rašytų savo atsiminimus bei medžiagą deponuotų Teatro Muzejuje — niekas neatsiliepė. Tat aš ir gyvenu slapta viltimi: ar mano rašinio nepilnumas bei netikslumai — ar tai neišprovo-

kuos kartais tuos asmenis prabilti: papildyti vaizdą, atitaisyti netikslumus?!

Ir dar tikiuosiu — bijau net pasisakyti — ar mano rašiniu išprovokuotasai „trūkšmas“ dėl Peterburgiečių — ar nesugundins kartais ir Vilniečių, Kauniečių, Šiauliečių, Rygiečių, etc. etc: pasistengti pasisakyti, ką jie gera yra padarę — kaip nors sucentralizuoti Teatro Muzejuje prie Humanitarinių Mokslų Fakulteto — reikalingoji medižaga, kad būtų galima ilgainiui sukurti mūsų teatro istorija?..

B. S.

Kaune,
1929 m. lapkr. 30 d.

II. Lietuvių teatro Peterburge pradžia

1. Pirmieji „vakarai“, 1892—1900 m.

Sunku tiksliai suvokti, kada prasidėjo lietuvių teatro darbas Peterburge. Yra užsilikusių šiokių tokių žinių, kad imta vaidinti privačiuose butuose, — vaidinimai buvo ne vieši, prieinami tiktai buto savininko prieteliams bei pažįstamiems. Antanas Jasūdis savo užrašuose mini, deja, pats abejodamas žinios tikslumu, kad pirmas toks vaidinimas įvykęs 1892 m. dr. Ūso bute. Kas tenai buvę vaidinta esą nežinia. Tikslesnės žinios čia galima suvokti tiktai pradedant sekamais 1893 m. „Lietuviškų vakarų“ rengimo iniciatyvą pasiima ir gana ilgai laiko savo rankose jau kiek seniau susikūrusi organizacija, pasivadinusi *„Labdaringoji Petrapilio lietuvių bei Žemaičių Draugiją“*, gyvenamojoj kalboj trumpiau vadinama: *labdariai.* Tuomet tai buvo bene vienintelė lietuvių organizacija Peterburge. „Lietuviškų vakarų“ rengimo darbą pradeda labai kukliai — *šokių vakarais,* kurių 1893 m. surengia net du (vasario 6 d. ir lapkričio 28 d.).

Paprastas šokių vakaras, net be jokios koncertinės dalies, atrodo, toks jau primityvus „pasilinksminimas“, kad jis milijoninio sostinės miesto piliečiams negalėtų perdaug imponuoti. Peterburgas turėjo daugiau — ir geresnių — „pasilinksminimų“. Ir vis tiktai į pirmą tokį šokių vakarą (vasar. 6 d.) suplaukė, Jasūdžio liudijimu, apie 400 žmonių. Čia, be abejonės, viską nusvėrė *lietuviška* „pasilinksminimo“ iniciatyva. Tai aiškus pažymys, kad tautiniai interesai buvo gyvi, aktualūs, — tai pirmas viešas lietuvių sąmonėjančio visuomeniškumo pasireiškimas.

1894 metais padaryta tolimesnis žingsnis pirmyn. Prie šokių vakaro sudaroma ir koncertinė dalis. Joje dalyvauja rusai dainininkai, — programoje lietuviško dar nieko nėra. Ir vis tiktai, palyginti su 1893 m., — jau žymus progresas. Yra kai kurių miglotų davinių, kad tais pačiais metais *labdarių* iniciatyva buvo suvaidinta Gužučio pjesė („drama“) *„Kauno pilies išgriovimas“*. Tačiau A. Jasūdis abejoja ar ši pjesė buvo tuomet vaidinta, nes esą „ir šiais laikais (1915 m. B. S.) vargiai tas veikalas yra prieinamas“.

Tais pačiais 1894 m. tenka įregistruoti naują žingsnį pirmyn: gruodžio 5 d. labdariai surengia koncertą, kuriame dainuojama, tarp kitko, anot Jasūdžio, ir *lietuviškos* dainos.

1895 metais Peterburgo lietuviški vakarai pasišokėjo visu plačiu šuoliu. Šiais metais jau rengiama lietuviški koncertai, kuriuose dalyvauja lietuvių maišytas choras, Jakšto *) vedamas. *Šiais, 1895 metais kovo 31 d. įvyko ir pirmas Peterburge viešas vaidinimas lietuvių kalba. Vaidinta pjesė „Žentas dėl parodos“.* Šiais metais įvykusiuose keturiuose koncertuose sudainuota iš viso tokios dainos: 1) Ant kalno karklai siūbavo, 2) Šėriau žirgelį (dainuota 2-juose koncertuose), 3) Sėjau rūtą, (d. 2 konc.), 4) Motuš, motuše..., 5) Temsta dienelė, 6) Beauštanti dienelė, 7) Treji gaideliai giedojo, 8) O aš jaunas į karužę jojau, 9) Oi sese, sesele, 10) Birūtė, 11) Aną pusę Nemuno, 12) Išeik, pareik, jaunas berneli, 13) Aš padainuosiu dainų dainelę, 14) „Vitilio rauda“ (Vitolio?).

Dėliai šių „vakarų reikšmės“ Jasūdis pastebi (kalba — originalo):

— „Tie vakarai buvo didžiausios svarbos tautiečių žadinimui. Jie suteikdavo dvasinę naudą: patraukdami liaudį prie gražesnių, doresnių pasilinksminimų ir parodydami gyvu žodžiu tą mokslą, kuris kitokiu būdu buvo sunkiai prieinamas. Vakaruose galėdavo lietuviai lig į kokį lizdą susieiti, pasipažinti, pasilinksminti, savo reikalais pasitarti, susiartinti vienan ryšin“. (Rašyta 1912 m.)

Pastaba visai teisinga. Juo labiau, kad į tuos „vakarus“ susirinkdavo įvairiausio plauko publika: intelegentija — valdininkai, pramoninkai, moksleiviai — ir juodo darbo darbininkai. Visus juos vienodai žadino ir masino ta pati tautiškumo ideja. Šitokia pat tvarka vyko koncertai ir spektakliai ir 1896—97 metų bėgy. Spektakliai, žinoma, buvo dar maža organizuoti. Pripuolami vaidintojai, pripuolamas režisierius. Dar nebuvo susibūręs joks vaidintojų — megėjų būrelis. Pradėjo pasireikšti tiktai atskirų žmonių palinkimas.

1898 metais įvyko trys spektakliai. Vasario 12 d. ir gruodžo 31 d. vaidinta *„Amerika pirtyje“* ir deklamuota *„Anykščių Šilelis“*, o spalių 20 d. suvaidinta *„Šiaučius ir jo šeimininkas“*. Šie metai buvo reikšmingi Peterburgo lietuvių gyvenime kitu atžvilgiu.

Į *labdarių* draugiją buvo susispietusi Petergurgo lietuvių stambesnioji buržuazija arba „ponija“, kaip ją vadindavo darbininkai. Nors vieni ir kiti lankydavo tuos pačius vakarus, tačiau nesunku buvo pastebėti tam tikras skirtumas, net giliai paslėptas

---

*) Jakštas, rodos, pseudonimas.

kai kuris antagonizmas. Mažiausia, interesų skirtumas. Buržuazijai *lietuviški* vakarai iš dalies buvo nelyginant viena labdarybės formų — ir priemonė kasai papildyti. Praščiokams — jų dvasios reikalų patenkinimas. *Labdariams* ne visuomet lengva buvo susitaikyti su praščiokų papročiais ir manieromis, ko jie neslėpdavo ir *lietuviškuose* vakaruose.

— Jie svetimas kojas mindo, — neoficiališkai formuluodavo savo nepasitenkimą *labdariai*. Tarytum reikšdami šią savo tendenciją ir suruošia šiais metais gruodžio 31 d. spektaklį specialiai darbininkams paskirtą — darbininkų gyvenamajame rajone. Tikslas, žinoma, geras: darbininkus naujiems metams pradžiūginti, giliau įneiti į juos, nešti jiems tautinį susipratimą. Bet šis geras tikslas esmėj turėjo nelauktų *labdariams* rezultatų. Iki šiol Peterburge buvo lyg ir vienalypė lietuvių masė. Tiesa, vienas šiame pasauly didis, kitas — mažas, bet visi vienodais tautiniais interesais gyvena. Ir šitas šit vakaras pabrėžė *socialinį* skirtumą. Buvęs gyvenime skirtumas šį vakarą lyg suformuluota bei pabrėžta. Tai buvo aiškus simptomas, kad ankščiau ar vėliau turi prasidėti Peterburgo lietuviškos visuomenės aiškesnė socialinė diferenciacija.

Po poros metų ji įvyko, pasibaigusi *labdarių* nenaudai: po poros metų iš Labdarių jau buvo paveržta iniciatyva kultūros darbe. Tačiau 1899 ir 1900 metais iniciatyva randasi dar Labdarių rankose. 1899 metais Labdariai *lietuviškų vakarų* rengime pasiekia bene aukščiausiojo laipsnio. Suruošta vienas—kitas spektaklis. Jų garbę palaikė koncertas, įvykęs lapkr. 13 d. Šiame koncerte pasirodė *Č. Sasnausko* suorganizuotas choras, sudarytas iš jaunuomenės, mergaičių, studentų... Choras, tarp kitko, papadainavęs „Lietuva, tėvyne mūsų“, „Kur bėga Šešupė“, „Už jūrių, už marių“... Šis koncertas sutraukė gausiai publikos, ne tik lietuvių, bet ir kitataučių. Sasnauskas garbingai pakėlė ant jo pečių užkrautą naštą, — choras padarė geresnio įspūdžio, negu kitataučiai tikėjos gauti iš tuomet beveik užmirštos — lietuvių — tautos dainų. Nuopelnų pripažinimas buvo labai svarbus faktorius tolimesniam šios rūšies kultūros darbui.

1900 metais *labdariai* surengia net penkius „lietuviškus vakarus“: vienas — paprastas šokių vakarėlis, 2 koncertai, kuriuose dalyvavo Sasnausko ir Pranaičio chorai ir 2 spektakliai, kurius režisavo L. Vinkleris (jis režisavo ir 1899 m. „Šiaučius ir jo šeimininkas“).

Bet šie vakarai Labdariams jau nebedavė tokių pajamų, į kurias jie buvo įpratę. Peterburgo visuomenė atšalo, nustojo jų vakarus lankyti. Gražiai pradėtame darbe įvyko krizis — pirmasai pradžinis lietuvių teatro Peterburge laikotarpis pasibaigė.

2. Labdariai ir savitarpiečiai

Krizis įvyko. Bet jis anaiptol nebuvo pradėtojo darbo krizis. Tai buvo daugiau *labdarių politikos* krizis. *labdarių* „aukštasai tonas" su jaučiamai pasireiškiančiomis buržuazinėmis tendencijomis kėlė tam tikro nepasitenkinimo mažiau pasiturinčiuose Peterburgo lietuvių visuomenės sluoksniuose. *Labdarių* „fasonas" netiko ir jaunimui, kuris buvo nepakeičiamas „vakarų" organizacijos reikalui. Atšalus jaunimui *labdarių* rengiamieji vakarai nebesiseka, kartas nuo karto jie net deficitą duoda draugijai. Pabugę deficito *labdariai* pasitenkina rengdami tiktai neva tradicinius viešus „didelius" vakarus, šiaip gi verčias daugiau šeimyniškais smulkiais vakarėliais.

Kiti pasakoja, *labdariams* viešieji vakarai esą todėl nesisekę, kad jie susipykę su studentais. Esą, vos tik *labdariai* pradeda rūpintis vakaro rengimu, tai studentai sugalvoją jiems visokių kliūčių ir sabotuoją jų vakarus. Esą studentai agituodavę, kad žmonės neitų į *labdarių* vakarus, atkalbinėdavę „artistus", kad jie *labdariams* nevaidintų, ir dar blogiau pasielgdavę. Esą jie dalyvaudavę chore ir ruošdavę „vakarus". O kai „vakaras" prisiartina — tai jie pat „vakaro" išvakarėse atsisakydavę dalyvauti ir gadindavę visą reikalą!

Šis pasakojimas, aišku, yra žymiai perdėtas: netikėtinas dalykas. Tačiau nėra dūmų be ugnies. Žinia, *labdariai* nelabai temėgo karštuolius studentus, ir studentai — „fasoningąją" *labdarių* organizaciją, — tai tiesa. Bet ir organizuoto sabotažo ar agitacijos iš studentų pusės nebuvo. Vienas kitas atsisakymas dalyvauti chore pat „vakaro" išvakarėse dar negalima apibendrinti į organizuotą sabotažą ar ataką.

Labdarių rengiamųjų vakarų nepasisekimą nulėmė kitos aplinkybės: *labdariai* šioje srity susilaukė rimto ir pavojingo konkurento. 1899 metais Peterburge įsisteigė nauja lietuvių organizagija, pasivadinusi „Petrapilio Lietuvių Savitarpinės Pagalbos Draugija", paprastai, trumpumo dėliai, vadinama *savitarpiečiais*. Šion draugijon susispietė Peterburgo lietuvių visuomenės, tariant mūsų

„moderniška" terminu, demokratiškasai elementas. Susispietė čia nepatenkintieji *labdarių* potitika. Žinia, buvo čia vienas kitas ir iš *labdarių* tarpo, bet pirmasai smuikas čia nebe jiems priklausė.

Ši nauja organizacija, pradedant 1900 metais, ima uoliai ruošti „lietuviškuosius vakarus" ir netrukus pirmenybę iš *labdarių* paveržia. Buvo keletas priežasčių, dėl kurių *savitarpiečių* „vakarai" galėjo turėti ir turėjo didesnio pasisekimo, negu *labdarių*.

Pirmoji priežastis — kitokia orientacija į publiką. *Labdariai* daugiau orientavosi į inteligentijos sluoksnius. Inteligentijai buvo prieinami ir Peterburgo rusų teatrai, su kuriais „lietuviškieji vakarai" lyginti netenka. Šiai publikai lankytis į „lietuviškus vakarus" buvo daugiau *patriotiška, visuomeniška pareiga*. Teatralinė publika, besivaduojanti šitokiais interesais, nėra, kaip žinoma, patikima. *Savitarpiečių* gi draugija, susidariusi daugiausia iš darbo žmonių, ir teatro reikaluose galėjo ir turėjo orientuotis į platesnes lietuviškosios visuomenės mases. Ši organizacija, anot tų laikų lakios ironijos, nebebijo, kad pilkasermėgiai svetimas kojas numindžios. Ji kaip tik ir stengias sutraukti į savo vakarus daugiau ir daugiau tokių pilkasermėgių. Ir galėjo ji netrukus pasidžiaugti savo pastangų vaisiais. Jos rengtuose „vakaruose" dažnai tekdavo pažymėti gausiai atsilankiusią publiką — su „kailiniais", su „purvinais batais". Šiai publikai lankyti „lietuviškas vakaras" nebebuvo pareiga. „Vakaras" jai duodavo ir tam tikro pasitenkinimo. Tokio pasitenkinimo, kurio ji Peterburge niekur kitur negalėdavo gauti.

Antroji priežastis — pasikeitusi pažiūra į „lietuviškų vakarų" uždavinius. *Labdariams* „lietuviški vakarai" buvo patriotiškas žygis, ir, gal dar svarbiau, — priemonė papildyti draugijos kasą. *Savitarpiečiams* „lietuviški vakarai" — jau buvo *teatras*. Į teatrą jie žiūrėjo, kaip į *mokyklą*. Esą lietuviai Peterburge, neturėdami nuosavių mokyklų ar kursų, turėjo bent teatre pasimokyti. Ir šitaip suprastas teatras stengėsi pirmoj eilėj rodyti visuomeninio gyvenimo ydas. Vadinas, į lietuvišką teatrą įnešta tam tikras ideologinis elementas.

Trečioji priežastis — pasikeitusi pažiūra į *pasirengimo* „lietuviškam vakarui" reikalą. *Labdariams* — „vakarai" buvo daugiau, kaip sakyta, pramoga. Svarbu buvo, kad jis būtų, jo buvimo faktas. O koks jis bus — nebuvo pirmaeilis klausimas. Todėl, matyti, *labdariai*, pavyzdžiui, neparodė energijos beieškant pjesių, kurios būtų galima vaidinti — vertėsi „šiaučiais", gerokai

įgrisusiais „vakarus“ lankančiai visuomenei. *Savitarpiečiai* į savo uždavinį kiek rimčiau pažiūrėjo. Jiems ir lengviau buvo: darbą pradėjo *labdariai,* praskinė kelią. *Savitarpiečiams* reikėjo tiktai pasinaudoti *labdarių* patirimu. Tai padaryti jiems buvo nesunku, juo labiau, kad jie mokėjo patraukti savo pusėn *labdarių* „aktorius“ ir primasinti studentus. Pagaliau, einant draugijos nuostatais, *savitarpiečiai* turėjo teisės surengti į metus vos keturius vakarus. Savaime, jie galėjo daugiau darbo įdėti į pasiruošimą „vakarams“ ir pasiekti geresnių vaisių.

Pradedant 1900-aisiais metais šiedvi abi draugiji gana aštriai kelerių metų bėgyje savitarpy konkuruoja „lietuviškus vakarus“ berengdamos. *Savitarpiečiams* nesunku buvo nugalėti. Jie buvo jaunesni, apsukresni, landesni, gyvesni ir darbštesni. Jie parodė daugiau iniciatyvos ir sumanumo. Be to, jiems laimėti pagelbėjo dar dvi aplinkybi, kurias jie patys sukūrė, — kuriomis *labdariai* negalėjo naudotis.

3. Pirmasis dramatinių veikalų konkursas

Savitarpiečiai, įnešę į lietuviško teatro reikalą tam tikrą ideologinį elementą, tuojau gavo susidurti su repertuaro sunkenybėmis. Jei ir dabar mums dar tenka skųstis vaidintinų pjesių stoka, tai nesunku įsivaizduoti anų laikų padėtį!

1900 m. gruodžio 3 d. — dar toli prieš spaudos atgavimą! — draugijos valdyba nusprendžia paskelbti dramatinių veikalų konkursą ir už geriausią originalų veikalą paskirti 50 rublių premijos. Tai buvo bene pirmas konkursas lietuvių literatūroje ir dramaturgijoj. 1901 metais kovo 13 dieną nusprendžiama paskirti ir antrą premiją — 30 rublių. Nėsant pinigų skirti trečiajai premijai, nutarta vietoj pinigų duoti *pagiriantį* atsiliepimą. 1901 m. kovo 4 d. draugijos valdyba paskyrė komisiją, kuri turėjo rūpintis konkurso reikalu,—pirmoj eilėj nustatyti konkurso sąlygas ir duoti jas valdybai patvirtinti. Komisijos pirmininku buvo pakviestas prof. E. Volteris, sekretoriu — K. Būga ir nariais: S. Baltromaitis, M. Palionis, K. Šeškevičius ir J. Zauka.

Yra užsilikę 4 komisijos posėdžių protokolai, paties K. Būgos ranka rašyti, kuriuose gražiai atspindi komisijos samprotavimo procesas. Pirmame komisijos posėdy, įvykusiame 1901 m. kovo 11 dieną, pirmoj eilėj svarstyta klausimas, kiek skirti laiko pjesės parašymui. Šiuo reikalu protokolan įrašyta (paliekama originalo, K. Būgos, rašyba):

— „Komisija, apsvarsčius šį klausimą ir priėmus į atydą, kad geram dramatiško veikalo parašymui reikia nemažai laiko ir studijų ir prie tam, kad mūsų raštininkai, po visus krašus išsimėtę, umam laike negalės veikalo pagaminti, nusprendė konkursui paskirtus veikalus imti per šešius mėnesius nuo apgarsinimo konkurso laikraščiuose. Jeigu per šį laiką nebūtų pristatyta veikalų, atsakančių konkurso reikalavimams, veikalų priėmimo rakas iš naujo bus pratęstas ant šešių mėnesių, kas ir turės būti apgarsinta laikraščiuose". *)

Nemažiau originaliai suformuluota ir sąlygos, nurodančios, koks turi būti konkursui pristatomas veikalas. Būtent:

— „Komisija, apsvarsčius šį klausimą ir priėmus į atydą tai, kad rašytojų aprubežiavimas rašymu veikalų vienos rųšies neatneša pageidaujamos naudos, nusprendė ant konkurso imti visokius dramatiškus veikalus (dramas, komedijas ir kitus dalykus), kurių siužietas turi būti paimtas iš dabartinio lietuvių gyvenimo, priskaitant čionai taip-pat ir antrą pusę XIX šimtmečio".

Toliau dar buvo nutarta prašyti, kad autoriai pridėtų ir veikalo rusišką konspektą, nes tai palengvinsią pravesti pjesę pro cenzūrą; veikalus autoriai turį siųsti draugijos pirmininkui, juo labiau, kad „komisija platesnei pasaulei nežinoma". **)

Komisija antrą kartą posėdžiavusi 1901 m. kovo 24 d. dar kartą grįžta į reikalavimus, statomus konkursuojantiems veikalams. Ir šį kartą nusprendimai gana originaliai formuluojami:

— „Komisija... svarstinėjo sekančius klausimus: 1) Apie taisykles, pagal kurias turi būti paskiriama premija. — Komisija randa, kad taisyklių reikalavimai būtų maž-daug suvesti prie sekančių punktų: a) cenzuriško, b) teatrališko, c) kalbos ir d) atsakymo svarstomo veikalo Draugijos siekiams ir abelnai reikalavimams Peterburgo lietuvių, atsižvelgiant ant jų apšvietos laipsnio. Platesniai išdirbt' projektą minėtų taisyklių reikalavimų komisija nusprendė pavesti M. Pallioniui podraug su K. Būga".

---

*) Nežinia, dėl kurių priežasčių pridėta prie protokolo pastaba, pakeičianti paskutinio sakinio prasmę: „...konkurso reikalavimams, veikalų priėmimo rakas bus pratęstas". Šešiems mėnesiams pratęsti — per trumpas ar per ilgas „rakas"?

**) Buvo dar vienas nutarimas, įdomus daugiau kalbininkams: „Kur bus padėti veikalai, *neišturėję konkurso?* — Veikalai bus užlaikomi Draugijos archive ir pagal autorių arba jų įtikėtų reikalavimą bus sugrąžinti jų *valdininkams*".

Vėliau šie punktai buvo suformuluoti tokia prasme, kaip liudija A. Jasūdis:

1. „Veikalas nieko neprivalo turėti prieš cenzūrą*), 2) veikalas turi būti lengvai atliekamas, be ypatingų tam prietaisų ir *be reikalingų* iš *kaščių* (? B. S.), 3) veikalo kalba turi būti grynai lietuviška ir literatiška, be priemaišo svetimų žodžių ir dauguomenei suprantama ir 4) kad veikale išreikštoji idėja būtų suprantama ir didesniajai klausytojų daliai".

Tačiau, kaip dramaturgai turėjo atsižvelgti „ant apšvietos laipsnio", iš kur jie galėjo tą „laipsnį" suvokti, komisija taip ir nepaaiškino.

Tame pat kovo 24 d. posėdy nutarta neskelbti konkurso komisijos sąstato, motyvuojant: „priėmus į atydą galinčius pertai atsitikti nesusipratimus, nusprendė garsinant konkursą komisijos sąstovio nepareikšti".

Dar nepaskelbus konkurso komisija susidūrė su neregėta kliūtimi. Tulas *Bevardis*, privatiškai sužinojęs apie konkursą, ėmė ir pristatė dramą „Gaila žento, gaila varškės". Kas daryti su tuo veikalu? Komisijos atsakymas buvo saliamoniškas:

„Konkursinė komisija nusprendė ją (dramą B. S.) apsvarstyti visai nepriskyriant jos prie konkurso (šalip konkurso), jei ant to sutiktų autorius; pertat pirm apsvarstymo tos dramos nuspręsta prašyti, Draugijos Rėdystę,**) kad ji susineštų nuo savęs su autoriumi ir jam nurodytų kaipo taisyklių reikalavimus, taipo ir siuntimo budą".

1901 m. balandžio 14 dienos posėdy, komisija „rado reikalingu dėl geresnio apsvėrimo prisiunčiamųjų veikalų ant konkurso išrinkti dar į komisijos sąnarius A. Varną ir A. Voldemarą" ir, tai padariusi, dar nusprendė „prašyti, kad Savytarpinės Pagelbos Draugijos Rėdystė, susižinojus su savo aprūbio pristovu ir gavus nuo jo daleidimą, kuogreičiausia pasistengtų apgarsinti konkurso sąlygas".

Pasirodo, sąlygos „apgarsinti" nebuvo toks lengvas daiktas. Pirmasai lietuvių dramatiškas konkursas užkliuvo už Peterburgo pristavo: konkursui skelbti pristovas leidimo nedavė! *Savitarpiečių* valdyba tuomet padavė prašymą vadinamajam Cenzūros Komitetui, iš ten tasai prašymas pakliuvo, anot Būgos, į „Vyriau-

*) Norėta pasakyti: kad cenzūra nieko neturėtų prieš veikalą — neprikibtų.

**) Rėdystė — Valdyba.

siąją spaudos dalykų Rėdą" (= Glavnoje upravlenije po delam pečati). Bet ir čia jo kelionė nepasibaigė. Iš „Rėdos" prašymas nukeliavo į Vidaus Reikalų Ministeriją ir pateko tenai į *Ūkio skyrių*.

Ūkio skyriuje jisai taip įklimpo, kad ilgai nebebuvo galima jo iš tenai iškrapštyti. Konkursas dėl tos priežasties negalėjo būti paskelbtas ir neįvyko. Tiktai keleriems metams praslinkus buvo galima sugrįžti į konkurso reikalą.

4. Artistų — mėgėjų būrelio užuomazga

Savitarpiečių sumanytasai ir svarstytasai dramatinių veikalų konkursas sukėlė gyvumo. Nors šiuo tarpu konkursas liko ir nepaskelbtas, bet jo sumanymas buvo gana svarbus faktorius bent Peterburgo lietuvių gyvenime. Itin svarbus faktorius buvo toji „konkursinė komisija", — iš jos išėjo iniciatyva ir kita kryptimi: sudaryti *artistų — mėgėjų būrelį*. Tai yra sumanymas sudaryti nelyginant aktorių—profesionalų trupės užuomazgą. Būrelio užuomazga sudaryta dar 1900 metais. Prie būrelio galėjo priklausyti ne vien tiktai tos draugijos nariai. Būrely netrukus susispiečia gražaus jaunimo. 1902 metų pradžioje būrelis savo narių tarpe turėjo ir šiuos asmenis:

Moterys: K. Buterlevičiutė, K. Gabulytė, M. Jacinaitė, E. Jurgelionytė, J. Kuraitytė, V. Kvedariutė, S. Mošinskaitė, Suveizdytė, E. Šimelienė.

Vyrai: V. Antanaitis, K. Būga, V. Dumbrava, E. Galvanauskas, P. Grigaitis, A. Jasūdis, K. Jurgelionis, V. Kuraitis, A. Orentas, M. Palionis, J. Petraitis, A. Purėnas, J. Strazdas, J. Šimelis, A. Urbonas, J. Vaičiulis, A. Varnas, A. Voldemaras.

Šis būrelis susidarė tariant nelegaliniu būdu, net draugijos akyse, nežiūrint, kad prie jo priklausė draugijos vice-pirmininkas M. Palionis. Būrelis buvo nelegalus ta prasme, kad jis dar neturėjo nei savo pastovesnės organizacijos, nei statuto, nei buvo draugijos pripažintas. Tat „konkursinė komisija" pasiima iniciatyvą būreliui legalizuoti — draugijos akyse. Tuo tikslu komisija 1902 m. kovo 3 dieną įteikia draugijos valdybai pareiškimą, kuriame išdėsto savo sumanymą įsteigti organizuotą „artistų — mylėtojų" būrelį. Draugijos valdyba sumanymui pritarė ir nusprendė jį pasiūlyti draugijos visuotinam susirinkimui artistų būrelio organizacijos projektą galutinai aprobuoti. Netrukus

įvykęs visuotinas susirinkimas pasiūlymą atmetė: jokio būrelio nereikia! Juo labiau, kad būrelis reikalavo kai kurių lėšų — tam tikros dalies pajamų iš „vakarų“. Būrelio nariai ir iniciatoriai nutarė nepasiduoti. Tų pačių metų balandžio 26 d. atsiuntė jie draugijos valdybai raštą, trylikos būrelio narių pasirašytą. Jie siūlė būrelio organizavimo, tiksliau, jo legalizavimo reikalą dar kartą persvarstyti, nes visuotiname susirinkime esą buvę nepakankamai išaiškinta jo nauda. Todėl artistų faktinasai būrelis prašė valdybos sušaukti nepaprastą visuotiną susirinkimą ir klausimą dar kartą persvarstyti. Valdyba gi ne tik neįvykdė būrelio pasiūlymo — nesušaukė visuotino susirinkimo, — ji pati dar kartą nusprendė, kad būrelis — nereikalingas, ir pasižadėjo to klausimo nebesvarstyti.

Tokiu valdybos nutarimu būrelio nariai pasijuto esą ir nuskriausti, ir įžeisti. Jie darbą dirba, vaidina, o draugija jiems nenori jokių teisių pripažinti! Ir padarė jie išvadą: jei taip atkakliai nenorima būreliui teisių pripažinti, tai tur būt jų vaidinimas — nereikalingas... Ir kai atėjo reikalas rengti naują „vakarą“ — draugijos valdyba buvo priversta iš naujo tartis su jais — ir pirmoj eilėj peržiūrėti savo pasižadėjimą „klausimo nebesvarstyti“. Dar kartą valdyba persvarstė būrelio reikalą, dar kartą nusprendė pasiūlyti visuotinam susirinkimui jį aprobuoti. Visuotinas susirinkimas šį kartą buvo kiek atsargesnis, bet klausimo galutinai vis tiktai neišsprendė. Nutarė jisai pavesti valdybai, kad ji drauge su būrelio nariais sudarytų būrelio organizacijos bei jos statuto projektą ir jį išsiuntinetų visiems draugijos nariams susipažinti. Tuo būdu tikėtasi, kad sekamą visuotiną susirinkimą jau būsią galima galutinai šis klausimas išspręsti. Tačiau būrelio darbuotojams teko dar kartą nusivilti. 1903 m. sausio 23 d. įvykęs visuotinas draugijos susirinkimas pripažino, kad klausimo galutinai išspręsti esą dar negalima: dar nepaaiškėjęs būrelio reikalingumas. Esą reikia palaukti, kol tai paaiškėsią, ir tuo tarpu būrelio nekurti. Šis nutarimas būrelio darbuotojams nebebuvo toks skaudus. Nes tas pats susirinkimas nepripažinęs reikalo būrelį organizuoti, drauge nusprendė įsteigti atskirą fondą būrelio naudai. Tai buvo jau pusė pripažinimo, gal net daugiau, negu pusė.

Šitokia padėtis tęsėsi iki 1904 metų, kada būrelis legalizavos ir atsistojo „ant savo kojų“.

Šie būrelio ir draugijos santykiai yra pamokomi. Visur ir visuomet teises ir pripažinimą laimėsi tik per kovą. Būrelio darbu draugija naudojasi, o teisių nepripažįsta!

Sunkios buvo dienos pirmųjų mūsų teatro darbuotojų!

5. 1900 — 1903 m. kronika

1900 metai yra dvejopai įregistruotini į Peterburgo lietuvių teatro istoriją.

Visų pirma tai buvo reikšmingi metai kovoje dėl lietuviškos spaudos. Iki šiol afišos ir programos buvo spausdinama dviem kalbom: lietuviškai ir rusiškai. Ir šiais metais, vaidinant „Ponas ir mužikai", lapkričio 21 dieną tokia pat tvarka tai buvo atspausta. Spektaklis pakartota gruodžio 28 d. Ir šit pastarajam spektakliui iš programų ir afišų lietuviškas tekstas išbraukta — valdžia patvirtino tik rusišką tekstą. Tai įvyko gruodžio 19 d. Iki spektaklio laiko beliko maža, todėl afišos ir programos atspausta vien rusiškai. Tačiau spektaklio rengėjai ryžosi nepasiduoti: vieną kartą gi jie jau turėjo ir lietuvišką tekstą. Pastangos davė vaisių: gruodžio 22 dieną gauta leidimas ir lietuviškam tekstui. Rusiškosios afišos buvo supleškinta. Toliau — iki spaudos atgavimo — valdžia darė vis daugiau kliūčių lietuviškam tekstui. Buvo net ypatingas kompromisas sudaryta: lietuviškai — rusiškos programos. Rolės pavadinimas ir jos apibūdinimas spausdinama lietuviškai, o aktorio pavardė — rusiškai.

1900 metai reikšmingi ir tuo, kad jais pradedant *lietuviškų vakarų* rengimu Peterburge rūpinas jau dvi draugijos: *labdariai* ir *savitarpiečiai.*

Savitarpiečiai savo pirmąjį vakarą surengė balandžio 13 d., suvaidindami Vaižganto „Nepadėjus nėr ko kasti" ir išklausydami Pranaičio vedamo choro. Naujos draugijos debiutas pavyko, „svečių" — publikos buvo prisirenkę labai daug. Esą itin traukęs dėmesį „demokratiškasai" publikos elementas — „kailiniuotieji" su „purvinais batais", kuris buvo gausiai atstovaujamas.

Rugs. 16 d. *savitarpiečiai* vaidino „Dėdė atvažiavo" ir deklamavo posmus iš „Anykščių šilelio" ir „Dainą nemokančio rašyti".

Lapkr. 21 d. suvaidino Gužučio „Ponas ir mužikai". Spektaklis, kaip minėta, pakartota gruodžio 28 dieną.

A. Jasūdžio liudijimu, vaidinimas gerai pavykęs ir padaręs gilaus įspūdžio. Spektaklis net rusų laikraščiuose buvęs plačiai

paminėtas. „S. Peterburgskaja Gazeta“ įdėjo net vaidintojų grupės atvaizdą ir prof. E. Volterio straipsnį, kuriame plačiai buvo išdėstyta „to laiko lietuvių teatro repertuaras“.

1901 metais per abidvi draugiji surengta 8 „lietuviški vakarai“. *Labdariai* surengė 1 koncertą, kuriame dalyvavo Sasnausko vedamas choras, ir 3 spektaklius, kuriuose vaidinta: „Dėdė atvažiavo“ ir „Žentas dėl parodos“. *Labdariai, savitarpiečių* pavyzdžio paskatinti, bando eiti į „demokratiją“, — bando surengti „lietuvišką vakarą“ Putilovo fabrikuose čia dirbantiems lietuviams darbininkams. Šios pastangos vaisių nedavė — vakaras nenusisekė, todėl nuspręsta ateity panašiais dalykais nebesirūpinti. Šiais metais *labdariai* ir dar du svarbiu dalyku nutaria: 1) paruošti komedijos „Pabaigtuvės“ vertimą iš lenkų kalbos, kurią nutartą kitais metais pastatyti, ir 2) rengiamųjų vakarų skaičių sumažinti iki 2 — 3 (kadangi *savitarpiečiai* kasmet rengia 4 vakarus), ir pasirūpinti, kad vaidinimui veikalai būtų parenkami geresni ir kad vaidinimas būtų tobulesnis.

Savitarpiečiai ir 1901 metais buvo laimingesni už *labdarius*, jie su dideliu pasisekimu suruošė 4 „vakarus“: Bal. 7 d. suvaidinta „Aukso Veršis“ ir „Dėdė atvažiavo“: Dalyvavo dar Pranaičio choras ir deklemavo — Zauka, Palionis ir Ad. Varnas.

Rugs. 22 d. suvaidinta „Žilė galvon — velnias uodegon“ ir deklamacijos. Spalių 20 d. suvaidinta „Nepadėjus nėr ko kasti“ ir „Aukso Veršis“ — ir *rusiška* koncertinė dalis.

Gruodžio pabaigoj: „Geriau vėliau negu niekad“ ir deklamacijos.

Apie šiuos vakarus net rusų spauda atsiliepdavo. Apie vieną jų „Peterburgskija Vedomosti“ Jasūdžio liudymu parašė: „lieka geisti, kad lietuviai ir toliau taip gražiai ir linksmai savoj kalboj mokėtų praleisti laiką, nesibeždžioniaudami svetimoms kalboms nei linktų prie stabiško apsirijimo degtine naudai nacionalų kumirų“ (Jasūdžio vertimas).

1902 metais labdariai du kartu pastatydina „Pabaigtuves“ ir trečiame spektakly: „Amerika pirtyje“ ir „Bezai žydi“.

Savitarpiečiai tais metais suruošia 4 spektaklius, kuriuose vaidinama: 1) „Velnias Spąstuose“ (ir Pranaičio choras), 2) „Amerika pirtyje“ (ir Zaukos choras), 3) „Meilę suardyt tai nuodėmę pagimdyt“ ir 4) „Ponas ir Mužikai“.

Repertuaro klausimu šiais metais ir *labdariai* labai susirūpina. Jie nusiskundžia, esą ir jų rengiami spektakliai todėl taip

sunkiai vyksta, kad nėra lietuviškų pjesių, ir tenka naudoti visokį verstą šlamštą. Jie nuolat kreipiasi tai šen tai ten, prašydami padėti surasti originalių veikalų ar bent nors gerų vertimų. Tuos pačius skundus jie pakartoja ir sekamais 1903 metais. Negaudami naujų pjesių jie yra priversti kartoti senąsias. Šiais metais labdariai suorganizuoja *pirmą lietuviška operetę:* du kartu buvo pastatyta „Kaminorius ir malūninkas". Pirmą kartą pasirodo Peterburgo lietuvių scenoje ir *Mikas Petrauskas,* dalyvaudamas su savo choru ir pats dainuodamas dvejuose *labdarių* surengtuose koncertuose.

Savitarpiečiai savo keturiuose „vakaruose" šiais metais statė: 1) „Neatmezgamas mazgas", „Aukso Veršis", vienas aktas iš „Šykštus raitelis" (ir Zaukos choras). 2) Kuriam laikui praslinkus pakartota ta pati programa ir dar deklamacijų pridėta. 3) Rudeniop suvaidinta „Velnias spąstuose" ir „Žilė galvon — velnias uodegon". 4) Metų pabaigoj: „Šiaučius ir jo šeimininkas ir „Nepadėjus nėr ko kasti".

Savitarpiečių pastatymams režisavo *„Lošikų burelio"* (taip vadinosi artistų — mėgėjų būrelis, susidaręs prie *savitarpiečių* draugijos) pirmininkas *Vikt. Kuraitis,* jam gelbėjo būrelio sekretorius *Kl. Jurgelionis.* Sufleravo „prisiekęs specialistas" *K. Būga.*

Kiek reikšmės ir pasisliekimo turėjo šitie vakarai Peterburgo lietuvių gyvenime galima spręsti iš draugijos pajamų. *Savitarpiečiai* iš šių 4 „vakarų" gavo gryno pelno 1180 rub. 80 kap. Iš rengiamųjų vakarų pelnas kas kartą auga.

Tiesa, gryno pelno, kaip liudininko, reikšmė neturėtų būti perdėta. Visų pirmą, reikia atsiminti, kad buvo statoma daugiausia „seni veikalai", iš esmės nesudėtingi, — nereikalingi ypatingų „pastatymo" išlaidų. O antra — kiekvienas „vakaras" turėjo ir linksmąją dalį: šokius iki 3-ios valandos ryto, kuri patraukdavo nemaža publikos. Šokiai irgi buvo tvarkomi sulig tam tikros programos, kuri, savo rėžtu, yra savotiškas tų laikų Peterburgo lietuvių skonio liudininkas. Pavyzdžiui 1902 m, gruodžio 28 d. Peterburgiečiai šoko: 1 dalis: „Vals, Krakoviak, Pa-d'-Espan, Polka, Pa-de-katr, Vengierka, Minjon, Mazurka. II: Vals, Kreis-Polka, Pampadur, Pa-d'-zefir, Krakoviak. Pa-d'-Espan, Sakon, Polka. III: Vals, Pampadur, Pa-de-Patiner, Pa-d'-Espan, Polka, Pa-de-Katr, Vals" (visur — originalo rašyba).

1903 metais baigiasi antrasai Peterburgo lietuvių teatro „istorijos" laikotarpis.

Šiais metais Peterburge įsikūrė trečioji lietuvių draugija, pasivadinusių „Mažturčių lietuvių savitarpinės pagalbos draugija“, kurią dėl trumpumo vadindavo: *mažturčiai*. Šios draugijos iniciatorams jau *savitarpiečiai* rodėsi esanti perdaug buržuazinė organizacija. *Mažturčiai* norėjo būti dar „demokratiškė“ draugija, norėjo suspiesti darbininkų ir kairiausiosios inteligentijos elementus. Tokiu būdu susidarė padėtis: *labdariai* — nelyginant aristokratų draugija, *savitarpiečiai* — buržuazija ir *mažturčiai* — proletarai. Šitoks jų paskirstymas yra, žinoma, paviršutinis; tikslų ir aiškų rubežių tikrenybėje vargu bau būtų galima tarp jų pravesti.

Mums tačiau svarbu konstatuoti, kad *Mažturčių* organizacijos atsiradimas buvo naujas ir gana svarbus faktorius Peterburgo lietuvių teatraliniame gyvenime.

III. Idealizmo laikotarpis

1. Artistų organizacija

„Žaidikų“ („Lošikų“) būrelis 1904 metais parodė ypatingo aktingumo. Jau vien posėdžių organizacijos ir darbo reikalais padaryta visa XVIII. Būrelis stengiasi išaiškinti savo padėtį, „legalizuotis“, ir tobulinti vaidybą.

1904 metais pirmasai būrelio visuotinas susirinkimas įvyko vasario 12 dieną, kuriame buvo iškeltas būrelio gyvenimui labai svarbus klausimas.

Aukščiau jau buvo minėta, kad *savitarpiečiai* spyrėsi, nenorėdami pripažinti būreliui teisių. Būreliui gi įkyrėjo *priklausoma* padėtis. Juo labiau, kad jis ėmė pajusti savo galią. Dėl būrelio darbų savitarpiečiai užėmė pirmą vietą „lietuviškų vakarų“ rengimo reikalu. Būrelis buvo reikalingas ir *labdariams,* ir *mažturčiams,* nes ir šioms organizacijoms „vakarai“ — pajamų šaltinis. Būrelio dalyviai tuomet jau buvo nelyginant prityrę „specai“, be kurių kitoms draugijoms sunku išsiversti. Tat būrelio visuotiname susirinkime K. Jurgelionis ir pasiūlo būreliui atsidalyti nuo *savitarpiečių,* pasiskelbti savaiminga organizacija ir aptarnauti visas tris Peterburgo lietuvių draugijas. Sumanymas nebuvo priimtas, bet ir neatmestas, jis pripažinta perankstyviu ir neatitinkančiu tų laikų gyvenimo sąlygas. Sumanymas vis tiktai savo padarė. Nors jis realizuotas buvo žymiai vėliau, tačiau ir kalbamuoju momentu sustiprino būrelio padėtį. *Savitarpiečiai* pajuto, kad toliau būrelio „spausti“ nebegalima, kad reikia su juo skaitytis, nes kitaip — jis ims ir atsiskirs nuo draugijos, ir tuo pačiu draugijos gerbūvis bus pakirstas.

Tuo tarpu būrelis „po detališko apsvarstymo“ nusprendė esą: „burelis turi gyvaut savaip; jo vidurinė tvarka ir valdžia turi būti savotiška, nuo Valdyklės (= draugijos valdybos, B. S.) neprigulminga“.

Būrelis savo santykius su draugijos valdyba nusprendžia sutvarkyti šitokiais pagrindais (rašyba — originalo):

„1. Draugija turi aprūpint Ž. Burelį medžjagiškai, t. yra, apmokėt visokjus joje išduočjus, reikalingus įrengent vakarą, pirkt reikalingas Bureljui prie scėnos įvairjas knygas, apmokėt pačto išduočjus, duot būtą repeticiioms ir t. t.

2. Draugija turi paskirt iš savo summų žinoma dalį pinigų seėniškų veikalų pirkimui. Kiek Dr-ja skirs, tą turi Burelis žinot, idant galima būtų orjentiruoties kiek ir už kokja prekę (= kainą, B. S.) veikalų įgyti.

3. Visi perkamieji veikalai turi eit per Burelį, kuris spręs apie jų vertę prekę" (Kl. Jurgelio ranka rašyta).

Tame pat susirinkime svarstoma ir paties būrelio vidaus tvarka, — „valdžja" — kaip tuomet formulavo. Šiuo reikalu nuspręsta išrinkti „Komitėtą skaitljuje šešjų ypatų, kurjų tarpe turi *butinai* būt dvi *moteriški*". Toks komitetas ir buvo išrinktas. Jo pareigos buvo formuluotos šitokiu būdu:

„1. Išdirbt geresnę sistėmą Bureljo darbavimuis ir lavinimuis;

2. rūpinties apie įvairjus Bureljo reikalus, apie viską, kas priguñ vakarų įrengimui;

3. rūpinties apie veikalų įgiimą ir spręst apie jų vertę".

Greta su šiais klausimais buvo svarstytas ir kitas pirmaeilės reikšmės klausimas: ar gali būrelio nariai dalyvauti kitų draugijų rengiamuose vakaruose? Į šį klausimą atsakyta: „kiekvienas mūsų sanaris norint dalivaut kitoje draugijoje prie scėnos, turi apie tą visomet pranešt savo Komitetui ir, apskritai, taikįtis kad tas nekenktų mūsų bendram darbui".

Santykiai su draugijos valdyba vis tiktai greitai nepaaiškėja. Draugijos valdyba, nusiskųsdama savo įstatų netobulumu, vengia ar bent neįstengia patenkinti visus, nors ir kuklius būrelio reikalavimus. Ji pamažu pereina prie būrelio teisių pripažinimo: rašo būreliui oficialinius raštus, siūlo įvairius klausimus pasvarstyti, pasakyti savo, vadinas, būrelio nuomonę, etc. Finansinius gi būrelio reikalavimus valdyba galėsianti patenkinti tik tuomet, kai pati draugija pakeisianti ir patobulisianti savo įstatus. Tuomet būrelis stato draugijai savo reikalavimus. Būrelio komitetas 1905 m. spalio 3 dienos posėdy juos formuluoja:

„Komisijai, kuri peržjūrinėja Draugijos Įstatymus prisjųsti šias Bureljo kondicijas, kurjos turi būti patalpintos Įstatymuose:

1) Draugija, įrengti savo vakarams nuskirja iš savo sąnarjų ir iš pašaliečjų ypatingą Žaidėjų burelį.

2) Draugija duoda Bureljui, kad jis galėtų savo siekjus įvykdyti, atsakantį medžjagiškąjį aprūpinimą, pagal kasmetinjas Bureljo apyskaitas, ir kitus įrankjus, reikalingus bureljo gyvenime.

3) Visais klausimais apie Bureljo darbavimos rūpinasi pats Burelis su Valdyklos žinja.

4) Plačją instrukciją Bureljui darbuoties dviejiems metams sustato pats Burelis, o užtvirtina ją Visotinasis Draugijos sueimas".

Praktikoje ir šios būrelio „kondicijos" nebuvo nei išklausytos, nei patenkintos. Tačiau būrelis, nors ir skriaudžiamas, — nieko nebodamas savo darbą energingai varė.

2. Darbo sistema

„Žaidėjų Burelio" darbo sistema yra verta ypatingo dėmesio.

Būrelis nuolatinio pirmininko nebeturėjo, buvo renkamas tiktai sekretorius, vedęs visus būrelio reikalus. Komiteto (ne valdybos! — jos nebuvo) posėdžiams pirmininkavo tam vienam kartui (posėdžiui) renkamas asmuo. Dėl būrelio komiteto kvorumo 1904 m. vasario 12 d. fiksuota toks charakteringas nutarimas: „B. Komitėtas gali būt' atidinktas, jaigu yra jame keturi (iš šešių, B. S.) jo sąnarjai ir jų tarpe *viena moteriškė*" (B. komitete buvo 2 moteri).

Būrelio komitetas svarsto vaidintinų veikalų, rolių paskirstymo ir režisūros reikalą ir pan. Visus klausimus būrelis spręsdavo normalia draugijų gyvenimo tvarka. Tiktai roles skirstydavo ypatingu būdu: *konkurso sistema.* Pradžioje rolės išdalinama proviziriškai. Viena ir ta pati rolė atiduodama keliems asmenims, paskum surengiama *bandomoji repeticija.* Kas geriau suvaidina per šią repeticiją, tam ir pavedama ruoštis spektakliui. Šį klausimą sprendžia arba komitetas, arba specialiai kas kartą komiteto pašauktoji režisūra.

Pavyzdžiui, 1904 m. vasario 12 d. posėdy nuspręsta statyti „Šykštus raitelis", Puškino. „Režisėrjaus punkcijos prie scėnos pavestos K. Jurgelionjui". O rolės padalinta:

Baronas — Jurgelionis, Palionis, Karpis
Alberas — P. Grigaitis, Palionis
Jonas — Kerpis
Žydas — Voldemaras, Konkolėvič
Hercogas — Vaičiulis, Palionis

Šio veikalo konkursinė repeticija neįvyko, nes *savitarpiečių* valdyba pasiūlė vietoj „Š. raitelio" suvaidinti „Amerika pirtyje", „kurjos cenzuruotą egzempljarį teko Valdyklei iš kur tai gauti". Sumanymas statyti „Šykštų Raitelį" buvo atgaivintas metų pabaigoje, bet ir tuomet nebuvo realizuotas. Lapkr. 27 d. posėdy protokoluojama: „Skirtas rezervui „Šykštusis Raitelis" pasirodė

pragaišęs: niekur nebuvo rasta cenzuruoto exempljaro"... Nusprendus statyti „Amerika pirtyje" vasario 15 d. posėdy „pildyt režiserjaus punkcijas tapo išrinkti p. Palljonis ir p. Grigaitis". Ir rolės paskirstyta:

Bekampis — Voldemaras, Šimelis

Bekampienė — Kuraitytė, Buterlevičiutė, Jasnauskaitė

Agota — Jurgelionytė, Buterlevičiutė

Vincas — Grigaitis, Jasnauskas

Antanas — Antanaitis, Kerpis

Piršlys — Vaičiulis, Močiukas

Žydas I — Urbonas, Konkolevič, Jasūdis, Šimelis

Žydas II — „Iš tų pačjų"

Vaikas — Kilys, Orentas

Konkursinė repeticija įvyko kovo 4 d. ir konkursą laimėjo:

Bekampis — Voldemaras

Bekampienė — Buterlevičiutė

Agota — Jurgelionytė

Žydas — Jasūdis

Piemuo — Kilys

Be konkurencijos roles gavo Grigaitis, Kerpis ir Vaičiulis, nes jų konkurentai, dėl įvairių priežasčių nuo vaidinimo atsisakė.

Konkurencijos sistema netrukus pridaro daug nemalonumų komitetui: konkursinę repeticiją pralaimėję aktoriai nepatenkinti. Atsiranda rimtų pasiūlymų šią sistemą visiškai panaikinti. Komitetas vasario 24 dieną protokoluoja: „Buvo iš naujo pakeltas ir išaiškįtas klausimas apie žaidėjų konkursus bene kiekvienoje rolėje. Komitėtas pripažino tokjuose konkursuose vieną sarbesnjųjų būdu mūsų scėnos pagerinimo, ir todeljai paliko juos visoje savo galėje. Prie tam praktika turi tą gerjaus paaiškįti".

Praktika, savo rėžtu, dažnai nusistato prieš konkursų sistemą. Ne dėl darbo tikslumo sumetimų, bet dėl žmogiškiausiųjų ir liūdniausiųjų šios žemės dalykų: dėl aktoriškos ambicijos. Konkurentai, pralaimėję varžytynes, pyksta — ir nieko jiems nepadarysi! Būrelio komitetas kovo 11 dieną rašo į protokolą, — svarstyta: „Kokjais būdais pašalint ypatiškus žaidėjų užsigavimus", ir nutarta: „a) paaiškint visiems konkurencijos skirimo siekius; b) paaiškint komitėto punkcijas ir skirjamų juo režiserjų; c) prašyt kiekvieną syk kilus nesusipratimui tuojaus neatidedant užreikšt

apie tą Bureljo Komitėtui; d) kiekvienoje repeticijoje būt bene visam komitėtui, o taip gi kompetentiškesniems Bureljo sąnarjams".

Blogumas buvo tasai, kad būrelio narių tarpe nebuvo daugiau ar mažiau pripažinto autoriteto, — kad autoritetingumo atžvilgiu visi jautėsi esą lygiateisiai. Todėl ilgainiui ir tenka ne kartą atsisakyti nuo konkurso sistemos. Dėl tos pačios priežasties ordinariniems spektakliams nebėra skiriamas ir režisierius. Paskiriama tiktai vienas-kitas asmuo „palaikyti tvarkai" repeticijos metu (Protok. spalių 3 d.). Ir šit sekamiesiems ordinariniems spektakliams rolės skirstoma be konkurso. „Aukso veršiui" vaidinti paskiriama:

Rozenblatas — J. Vaičiulis
Emma — E. Jurgelionytė
Ravič — J. Petraitis
Goldstern tėvas — A. Voldemaras
Goldstern sūnus — K. Kerpė
„Neatmezgamas mazgas":
Kanapinskis — K. Jurgelionis
Marytė — S. Mošinskaitė
Vijurkas — P. Grigaitis
Margelis — V. Antanaitis
Žydas — J. Zauka

Dėl šitokio rolių paskirstymo būrelio komitetas protokole liepos m. 11 d. pažymi: „Dalinimas paviršutiniškas, be konkursų". Toliau paviršutiniškumas jau dažniau ir dažniau pakeičia konkursų sistemą: ambicija nugalėjo darbo rimtumą.

3. „Mindaugio" istorija

Kai kuriais atvejais senoji *konkurso sistema* vis tiktai ir toliau tobebuvo toleruojama. Tai būdavo tuomet, kai rengdavosi vaidinti svarbius, sudėtingus, sunkius veikalus. Tai atsitiko, kai Būga raštu (laišku) patarė statyti Slovackio „Mindaugį". 1904 m. vasario mėn. 12 d. „komitetas vispusiškai tą apsvarstęs, del veikalo svarbumo, laiko stokos ir spėkų mažumo pripažino šiame vakare (paruošt iki bal. 3 d. B. S.) negalimu, bet reikalingu pradėt prie to rengties, idant perstatyt kitame vakare". Bal. 18 d. nusprendžiama rengtis statyti „Mindaugį" ir šiuo reikalu sukviesti geguž. mėn. 2 d. visus būrelio narius. Ištikrųjų, geguž. 2 d. susirinko 17 būrelio narių ir A. Voldemaras (iš anksto įpra-

šytas) „pasakė“: „Pažvalgą in Mindaugjo epoką; istoriškai literarišką tos epokos ypatų karekteristiką, pagal istorijos šaltinjų ir ir Slovackjo tragedijos „Mindaugis“...“

Po Voldemaro pranešimo K. Jurgelionis paskaitė susirinkimui pjesę ir tučtuojau buvo padalintos rolės. Rolės buvo duotos kiekvienam, kas tik pareiškė noro vaidinti. Be to dar nuspręsta „praslinkus žinomam laikui (tas žinjoje Komiteto) pradėti *konkursinjus bandymus*, o paskui ir *repeticijas*“. Vadinas, jau tuomet Peterburgiečiai skyrė bandymą nuo repeticijos!

Rolės pasidalinta šitaip:

Mindaugis — K. Jurgelionis
Ragnytė — Buterlevičiutė, Mošinskaitė
Heidenrich — Grigaitis, Petraitis
Daumantas — Grigaitis, Kerpė
Aldona — Stepalionytė, Jurgelionytė
Trainaitis — Vaičiulis, Grigaitis, Kerpė
Herrmann — Grigaitis, Purėnas
Vaišvilkas — Šimelis, Strazdas
Liutavaris — Zauka, Bimba
„Manokas“ I — Kilys
Kryžiokas — Magelinskis.

Būrelio Komitetas, susirinkęs liepos 11 d., nusprendžia rugp. 15 d. padaryti „Mindaugio“ „pirmutinį konkursinį bandymą“.

Tame pat posėdy išrinkta komisija iš 5 asmenų: Dubinskio, M. Petrausko, Voldemaro, Būgos ir Kuraičio, kuri (komisija) „turi nuspręsti žaidėjų žaidimo vertę“.

Be to, tame posėdy nuspręsta dar vienas, mūsų teatro istorijoj ytin svarbus dalykas: „Ištirti kiek prėkjuotų rūbai ir visa butaporija pastatyti „Mindaugį“. Šis nusprendimas dar kartą pabrėžia Peterburgo lietuvių teatralinių pastangų rimtumą.

Rugp. 15 d. bandymai neįvyko: „Dėl priežasties, kad labai mažai tesusirinko žaidėjų dalivaujančjų konkurse, konkurso nebuvo, o atsiliko tik paprastas spėkų bandymas“.

Lapkričio 5 d. būrelis vėl svarsto „Mindaugio“ reikalą. Ir nusprendžia: „Pažjūrėjus į tą, kad repertuaras, kurį mes turime, jau per daug išsitrynęs, ir kad mes vieną teturime dar nestatytą veikalą — Slovackjo tragediją „Mindaugis“, pripažinta reikaliga įstengti į vaizdyklą tą veikalą. Ar galima — turės pasirodyti repeticijose“. Dar kartą padalyta rolės — konku-

rencijai. Dauguma palaikė pirmo padalinimo roles, bet buvo ir atmainų. Būtent:

Daumantas — Smloskis, Kerpė, Jasūdis, Grigaitis
Aldona — Jankauskienė (= Rūta)
Trainaitis — Vaičiulis, Purėnas
Hermanas — Purėnas, Močiukas, Petraitis
Liutavaris — Zauka, Kerpė, Jasūdis, Vinkleris

Šiame pat posėdy išrinkta „Mindaugiui" įscenizuoti net keturi režisieriai: Voldemaras, Grigaitis, Smolskis ir Jurgelionis.

Šio posėdžio protokole aiškiai suformuluota ir tasai darbas, kurį turėtų režisieriai dirbti. Iš tų formulų nesunku suvokti tų laikų pažiūros į spektaklį, jo meniškumą, į režisierio ir aktorio uždavinius, pagaliau, ir skonį. Tos formulos skamba šitaip:

„1) Per repeticijas taisyti ir nurodinėti, kaip žaisti.

2) Jei kas žaidėjų apie tai užreikštų norą, režisieriai turi padėti jiems atidirbti rolę.

3) Dekoracijos (taip lakoniškai protokole pažymėta. Reikia suprasti: režiseriai turi parūpinti B. S.).

4) Efektai per vakarą vaizdykloje (= Scenoj B. S.)

5) Rūbai.

6) Butaporija.

7) Scenarijaus (= mūsų režisieriaus pagalbininko B. S.) pareiga.

8) Grupiruoti statystus".

Vadinas, apie spektaklio menišką vienumą, apie realizavimą spektakly kurios nors teatralinės meniškos idėjos dar nebuvo kalbos. Tuo ir stebėtis netenka. Iš viso, iki Chronegk'o — Stanislavskio reformos režiserio pareigos buvo žymiai kuklesnės. Tuomet svarbu buvo ne spektaklis visumoje, bet atskiros „rolės". Tuo būdu, pavyzdžiui, mes paaiškiname ir kai kurias stebinančias žymių dramaturgų pjesių savybes.

Tokia mūsiškių režiserių pažiūra į jų uždavinį buvo visiškai suprantama ir teisėta. Juo labiau, kad ji esmėj nebuvo toli atsilikusi nuo senų kūlturingųjų tautų tos sąvokos supratimo.

Lapkričio gi 27 d. protokoluojama: „Per konkursinę repeticiją pasirodė „Mindaugio" negalima įsteigti (pastatyti gruodžio 26 d.) ir nutarta to veikalo pastatymą nukelti iki užgavėnių".

Ir vis tiktai „Mindaugis“ buvo suvaidintas — tik jau 1905 metų vasario 25 d. — šitokiu sastatu:

Mindaugis — K. Jurgelionis
Ragnytė — Buterlevičiute (programoj: K. Aguona)
Heidenrich — P. Grigaitis
Daumantas — E. Galvanauskas
Aldona — Jankauskienė (progr. E. Rūta)
Trainaitis — Vaičiulis
Herrmann — S. Dobilas
Vaišvilkis — Jasūdis
Liutavaris — Raulas

Šis pastatymas, kainavęs daug lėšų (net specialiai buvo siūti kostiumai!), buvo labai reikšmingas Peterburgo lietuvių gyvenime. Jo istorija parodo, kaip sąžiningai ir rimtai dirbo tuomet Peterburgo lietuviai. Jiems tuomet „lietuviškas vakaras“ nebebuvo pramoga, nebebuvo vien tik pajamų šaltinis — statant „Mindaugį“ net nuostolių nesibijota — jiems jau rūpėjo teatro menas pilna to žodžio prasme. Antra vertus — „Mindaugio“ pastatymas buvo *savitarpiečių* būrelio — gulbės giesmė.

4. Teatralinės būklės fragmentai

Kad vaidintojų būrelis visu rimtimu dirbo pasiimtąjį darbą, liudija ir visa eilė kitų davinių.

Vasar. 15 d. nusprendžia „prašyti Valdyklę įvairiems Burelјo reikalams, kaip antai teatrališkų knygų ir teknikos žaidimo vadovėlјų pirkimui išduot 15 rub.“

Būrelis ytin simpatišku naivumu sprendžia visus spektaklio reikalus kolektiviškai, ypač gi literatūrišką spektaklio pusę. Jau vasar. 12 d. nutariama „kviest į komiteto susirinkimus būrelјo sąnarјus, naudingus ir kompetentiškus prie apsvarstymo kokјo nors dalyko, kaip antai dramatiškų veikalų, naujai gaunamų“. Naujai gaunamus veikalus ištikrųjų būrelis kolektyviškai svarsto: pirma kiekvienas skyrium paskaito ir paskum jau visi suėję drauge sprendžia. Vasario 15 d. Grigaitis praneša gavęs naują Žemaitės pjesę „Darbai be vakaruškų“, — kuri vėliau buvo pavadinta „Mūsų gerasis“.

Vasar. 24 d. pjesė paskaityta susirinkime ir „pripažinta perstatymui ant scenos atsakančja, bet pirm to dar būtinai reika-

linga ištaisyti žemaitišką tarmę, kurja tas veikalas parašytas, į grynai literatūrišką kalbą". Šis darbas pavedamas K. Būgai.

Tame pat posėdy perskaityta ir komedija „Laikas jau laikas", dėl kurios nuspręsta: „Perstatymui ant scenos pripažinta geistinu, ir reikalingu visiems K-to sąnarjams perskaityt veikalą atskirai"...

Kolektyviškai būrelis sprendžia ir įscenizavimo reikalą. Pavyzdžiui, kovo 11 dieną buvo svarstyta: „kaip apstatyt scėną perstatomo veikalo?" ir nuspręsta: „Apie tą padaryti atsakanti pljanai, kuriuos parodyt visiems žaidžjantiemsiems". Arba kovo m. 25 d. posėdžio protokole skaitome: (svarstyta):

„1) Apie rūbus (kostjumus) ir įrankjus, kokie yra reikalingi žaidžjant komedija „Amerika pirtyje". Padarytas detališkas sąrašas ir patėmijimai.

2) Apie grimą ir plaukus (perukus). Taipogi — sąrašas ir patėmijimai".

Matyti, norėdamas kolektyvizmo principą pabrėžti, būrelio komitetas nerenka net nuolatinio pirmininko, — būrelio reikalams tvarkyti renkama tik sekretorius (1904 m. sekretoriavo K. Jurgelionis). Tvarkai palaikyti repeticijų ir „vakarų" metu skyriami atskiri asmens. Spalių 3 d., pavyzdžiui, šitokiais tvarkdariais buvo išrinkti Palionis ir Voldemaras.

Artistai — megėjai už savo darbą jokio atlyginimo negaudavo. *Savitarpiečių* draugijos valdyba, norėdama būti džentelmeniška, atsispausdino tam tikrus specialius blankus, „amurčikais" su dūda, kvietkeliais ir paukščiukais „padabintus", kuriuose po vaidinimo reikšdavo aktoriams savo padėką. (Data ir vardai — pavardės į spausdintą formuliarą buvo ranka įrašoma). Padėkos formuliaras baigias tokiu posmu:

„Pranešdama apie tai Tamstai (—kad draugijos valdyba nutarė padėkoti artistams už darbą, B. S.), kaipo emusjam dalivuma lošime ir su pasisekimu atlikusjam vieną iš svarbesnjųjų roljų, Valdytuvė meldžja priimti išreiškimo jos padekavonės.

Gužynė (= „lietuviškas vakaras", vaidinta miesto centre, salėje, B. S.) atnešė Draugijai pelno 344 rubl. 73 kap.

Dr-jos Viršininkas (Pirmsedys) A. Bruckus. Raštvedys (Sekretorjus) J. Voičulis".

Draugijos Valdyba buvo dar džentelmeniškesnė: po spektaklio artistus pavaišindavo. Šiuo reikalu būrelio komitetas bal. 28 dieną įrašė į protokolą tokį griaudų ir solidų nutarimą: „Iš

pritirimo paskutinjame vakare pripažinta reikalingu atkreipti D-jos Valdyklės akis į tą, kad artystai būtų vaišinami gerjaus"...

Vargas buvo aktoriams ir su prieteliais: pertraukos metu tiek jų prilenda užkulisin ir ant scenos, kad aktoriams visą reikalą supainioja. Šiai blogybei pašalinti bal. 18 d. komitetas skelbia rūstų ir žiaurų nutarimą: „vakare, kol nepasibags veikimas vaizdykloje (scėnoje) neleisti į ją nieko prie jos nepriguIinčjų ypatų". Kartais nusiskundžiama ir aktorių, ypač repeticijoms, nepunktualumu.

Artistai, be padėkos laiško ar vaišių, palyginant su kitais mirtingaisiais, turėjo dar šiokių tokių privilegijų šiame pasauly: jie turėjo garbės bilietus ir kontromarkes į draugijos rengiamus vakarus. Ir šiuo reikalu kovo 11 d. fiksuota gana majestotiškas komiteto nusprendimas:

„1) Išduot visiems darbujantiemsiems prie scėnos garbės biletus, o taip-gi ir kontromarkes, jaigu bus tam reikalas.

2) Išduoti kontromarkes buvusiems roljų konkurentams perstatomojo veikalo ir kitjems aktyviškiems Bureljo sąnarjams, kurie užreikš apie tą komitetui.

3) Išduot Komiteto sąnarjams biletus, o reikale — ir kontromarkes.

4) Patirti kam tikrai pagal šį nutarimą reikalingi garbės biletai ir kontromarkės".

Iš protokolo neaišku: 1) kas turima galvoj: „darbujantiemsiems prie scėnos". Reikia manyti, kad tai bus spektaklio dalyviai. 2) Kam reikalingos kontromarkės tiems kurie turi garbės bilietą? Čia reika manyti, kad turėdamas garbės bilietą, pats galėjo eit į „vakarą", o kontromarkes — išdalyti savo prieteliams.

Artistų kontginentas jų socialinės padėties atžvilgiu buvo labai įvairus. Bendrame darbe dalyvavo ir stambūs „tūzai", — aukšti valdininkai bei pramoninkai, studentai, smulkūs valdininkėliai ir darbininkai — prasčiokėliai. Buvo ir tokių, kurie gerai mokėjo paskaityti iš lietuviškos maldaknygės, beskaitant šiaip spausdintą knygą jiems tekdavo gerokai paprakaituoti, o raštas — ir visiškai neprieinamas. Tačiau scenoje jie pareikšdavo aiškių vaidybinių gabumų. Šitokie aktoriai dalyvavo Peterburgo lietuvių teatre nuo pat jo pradžios iki pabaigos. Dėl jų socialinės padėties kartais susidarydavo gana nejaukių reiškinių. Pavyzdžiui, būdavo kviečia kurią iš *labdarių* sferos ponią ar panelę dalyvauti spek-

takly. Ji išgirdusi, kad spektakly be jos dalyvaus tokia tai siuvėja ar skalbėja, pareiškia... laiko neturėsianti pasiruošti spektakliui!..

Liūdną artistų būklę gali pailiustruoti ir toks atsitikimas. 1904 m. berepetiruojant nuskirtą spektakliui pjesę, valdybos būrelio komiteto paskirtasai režisierius *X* moko aktorių *Y*, kaip reikia vaidinti. *Y* atsisako *X*-so klausyti, esą, ir „tu už mane nedaugiau teišmanai". *X* pasijuto įžeistas iki dūšios gilumos ir nuskambino Y-kui su delnu per veidą (ir *X* ir *Y* — nūdien tebėra gyvi ir sveiki). Rezultate, žinia, repeticija nutraukta ir daug vargo kitiems teko padėti, kol konfliktas likviduota...

Kaip tuomet mūsų teatralai praktikoje žiūrėjo į aktorio ir režisieriaus pareigas, vaizdą papildo ir tokia „istorija". 1905 m. kovo 19 d. posėdy nuspręsta statyti sekamam „vakarui" „Audra giedroje" ir paskirstyta rolės.

Tarp kitko Kupečio rolei vaidinti nuspręsta kviesti G. Feterauską, o režisieriais: Feterauską ir K. Jurgelionį.

Gavęs raštu pranešimą apie tai ir pakviestas į repeticiją, Feterauskas atrašo: „Dekavoju Komitetą už išrinkimą manęs režisierjum, su malone prisidėsiu prie darbavimo, bet šiandien prašau dovanoti kad ne busiu, bo labai esu užimtas".

O bal. 6 d. Jurgelionis griaudžiai rašo Vaičiuliui: „Ljudną žinją pranešu. Buvau pas p. Feterauskį — jis galutinai atsisakė paimti „Kupečjo" rolę. Esą nesveikas, pati ir gi serganti ir apskritai negalįs. Režisjerius būti sutinka: tai ne tiek laiko užims ir nereikalauja sujudinimo".

Jau 1904 metais būrelio komitetas buvo nutaręs, kad apie visus įvykstančius narių tarpe nesusipratimus būtų tuojau pranešama komitetui, jog jis tučtuojau galėtų įsikišti į „bylą" ir nesusipratimą išspręsti. Šitokiu būdu buvo likviduota keli smulkūs nesusipratimai ir išvengta didesnių konfliktų. Tik vieną kartą būrelio intervencija nieko negelbėjo. Įsižeidė vienas svarbiųjų aktorių — A. Voldemaras. Įsižeidimo tiesioginė priežastis — paskendo istorijoje; apie ją yra daugelis versijų — ir, rodos, nė vienos tikros. Jos visos tačiau pabrėžia, kad įsižeidimo priežastis buvo ne už jūrų-marių nuo ambicijos plotmės... Voldemaras tuč tuojau pareiškia komiteto sekretoriui, kad jis išeinąs iš būrelio. Šis konfliktas buvo svarstomas visuotiname būrelio susirinkime, į kurį Voldemaras, žinoma, neatėjo. Visuotinas susirinkimas vienu balsu priima rozoliuciją:

„Kategoriškai užreiškus p. Voldemarui per Bureljo sekretorjų, kad jis, p. Voldemaras nebenori būt' Bureljo sąnarjų skaičiuje, nutarta: prašyt jo duot Bureljui dokumentališkus paaiškinimus nesusipratimo, kursai verčja jį išeiti iš Bureljo". Kitaip sakant, būrelis norėjo ištirti padėtį ir nesusipratimą likviduot. Būrelio komitetas pasiuntė priimtą rezoliuciją įsižeidusiajam — kovo 25 d. Į savo raštą būrelio komitetas gavo dialektikos pavyzdį:

„Delei Būreljo atsikreipimo iš 25 d. kovo mėn. š. m. turju už garbę paaiškinti, jog labai nustebau atsižinojęs, kad mano užreiškimas apie išstojimą iš Bureljo lig šiol dar neišpildytas. Lygiai man nesuprantama, kokjų Burelis nori iš manęs „dokumentališkų paaiškinimų nesusipratimo", kurs, anot Būreljo, verčjąs mane iš jo išeiti. Iš mano pusės jokio nesusipratimo nėr, nės labai gerai žinau, kodėl turju išeiti iš Bureljo. Bureljui, rodos, turėtų užtekti mano noro nebūti daugjaus jame, nės nieku neesmi prie jo pririštas, kad turėčiau mediciniškus paljudijimus, arba kitus kokjus „dokumentališkus paaiškinimus" jam pristatyti. Viljuosi, kad mano noras bus veikjai išpildytas.

Buvęs Būreljo sąnarys A. Woldemaras".

Į tokio tono raštą, žinia, būrelis nebegalėjo ką nors atsakyti...

Šis konfliktas yra juo įdomesnis, kad netrukus prieš tai buvo toks atsitikimas.

1904 metais A. Voldemaras, tuomet dar gimnazistas, vaidino pjesėje „Ponas ir mužikas" prof. „Daugkonto" rolę: į profesorių buvo perdirbtas toje pjesėje figuruojąs klebonas, nes rusų valdžia neleisdavo scenoje vaizduoti dvasiškius. A. Voldemaras, vaidindamas šią rolę susilaukė daug ovacijų. Sugrįžusį iš scenos užkulisin, kolega aktorius A. Jasūdis jį sveikina:

— Tiek daug parodei profesorio ypatybių, kad mes neabejojame, jog ir gyvenime pasidarysi tikras profesorius...

5. Pranaičio „afera"

Garbėtroška, savimeilė ir pavydas — trys priešai, kurie pjovė teatro darbą nuo pat amžių pradžios, kurie jį ir pjaus, kol bent pora aktorių bus gyvi šioje žemėje. Taip yra, taip buvo, taip bus!

Šiuo pagrindu mūsų teatro gimimo valandą — 1904 metais — susivėlė įdomi ir pamokoma istorija, raiškiai iliustruojanti tų laikų teatralinę būklę.

1904 m. vasario 4 d. būrelio komitetas protokoluoja:

„Nesant daugjaus naujų, dar nestatytų veikalų, Komitetas išrinko iš senų, kaipo tik sykį statytą „Šykštusis Raitelis", o prie jo, *vakaro užpildymui*, nusprendė įrengt lietuviškąjį korą".

Chorui vadovauti nuspręsta kviesti J. Pranaitį, kuris dalyvavo komiteto posėdy, matyt:, tuo tikslu tyčia ir atkviestas. Jisai sutiko suorganizuoti chorą su dviem sąlygom. Jų viena — normališka: būrelio nariai turi jam padėti sukviesti į chorą juo daugiau dainininkų. Užtat antroji sąlyga — klasiška savo pretensionalumu. Būrelis esą „garantiruos jį, neleisjąs niekomet chorą vesti nekompetentiškoms tame dalyke ypatoms, kaip antai vedusiam pernai p. Zaukai" (protokol. iš vas. mėn. 12 d.)

J. Pranaičio, kaip chormeisterio, kvalifikacijos nedaug kuo geresnės buvo už J. Zaukos kvalifikacijas: Pranaitis buvo vargoninkas „Vyborgo pusės" bažnyčioje, o Zauka buvo zakristijonas „Rotų" bažnyčioje; jis čia dažnai pavaduodavo ir vargoninką, nes mokėjo jo amato. Be to dar J. Zauka Peterburgo lietuvių visuomenėje buvo populeresnis už Pranaitį. Bet Pranaitis buvo laikomas mokslingesniu, autoritetingesniu ir būrelio komitetas sutiko su tuo jo pavyzdingo tono reikalavimu. Šis būrelio komiteto nusprendimas turėjo būti draugijos valdybos patvirtintas. J. Pranaitis, lengvai nugalėjęs būrelio komitetą, marširuoja tuo pačiu tikslu į draugijos valdybą. Ši pastaroji jau buvo palinkusi patvirtinti komiteto nutarimą, kaip J. Pranaitis, apsidžiaugęs laimėjimu, iškėlė naują reikalavimą. Jisai pareikalavo įrašyti į draugijos valdybos protokolą, kad ji, valdyba, *niekuomet neleisianti savitarpiečių* draugijos vakaruose J. Zaukai chorą vesti. Valdyba tokiu reikalavimu pasipiktino ir atsisakė ką nors Pranaičiui „garantuoti."

Prakišęs savo aukštą bylą draugijos valdyboje, Pranaitis vėl atsiduria būrelio komiteto posėdy. Čionai jam išaiškinama, kad jis iš viso neturėjo *jokios teisės* statyti panašius reikalavimus draugijos valdybai, — kad tas jo reikalavimas yra beveik būrelio komiteto įžeidimas. Pranaičiui dar kartą buvo paaiškinta, kad visi draugijos „vakarų" rengimo reikalai yra pavesti. Ž. B. Komitetui. Choro vedėjai tegali būti kviečiami tiktai B. Komiteto nutarimu. Todėl, kad J. Zauka daugiau nebebūsiąs kviečiamas vadovauti

chorui, tiktai B. Komitetas tegalįs laiduoti. Tai būrelis esąs jau senai padaręs, — pereitame posėdy.

Bet Pranaitis, matyti, buvo iš tųjų tarpo, kurie „geriau vertina du dideliu, negu vieną mažą". Jisai B. Komitetui stačiai pareiškė:

— Netikiu aš jūsų žodžiais! — ir pareikalavo duoti jam raštu „garantiją", kad J. Zauka choru daugiau nebevadovaus. Šiuo reikalu vasario. m. 15 d. posėdy protokoluojama:

„Netikint p. Pranaičjui ant Komiteto žodžio, nutarta išduot jam paljudimą ant popėros!"

Vadinas, Pranaitis dar kartą nugalėjo! Juo labiau jis galėjo būti patenkintas, kad komitetas pridėjo naują, jam labai svarbų nutarimą:

„Nutarta jog įrengjant korą, visi *medžjagiški* dalykai, o taip gi ir *skaitljai* (= sąskaitos, B. S.) p. Pranaičio eis per Komitetą, idant p. Pranaitis neturėtu su Valdykle reikalo".

Ćia jau nebe dviprasmiškai išeina aikštėn Pranaičio choranis vesti kompetetiškumo pagrindas: *sąskaitos* B. Komitete buvo lengviau *apginti,* negu draugijos valdyboje, kur kiekviena kapeika buvo tikrinama. Pranaitis tai labai gerai žinojo...

Gavęs „liudimą ant popėros", Pranaitis chorą vis tiktai surengė. Tačiau ir popieriu vis dar nepasitikėjo. Troško jisai monopolizuoti chorą, — kad be jo niekas juo nevadovautų, — kad choro organizavimo ir vedimo sąskaitos pasiliktų jo rankose. Tuo tikslu jisai išsiuntinėjo visiems choro dalyviams gana smarkų laišką, kurio prasmė buvo aiški:

— Nedrįskite dalyvauti J. Zaukos chore.

J. Zauka jam buvo pavojingas. O daugiau konkurentų jisai nenumatė. Tiktai žiauriai suklydo. Netrukus pradėjo aktingai darbuotis choro organizavimo darbe M. Petrauskas, — ir Pranaitis pasidarė nebereikalingas. Tuo tarpu B. Komitetas bal. 18 d. protokoluoja:

„Pranešti Draugijos Valdyklėn, kad jinai pasirūpintų išsjusti visiems dainavusiems kore paskutinjame vakare žinomo p. Pranaičjo bausmingo laiško dainininkams pranešimo atšaukimus".

Tokiu abejotinu būdu baigė J. Pranaitis savo teatralinę karjerą!

6. 1904 metų Kronika ir perspektyvos

Kiek gyvas ir sudėtingas buvo 1904 metais užkulisinis gyvenimas, tiek paprasti buvo jo pasireiškimai viešumoj, spektaklių formoj.

Labdariai šiais metais surengia keletą tradicinių „vakarų". Pastato „Kaminorius ir malūninkas", „Abejotina ypata" ir „Audra giedroje". Per paskutinį „vakarą" („Audra giedroje", spalių mėn 30 d.) *labdariai* bene pirmą kartą įvedė į sceną lietuvišką baletą: pašokta s u k t i n i s. Jasūdis liudija, tų laikų spauda pažymėjus: „galima tikėtis, kad tas šokis užims lietuvių vakaruose vieną iš pirmutinių vietų, nes yra lengvas ir originališkas".

Labdarių „vakarus" publika nenoriai lankė. Draugija vos — vos išsiversdavo — vos ne su deficitu! Labai charakteringai rašo šiais metais Peterburge pasirodęs „Lietuvių Laikraštis" 1 num. (lapkr. 18 d.) apie „Audra giedroje" pastatymą: recenzento nuomone farsas — tuščias esąs ir be aukštesnės idėjos ir todėl „neiššaukęs gilesnės minties davė progos nedideliam klausytojų būreliui pasijuokt porą valandų... Puikus buvo K u p e t y s... išpildymas su atjautimu užgauto vyro rolės reikalavo n e p a p r a s t o s c e n i š k o t a l e n t o, kurį be abejonės vėl parodė P. Gratas, pažįstamas visuomenėj iš operetės „Kaminorius ir malūninkas". Juokingas ir tipiškas buvo senis Pliumpis (Jurgelionis) su savo „kinku drebėjimu ir gumbo judėjimu". Antroje veiksmėje abudu artistu, sykiu su panele Buterlevičiute, teisingai suvaidinusia senmergę Magdaleną, sulošė taip, kad geriau norėt negalima... Kitos rolės, nors nieku ypatingu ir neatsižymi, vienok buvo suloštos labai gerai, dapildant smagų klausytojų ispudį... Patarimas: labdariai perdaug dažnai kelia vakarus (jau trečias nuo vasaros,) lietuvių visuomenė neišgali palaikyti. Geriau sumažinti apskritai vakarų skaičių".

Gerasai patarėjas po korespondencija net inicialais ar pseudonimu nepasirašė.

Savitarpiečiai — taip pat neatsilieka. Jų būrelis šiais metais pastatė: „Geriau — vėliau, negu niekad", „Tiktai niekam nesakyk", „Amerika pirtyje", „Aukso veršis", „Neatmezgamas mazgas", „Mūsų bajorai" ir „Paskutinį kartą".

Jiems speptakliai pavykdavo gana gerai — ir pelno duodavo. Pavyzdžiui, spektaklis vasar. 13 d. (vaidino „Geriau —

vėliau...) davė pelno 344 rub. 73 kap.; spektaklis bal. 4 d. davė — 269 rub. 96 kap. (vaidino „Amerika pirty“).

Apie „Mūsų bajorų“ pastatymą žinomasai L. Lietuvanis „Liet. Laikr.“ 5 num. (1905 m. sausio 6 d.) rašo:

„Margalio veikalo turinys labai puikus, tik jame biškelį trūksta ant scenos gyvumo: taip antrame akte, kai sueina svečiai pas Vidgirskį, maža teturi žaidėjai kalbos ir todėl skubina atlikti darbiškai vietą. Ne pro šalį būtų buvę, kad autorius čia būt davęs ginčus tarp lietuvių ir lenkų, užstodamas lietuvių tiesas ir prirodydamas karklalenkių paklydimus; tuo papildytų veikalą ir gal ne vienas karklalenkis tą išgirdęs pagrįžtų ant kelio teisybės...

Per sceną tas veikalas nuslinko vidutiniškai; puikiai iš pildė savo roles Aguona (Ona, duktė Vidgirskio) ir K. Jurgelionis (Vidgirskis); Jurgelionis gerai suprato bajorgalio rolę Vidgirskio, didžio lietuvių priešo, prieg tam tas žaidėjas turi dovaną žvairuoti dramatiškuose veikaluose, tik reikia mokėti geriau jąja naudotis. Labai tipiškas buvo p. Vaičiulis provizoriaus rolėje Krapailos ir atsakančiai prisiturėdamas sulošė tą puikų degtinės mylėtoją. Šeškis (Skiauteris) buvo silpnokas, per ką negalima buvo matyti atsakomo lietuviškų tautiškų reikalų apginėjo...

Likusieji žaidėjai stropiai laikėsi savo rolių“:..

Mažturčiai pastatydino rugs. 25 d. „Žentas del parodos“ ir „Nesipriešink“, be to dar surengė gegužynę.

Vadinas „vakarų“ rengimo reikalu pradėjo varžytis trys draugijos. Aktingiausi buvo *savitarpiečiai*: jie turėjo būrelį artistų — „specialistų“. Panašų būrelį turėjo ir *labdariai*, kuriam vadovavo „prisiekęs“ jų režisierius L. Vinkleris. Tačiau *labdarių* būrelis negalėjo lygintis su *savitarpiečiais*: neturėjo jisai nei pastovios organizacijos, nei darbo sistemos. Pagaliau, *labdariai* be *saviatrpiečių* pagalbos ir išsiverst negalėjo: nuolat jų „vakaruose“ dalyvauja *savitarpiečių* aktoriai. Lygiai ir pas *mažturčius* gastroliuoja *savitarpiečiai*, tiksliau, jie ir *mažturčius* aprūpina artistinėmis jėgomis.

Šiais metais leista lietuviškoji spauda — ir vėl atsirado afišos ir programos su lietuvišku tekstu greta rusiškojo.

1904 metais buvo bene aktingiausieji Peterburgo lietuviu teatraliniame gyvenime. Tarp kitko Ž. būreliai turėjo net savo „prisiekusius“ pjesių vertėjus: K. Būga, J. Zubrickas, M. Palionis ir kt.

Pradedant 1905 metais „teatralinis sujudinimas“ ima vėl menkėti. Prasidėjusi Rusijoj politinė ir ekonominė suirutė palietė ir vaidintojų būrelio darbą. Daugelis aktingesniųjų būrelio bendradarbių, metę ramųjį kultūros darbą, pasišovė politikon. Būrelio eilės tuštėja. Ir visuomenė daugiau rūpinos politikos reikalais, negu teatro. Susidėmėjimas „lietuviškais vakarais“ greitai atslūgsta. Draugijos, išdrisusios tais metais surengti vieną kitą vakarą be deficito nebeišsiverčia. Pavyzdžiui, *Labdariai* galvojo net visai liautis berengus vakarus, nes lietuvių kolonija Peterburge esanti permaža ir nebeįstengianti apmokėti padažnėjusius vakarus. Prie publikos atšalimo prisidėjo ir toji aplinkybė, kad vaidinamos pjesės, sudarydavusios „vakaro“ intereso centrą, ištikrųjų buvo menkutės ir be to dar nuolat ir nuolat kartojamos.

Jeigu 1905 metų dar tebėra šioks toks judėjimas, dar surengiamas vienas kitas „grisčiukas“ (taip tuomet peterburgiečiai buvo prasimanę vadinti „lietuviškus vakarus“), tai į metų pabaigą intereso atšalimas jau visiškai aiškus.

Apskritai imant 1905 metai — krizio metai. 1905 metais būrelio komitetas posėdžiavo vos 6 kartus (1904 — 18 kartų), o 1906 metais — vos 2 kartu.

Būrelio komiteto posėdžių protokoluosna jau nieko naujo nebeįnešama. Arba grįžtama į senas idėjas, kurių pirmiau nebuvo galima realizuoti, arba paskęstama šiokiadienėse paviršutinėse smulkmenose. 1906 metais abu posėdžiu įvyko daugiau inercijos keliu. Būrelis — išįra, protokolų knyga užsidaro ilgiems metams. Vykstantieji toliau „lietuviški vakarai“ nebėra idėjiškai organizuoti spektakliai.

Turėjo praeiti dar keleri metai, kol revoliucijos išskaidytosios jėgos pradėjo išnaujo rinktis, kol atėjo nauji faktoriai, išnaujo sužadinę aktoriuose ir visuomenėje susidėmėjimą lietuviškuoju teatru.

Tiktai pradedant 1911 metais Peterburgo lietuvių teatralinis gyvenimas atgija su nauja jėga.

7. Vienybė ir iširimas

1905 metų pradžioje prie savitarpiečių būrelio priklausė tokie asmens:

1. Adamonis, 2. Antanaitis Vincas, 3. Bimba, 4. Būga Kazys, 5. Buterlevičiutė Kazė, 6. Bliūdžius Mikas, 7. Dansiniutė Vanda, 8. Dirmantas Balys, 9. Dambrava Vincas, 10. Feterauskas Gustavas, 11. Guiškienė Ona, 12. Gabulaitė Katrė, 13. Grigaitis Pijus, 14. Gricevičius Jonas, 15. Galvanauskas Ernestas, 16. Jacinaitė Marija, 17. Jankauskienė Elena, 18. Jasnauskaitė Marija, 19. Jasnauskas Alek. 20. Jasūdis Antanas, 21. Jurgelionis Kleopas, 22. Kerpė Kazys, 23. Kilys Petras, 24. Kuraitis Viktoras, 25. Kvederiutė, 26. Liutkevičius Gabrielius, 27. Magelinskis, 28. Močiukaitė, 29. Močiukas, 30. Orentas Antanas, 31. Palionienė, 32. Palionis Mikas, 33. Petrauskas Mikas, 34. Petrauskas Izidorius, 35. Petraitis Jonas, 36. Pranatis, 37. Purėnas Antanas, 38. Repšys Antanas, 39. Stepalionaitė Žozefina, 40. Strazdas Jurgis, 41. Suveizdžiutė Karolina, 42. Vaičiulis Jonas, 43. Valeinis Aleksandras, 44. Varnas Adomas, 45. Varnas Antanas, 46. Varnauskaitė Ona. 47. Vinkleris Lionginas, 48. Visbaras, 49. Urbonas Jonas, 50. Urbonas Balys, 51. Urbonavičius Balys, 52. Žitkevičius Povilas, 53. Žurauskas Antanas, 54. Šimelis Juozas, 55. Špūras Albinas, 56. Šapkauskaitė Kazė, 57. Zauka Juozas.

Į burelio komitetą 1905 m. kovo 6 d. visuotinas susirinkimas išrinko: 1. Buterlevičiutę, 2. Jasnauskaitę, 3. Grigaitį, 4. Liutkevičių, 5. Palionį ir 6. Vaičiulį. Ir kandidatais: Mošinskaitę, Jurgelionį, Būgą.

1905 mt. sekretoriavo — būrelio reikalus vedė — Vaičiulis.

Šiais metais visų trijų draugijų vienybės reikalas „vakarams" rengti pasidaro ypač aktualus. „Vienijimo" iniciatyvą pasiima būrelio komitetas, visuotinas susirinkimas kovo 6 d. sumanymui pritaria ir nusprendžia pasiųsti atatinkamą pasiųlymą visoms trims draugijoms. Šiuo reikalu buvo paduotas raštu pasiųlymas, 22 asmenų pasirašytas, ir visuotino susirinkimo patvirtintas. Raštas— įdomus mūsų kultūros istorijos ir organizacinės psichologijos atžvilgiais. Jis buvo toks (originalo rašyba):

„Šiandien Peterburge gyvuoja trjs lietuvjų draugijos: „Labdariškoji", „Savjtarpinės pagalbos" ir „Mažturčjų". Ne paskutinę

jų darbavimos vietą užimą lietuviškų vakarų kėlimas. Kiekviena draugija stengjasi kuodaugiausia išnaudot lietuvjų visuomenę savais vakarais; kiekviena stengiasi juo daugiau jų iškelti, išrasti jiems patogesnį laiką. Bet nė viena nepaiso, kaip šitokja konkurencija atsilieps ant kitų draugjų naudos.

Lietuviškųjų vakarų pasidarė daug, net ir perdaug; kartais jie susieina teip trumpame laike, kad artistai — mylėtojai nė kokju budu neįstengja dorai prie jų prisirengti, o skaudžjausja pačjoms draugijoms, kad publikai pabosta linksminties ir linksminties ir nuolat mokėt už tai gerus pinigus (bilietų kainos paprastai būdavo nuo 50 kap. iki 3 rub. B. S.). Publikos prisirenka mažai — vakaras duoda deficitą. Taigi draugijos nelabai tepasiekja ir savo v i e n t e l į t i k s l ą vakarus keljant — nedaug tepasipelno medžjagiškai.

Bet į mūsų t a u t i š k u o s i u s vakarus v e r t ė t ų p a ž v e l g t ir iš k i t o s p u s ė s — i d ė j i š k o s. Tautiškiejie vakarai tai yra vienintelė proga suseiti visiems Peterburgo lietuviams, susipažinti, pasikalbėti apie bendrus savo reikalus. Tokju budu šie vakarai prie doro ir naudingo pasilinksminimo žadina ir stiprina lietuvjų tautišką ir visumenišką susipratimą.

Kadangi vakarai pradeda permažai pritraukti žmonjų, tai ne tik susimažina medžiagiškas pelnas draugijoms, bet nukenčja ir jųjų idėjiškas tikslas.

Galų gale ir pats faktas, jog draugijos konkurenciją tarp savęs varo, vieton bendromis pajiegomis taisyti vakarus, greičjau skirsto lietuvjus į partijas, negu juos vienija.

Mes žaidėjai — mylėtojai, aukaudami savo pajiegas ir laiką prie vakarų įrengimo, geidžiame, kad Jusų ir mūsų bendras darbas atneštų tikrai naudingus vaisjus.

Todėl mes kviečjame visas Peterburgo lietuvjų draugijas vienyties tautiškų vakarų kėlime. Mes pripažįstame, kad tiktai susivienijus visoms trims draugijoms prie bendrojo darbo, bus galima gerai nuspręsti reikalingą vakarų skaitljų kiekvieniems metams ir nuskirt patogjausį jiems laiką; tiktai tuomet visos draugijos galės pritraukt ganėtinai publikos ir turėt užtektinai pelno; tuomet ir mes, žaidėjai — mylėtojai įstengsime pagerint sceniškąją mūsų vakarų pusę taip, kad n e v i e n a s t i k t a i p a t r i j o t i z m a s r a g i n s m ū s ų t a u t i e č j u s n e š t i s a v o s u n k j a i u ž d i r b t ą j į s k a t i k ą į m ū s ų v a k a r u s, b e t i r t o b u l a s v e i k a l ų a t l i k i m a s“.

Visos draugijos pasiūlymą priėmė gana palankiai, tik derybos dėl sumanymo realizavimo nusitęsė ilgokai. Pirmas bendras vakaras įvyko vos 1906 metų lapkr. m. 18 dieną. Vaidinta „Ponas ir mužikai“, režisavo G. Feterauskas.

Beeinant organizacinėms deryboms, praktikos darbas tebesilaiko pirmykštėj aukštumoj, nors tam tikra tendencija smukti žemyn jau nesunku pastebėti. Tai net „Liet. laikr.“ įžiūrėjo. 1905 m. kov. 13 d. jis rašo apie pjesės „Mudviejų vienas tur vesti“ pastatymą, kur Kristupo rolę vaidino „Raulas“, Ferdinando „Jurgis Spurgis“: „Nežinia, kuriam jų galima priskirti pirmenybę, nes abudu buvo savo vietoje ir lošė labai gerai. Negalime nutylėti ir apie lošimą jau gerai žinomos artistės Aguonos, kuri pagirtinai išpildė savo rolę“.

Dėl operetės „Adomas ir Jieva“ tame pat numery rašoma (Adomą vaidino G r a t a s, Jievą — M a r i u t ė): „Abudu artistu ne sykį jau pasirodė ant lietuviškos scenos ir, kaip visada, teisingai užpelnė pagirimą. Operetę lošė gan greit dvi ypatos ir joms prisieina u ž i m t v i s u o m e n ė s a t y d ę i r d e l t o r e i k i a t u r ė t i d a u g a r t i s t i š k o s d o v a n o s, k a d n e p a s i r o d y t i n u o b o d u m a r b a n e p a d a r y t i i š k o m e d i j o s k a r i k a t ū r ą. Teisybė, dainavime užtemijome kaip kur nesutikimą su orkestru, bet tas galima atleisti, nes nepagadino abelno įspūdžio. Abudu artistai gerai suprato ir puikiai sulošė savo roles“.

O apie „Audra giedroje“ š. m. pastatymą „Liet. laikr.“ bal. 28 dienos numery jau taip rašo:

„Nuo farso galima laukti, kad jis iššauks daug juoko, o tuo tarpu tas j u o k a s p r i g u l i t i k t a i n u o g e r o l o š i m o, b e t n e n u o p a č i o s s i t u a c i j o s, paimtos iš farso. Farsas menkas ir visai nevertas statyti kelius sykius ant scenos. Publika, kuri žiūrėjo tą farsą pernai ant labdarių vakaro (dabar vaidino savitarpiečiai, B. S.), galėjo patėmyti, kad n e f a r s a s, b e t g e r a s l o š i m a s d a r o j u o k ą. Pernai Kupečio rolę lošė ž i n o m a s v i s a i P e t e r b u r g o l i e t u v i ų k o l o n i j a i a r t i s t a s savanoris, pragarsėjęs taip jos puikiu lošimu kaminisrio iš operet. „Malūninkas ir kaminorius“. D ė k u g e r a m l o š i m u i šito artisto p u b l i k a i g e r a i į s i t ė m i j o v i s ą s i t u a c i j ą, ant kurios rėmesi farsas..... S i t u a c i j a t a d a n e p r a ž u v o d e l p u b l i k o s, š i m e t g i i š ė j o v i s a i k a s k i t a: ji visai nedarė jokio įspudžio ant publikos. *Gratui* nepasisekė

atlošti Kupečio rolės, gal svarbiausia priežastis tokio nepasisekimo buvo nežinojimas rolės.... Visi kiti artistai, apart Aguonos, A. Visbaro ir K. Jurgelionio, pagriešijo taip-pat — rolių nemokėjo. Jurgelionis, kurio puikus lošimas parodo nepaprastąjį scenišką talentą, visą farsą ant savo pečių išnešė, bet ir jis neturėjo smagumo lošime: perniai pravedė geriau savo rolę. Tarp kitų artistų, neblogai atlikusių savo rolę, patėmysiu Aguoną ir V. Zuzę. Kitų, apie kurius čia nešneku, dabar tiesiog nebepažįstu: ant ankščiau buvusių vakarų jie lošdavo geriau..... Kai kurie iš artistų buvo užgrimiravoti visai nenaturališkai".

Reikia dar pastebėti, kad Kupečio rolę ir 1904 m. ir 1905 m. vaidino Gratas.

8. „Cenzūruoti egzemplioriai"

Anais laikais leidimą gauti „lietuviškiems vakarams" nebuvo toks lengvas daiktas. Reikėjo, kad vaidinamoji pjesė būtų peržiūrėta cenzūros komiteto. Cenzūra paprastai ant paduotojo pjesės egzemplioriо atatinkamu štampu pažymėdavo, kad pjesė leidžiama vaidinti. Norint gauti leidimą „lietuviškam vakarui" reikėdavo patiekti atitinkamai policijos įstaigai cenzūruotasai pjesės egzempliorius. Jo nepristačius — leidimo sunku tikėtis: policijos organai delsia su atsakymu ištisus mėnesius, ir dažnai net neigiamai atsako. Todėl, norint surengti „lietuviškas vakaras", reikėjo būtinai turėti cenzūruotąjį egzempliorių. O jisai — paprastai būdavo vienas vienintelis.

Tuo tarpu 1904, ypač 1905 metais prasidėjo „lietuviškieji vakarai" plačia srove po Rusijos didžmiesčius ir Lietuvos miestus bei miestelius. Ryga, Liepoja, Mintauja, Vilnius, Kaunas, Šiauliai, Panevėžys ir t. t. — visur juda teatralai, — visur reikalingas cenzūruotasai egzempliorius.

Peterburgo lietuviai šiuo atžvilgiu buvo palyginti geriausioje padėty: cenzūros komitetas rezidavo irgi Peterburge. Be to dar, Peterburgo lietuviai turėjo cenzūros komitete lyg ir savo atstovą: jame ne paskutinį vaidmenį vaidino, net betarpiai pjeses cenzūruodavo, prof. E. Volteris. O jisai drauge buvo ir lietuviškųjų organizacijų dalyvis. Su juo cenzūros reikalais visuomet buvo galima tartis, dažnai ir susitart, — išgauti reikalingąjį cenzūros

štampą. Nenuostabu, kad kitų miestų ir miestelių teatralai nuolat prašo Peterburgo lietuvių pagalbos. Pavyzdžiui, jau 1904 m. Pr. Mašiotas rašo peterburgiečiams rygiečių vardu: „Ar netur Peterburgo savitarpininkų dr. kokių naujai cenzuros leistų dramatiškų veikalėlių ir jei tur, tai ar galėtų ir ant kokių sąlygų pavest juos Rygos „Kanklių" dr. pasinaudot?"... 1905 metais tais pačiais reikalais nuolat kreipias M. Šikšnys Rygos „Kanklių" vardu ir ypač dažnai L. Jakavičius. Analoginiai prašymai ateina ir iš kitų vietų.

Bet ir peterburgiečiai savo rėžtu yra priversti prašyti kitų pagalbos. Beieškant cenzūruoto egzempliorio kartais beveik Odisejaus kelionė tenka pereiti. Pavyzdžiui, peterburgiečiai patyrė, kad Žemaitės komedijos „Mūsų gerasis" cenzūruotasai egzemplorius randas Rygoj pas Visbarą: rašo jie jam laišką — jokio atsakymo. Laukia — nekantrauja, telegrafuoja — ir gauna atsakymą: „Vizbar vybyl". Galų gale pavyko sužinoti, kad egzempliorius iš Rygos yra išsiųstas į Vilnių. Bet ir čia menkas nusiraminimas: nes šiauliečiai esą jau prašę vilniečių, kad, kai tik egzemplorius Vilniuje nebebūsiąs reikalingas, jį tuojau siųstų į Šiaulius. O po šiauliečių — jau laukia savo eilės liepojiečiai: Peleksas Visbaras esąs ją tenykščiam kun. Juoz. Stakauskui pažadėjęs. Be to dar priduria pagaliau surastasai Visbaras, kad vaidinant komediją „reikia turėt dalaidimas autoriaus"", kurs gyvena Žemaitijos gilumoje.

Ir vis tiktai cenzūruotas egzempliorius buvo suvaikytas ir komedija Peterburge — suvaidinta!

Kartais šitokiuose pagalbos prašančiuose laiškuose duodama įdomios medžiagos apie teatralinį ir kultūrinį sujudimą kituose centruose.

Pavyzdžiui, Pijus Grigaitis, iš Peterburgo atsidūręs Mariampolėje, 1905 m. geg. mėn. 30 d. rašo Ž. B. komiteto sekretoriui J. Vaičiuliui:

„Gyvenu Senapilėje. 12 geg. mėn. dieną mes įrengėm lietuvišką vakarą; statėme „Amerika pirtyje" ir chorą. Viskas nusisekė kuopuikjausjai.

Turime pavelijimą kelti ir antrą vakarą, o publika labai norėtų. Tik stokuoja mums veikalų, nes užcenzuruotų turime tiktai „Mazgą neatmezgamą" ir „Velnją spąstuose". Pirmąjį iš juodviejų („M. N.") ketinama žaist, bet vieno jo neužtektų, o „Velnjas spąstuose" toks yra netikęs veikalas, ypač kad išjuokja žydus, kad tos komedijos statyt pas mus nebegalima: (musų krašte na-

cijonališkiejie klausimai kur-kas aštrjau statomi, negu Petrapilėje). Delto prašyčiau atsjųst greitu laiku atliekamu bent kokjas dvi-tris komedijas — už cenzuruotasjas, kad iš jų galėtumėme pasirinkt. Labai būtų gerai gavus „Šjaučjus ir jo šeimynikštis“, bet, rodos, jį pragaišinote kur; paskui „Ant krašto“, arba „Žentas dėl parodos“, „Dėdė atvažjavo“, „Gerjaus vėljaus, negu niekad“, gerai būtų gavus „Nepadėjus nėr ko kasti...“

„Meldžju atsjusti keljas komedijas su cenzuros leidimu, ba mums nebėra laiko dabar į cenzurą davinėt, nes ten velniškai ilgai trukdo reikalus. Sjųsdamas atliekamus veikalus, atsimink, kad scena pas mus nepuiki, dekoracijų beveik neturime, o publika — prasti kaimo žmonės“...

Grigaitis gavo iš Vaičiulio dvi komedijas: „Dėdė atvažiavo“ ir „Žilė galvon — velnias uodegon“.

Dar įdomesnį laišką Vaičiulis gauna iš Liepojos, rašyta G. Liutkevičiaus 1905 m. liepos mėn. pradžioje: „Prašau padėti mums Liepojiečiams. Norim taisyti vakarą, bet ne turime cenzuros leistų veikalų. Čionai buvo ketinen vaidynti „Audra g.“, bet policmeis. ne leido, nes ne buvo leidimo dramatiškos cenzuros (artistai jau net roles išmoko).... Ar ne galima butu gauti „Šiaučių ir jo šeimininką“, „Vienas iš musų turė vesti“. Prašau teipos atsiunsti cenzuruotą originalą „Audra giedroje“. O gal dabar atsirado kokie kiti veikalai? Gal Tamista surasi kokį kitą del Liepojaus atsakantį veikalą (tiktai ne operetos)...... Aš ne seniai atvikau Liepojun. Važinėjau visą laiką po Lietuvą. Buvau 10 dienų Vilniuje — smagu tenai giventi, daug musų žmnonių, kurie gerai dirba ant labo musų krašto. Buvau Paneveži ant parodos ir vakaro lietuviško — pasisekė gerai, nors visi artistai buvo sodiečiai. Buvau Šiauliose ir neseniai Mažeikiose ant vakaro, kur taipos beveik tiktai sodiečiai vaidino ir, reik pasakyti, puikiai. Dabar bus vakaras Vilkmerg. ($^{17}/_{\text{VII}}$), bus Papilėje (apie $^{30}/_{\text{VII}}$), buvo du kartu Plungėje. Političkas gyvenimas Lietuvos labai intensiviškas — žmonės labai yra sujudinti. Gal buti, kad rudenyje ne mokės mokesčių, jeigu nebus atmainų musų gyvenime. Kunigai agitoji labai... Aš busiu Liepojui dar kokį mėnesį — o paskui važiuosiu Lietuvon ir ant galo Vilniun, kur bus Petrauskio rengiama opereta.

Dabar Liepojui šiek tiek ramiaus, kuomet valdžia nustabdė maištą jurininkų, bet visgi vakar latviai nušovė dvejus žandarus.

O jie (kas: Latviai? Žandarai? B. S.) darbojas puikiai“.

Gabrielius Liutkevičius buvo visuomenininkas iki kaulų smegenų, o tačiau šio revoliucionierio rūpesniai pirmoj eilėj koncentruojas ties teatraliniu darbu....!

Repertuaro klausimas buvo diskutuojamas ir spaudoje. Pavyzdžiui, Pranas Mašiotas, pasirašęs P. Mošaitis, „Liet. laikr." 3 num. (1904 m. gruodž. m. 18 d.) parašė tokį straipsnį:

„Iki šiol sunku rast tinkančių veikalėlių, ypač, kur daugiau vaidinama, pavyzdžiui, Rygoj..... Neskaitlingas, ne visuomet gero turinio lietuviško teatro bemaž visas repertuaras tebėr rankraščiuose ir tie rankraščiai keliavo ir tebekeliauna iš vienos kuopelės į kitą. Sunku buvo sužinot, koki veikalėliai cenzūros leisti, o dar sunkiau patirt, kur kas tokį veikalą turi. Priderėtų dabar, spaudą leidus, pasirūpint ir apie medžiagą lietuviškiems spektakliams. Pirmiausia reikėtų geresniuosius cenzūros leistus dramatiškus veikalus atspausdint, žinoma, pataisius; daugumo labai menka kalba; antra — parūpint naujų. Laikraščiai gerai padarytų, pranešdami tarp ko kita ir apie iš spaudos išėjusių dramatiškus veikalus, teikdami apie kiekvieną nors trumpą atsišaukimą. Labai būtų paranku, kad dramatiškų veikalų išleidėjai patys duotų juos dramatiškai cenzūrai užtvirtinti".

Šis pastarasai patarimas netrukus pradėta realizuoti: leidėjai ant pjesės stato numerį, kuriuo leidžiamasai veikalas yra pro cenzūra praėjęs. Tai gerokai palengvino darbą.

9. Literatūriškos „bėdos"

Būrelis, norėdamas stipriau atsistoti ant savo kojų 1905 m. kovo 19 d. nusprendžia kategoriškai reikalauti iš draugijos nuošimčių į būrelio fondą — iš surengtųjų vakarų. Juo labiau, kad būrelis rūpinas mokėti ir autoriams už statomus veikalus tam tikrą honorarą. Pavyzdžiui, Žemaitė už komediją „Mūsų gerasis" gavo — iš vieno pastatymo — 20 rub. Suma, tiesa, ne kaž kokia labai, bet vis tiktai tuometiniame mūsų literatūros gyvenime ji buvo labai reikšminga.

Repertuaro klausimas visą laiką pasilieka, žinoma, opiausias. Papūtus laisvės vėjams, prisiminta senasai dramatiškų veikalų konkursas, kadaisia už pristavo užkliuvęs ir Vidaus Reikalų Ministerijos ūkio skyriaus dulkėse prasmegęs. Būrelis sumano tą

projektą atgaivint, prispaudžia draugijos valdybą, kad ji ir toliau sutiktų duoti reikalingas premijas. Dar daugiau. Būrelis dabar išdera iš draugijos valdybos 150 rub. — trims premijoms. Tat netrukus ir buvo paskelbta „Vilniaus Žiniose“ konkurso sąlygos tokia forma: „Peterburgo Lietuvių Savytarpinės Pagalbos Draugijos Valdyba skelbia dramatiškųjų veikalu konkursą. Veikalai turi būti:

1. Dramatiški (drama, komedija, farsas); 2. originališki; 3. iš lietuvių gyvenimo; geistina, kad iš dabartinio; 4. Scenai tinkanti (pažanga, palyginant su senomis sąlygomis! BS.).

Už gerus veikalus paskirtos premijos. Pirmoji — 75 rub.; antroji — 50 rub.; trečioji — 30 rub.

Veikalų gerumą spręs „konkursinė komisija“. Veikalus priimdinės iki 1906 m. sausio mėn. 1 d.

Veikalais, kuriems bus pripažinta premija, naudosis P. L. S. P. Draugija“.

Konkursas, deja, niekais baigės. Tik vienas — vienintelis rimtesnis paklausimas buvo atsiųstas dėl konkurso sąlygų. Klausė K. Jasiukaitis: „Norėčiau aš žinoti, ar tais veikalais Draugija naudosis tik pastatymui ant scenos, ar teip — gi pasiliks sau tiesas ir spausdinti? Antra, jei tuos veikalus norės perstatyti kas kitas, tai tuomet kėno bus tiesos ar autoriaus, ar Draugijos“. Vienintelis paklausimas — ir tas pats liečia tiktai ekonominę konkurso pusę! Į tai jam buvo atsakyta:

„Draugija dramatiškųjų veikalų konkursą skelbdama turėjo šį linkėjimą: įgytais konkurso kelju veikalais naudoties ar Peterburgo Lietuvjų Savitarpinės Pagelbos Draugijai, kitos Peterburgo Draugijos tegalės statyti su jos pavelijimu; perstatymas kitur, taipogi ir atspauzdinimas priklausys nuo autoriaus“.

Į konkursą visų pirma atsiliepė Albinas Miknevičius tokiu raštu: „Turiu parašęs trumputį originališką veikalėlį. Galėčiau parduoti, jeigu tik scenai jis tiktų. Laukti nuspredimo komisijos iki sausio 1906 m. negaliu, nes šį rudenį gal reiks išvažiuoti man į Mandžuriją. Jeigu komisija galėtų peržiūrėti tą veikalėlį iki rugpjūčio 1905 m. duoti man atsakymą, — aš jį atsiusčiau“.

Draugija su šia pastarąja sąlyga sutiko — ir netrukus Miknevičiaus „veikalėlis viename veiksme“ (autorio formulė) „Kunigo laukit“ atsidūrė būrelio rankose. Miknevičius lydimajame rašte dar pažymėjo: „Visokius raštus, einančius per tumtą (pulką — Miknevičius tarnavo kariuomenėje BS.) o da labjausiai

rašytus ne gudiškoje kalboje, nešvankiai naginėja. Per tai aš siunčiu du antrašu, — vienas — pinigams, honorarui gauti, antras, privatiškai, rankraščiui gražinti". Reikalingas buvo tik šis antrasai adresas: 1905 m. — VII — 26 rankraštis jam sugrąžinta be honoraro...

1905 — VII — 30 Vaičiulis rašo Liutkevičiui: „Pagal apskelbtąjį konkursą atsjuntė tik du niekam vertus dramatiškus veikalus". Daugiau, matyti, jokių dramatiškų veikalų konkursui negauta. Nors šiaip, šalia konkurso, tais metais būta įvairių pasiūlymų. Pavyzdžiui, P. Višinskis 1905 — XII — 16 rašo iš Vilniaus:

„Šiandie gavau 20 rub. ir šiandįen per pažįstamas rankas nusiunčiau Žemaitei (Honoraras už past. „Mūsų Gerasis" B. S.). Turiu aš dar keletą kitų Žemaitės komedijų dar visai nesirodžiusių ant scenos, kaip antai „Trįs mylimos", „Piršlybos" ir kitos. Turiu taip pat naują komediją „Nutrūko" parašė Smalstys. Visos jos dar nėra nė sykio mačiusios scenos".

1905 m. sausio 18 V. Požėla iš Dorpato rašo J. Vaičiuliui: „Atsiliepiu į Tamstą dramos „Iš tamsos į šviesą" reikale. Ji m a n o r a n k o s e, m a n o s a v a s t i s. Ir su minėtosioms Tamstos sąlygomis tinku. Šiuo tarpu dramą perrašinėju — originalas nepaskaitomas". 1905 — III — 20 jis pats rašo: „Tamstų draugovė dabar turi tris dramatiškus veikalus: 1) „Lietuvaitės", 2) „Katei juokai"... 3) „Iš tamsos į šviesą". Jų reikaluose — visokiuose — prašau prie manęs kreipties"... L. Didžiulienė tuo pačiu reikalu vasario 21 d. rašo: „Sausio 29 išsiųsta ant vardo Tamstų Draugystės komedija „Lietuvaitės". Ponas Požela ketino greitame laike išsiųsti dramatišką vaizdelį „Katei džiaugsmai — pelei verksmai"... Nežiūrint ant menko užvardžio, veikalėlis geras, gyvai paimtas iš gyvenimo. Kas link sąlygų tai aš Tamstoms nieko pasakyti ne galiu, n e s t a i j a u n e b e m a n o s a v a s t i s".

IV. Nusiminimo metas

(1905 — 1910 metų kronika)

Pradedant 1905 metais, kaip sakyta, lietuvių teatro darbas Peterburge pradeda menkėti ir krikti: politika suėdė teatralus.

1905 m.: Labdariai surengė: vasar. 20 d. „Mudvejų vienas tur vesti" ir „Adomas ir Jieva" (= „Pabaustas Žingeidumas"). Be to dar surengta lietuviškas baletas: pastatyta klumpakojis. „Gražaus buta vakaro; vaidinta gerai, tik materialiai nenusisekęs", pastebi A. Jasūdis. Lapkričio m. 12 d. *labdariai* surengia „Kaminorius ir Malūninkas", be didesnio pasisekimo.

1905 m. Savitarpiečiai: vasar. m. 25 „Mindaugis"; bal. 23 d.: „Audra Giedroje" ir „Mūsų gerasis". *Savitarpiečiai* irgi savo dalia skundžias: abudu vakaru jiems tedavė vos 118 rub. 24 kap. pelno. Palyginti su pereitų metų pelnu — tai labai maža. Jie aiškinasi, esą „Mindaugio" pastatymas suėdęs jiems daugybę lėšų. Tai, žinoma, tiesa. Bet tiesa ir tai, kad ėmus politikuoti publika atšalo lietuviškiems vakarams.

1905 m. mažturčiai suruošė: vasar. m. 12 d. „Dėdė atvažiavo" ir „Nepadėjus nėr ko kasti". Pasisekimas — menkas. 1906 metais gyvenimas privertė visas tris Peterburgo lietuvių draugijas „vakarų" rengimo reikalu susijungti. Ir tai surengta vos vienas vienintelis vakaras. Ir vaidinta jau seniau Peterburge tris kartus ėjęs (vadinas, dabar ketvirtą kartą) „Ponas ir Mužikai". Nebėr žaidėjų būrelio, nebėr senųjų patirusių režisierių, nebėr pragarsėjusių Peterburgo lietuvių visuomenėje aktorių! Kiti ir likę Peterburge pasitraukia iš teatralinio gyvenimo. Šiais metais tik tiek nauja įsidėmėtina, kad visos trys draugijos nusisamdė susidėjusios butą lietuvių klubui, kuris, pragyvenęs skurdžiu gyvenimu porą metų užsidarė, nes draugijų tarpe nebuvo taikos.

1907 m. Vakarus rengia visos trys draugijos iš vieno, bet visi vakarai įvyksta tiktai rudeniop.

Lapkričio m. 3 d. pastatyta „Vaito piršlystė". Šis vakaras, berods, tik tuo ir yra ypatingas, kad programuose nė vienas aktorius savo pavardės nepasirašė: pseudonimai ir inicialai. Ši „slėpimosi" tvarka pereina į „sistemą", vyravusią kelerių metų bėgy. Aktoriai, matyti, į savo darbą žiūrėjo pro pirštus, kaip į menkniekį, ir pavardės pasirašyti neišdrįso. Vėliau — atsirado ir kitos priežastys.

Lapkričio m. 10 d. surengiama koncertas — visas: rusiškas. Tiktai pirmą kartą pasirodęs Peterburgo lietuvių scenoje K. Petrauskas, vadovaudamas lietuvišku choru, įnešė kiek lietuviškos kūrybos.

Lapkričio m. 17 d. —trijų draugijų koncertas V. Kudirkos atminčiai pagerbti. Koncerto dalyviai — inicialai ir pseudonimai. Tik vienas K. Petrauskas, solo dainavęs ir chorui vadovavęs, skelbia visą savo pavardę.

Jasūdis liudija, kad tais pačiais metais buvę suvaidinta ir „Dumblynė", bet smulkesnių davinių — nėra.

1908 metas — visos trys draugijos drauge: vasar. mėn. 16 vaidinama „Audra Giedroje" (programe: pseudonimai!) ir koncertinė dalis, kurioje dalyvauja Kipras Petrauskas.

Baland. m. 19 d. — „Kaminorius ir Malūninkas". Bene pirmą kartą orkestru dirigavo J. Talliat - Kelpša. Apie tą vakarą Jasūdis pastebi:

„Vaidino pusėtinai. Dainavimas buvęs visai netikęs. Dainininkų balsai scenai persilpni ir neišlavinti. O moteriškos rolės visai nedainuota, nors ir reikėjo. Dainavimas moterų rolėse buvo pakeistas paprastu žodžiu. Vadinas, vyriškis savo partiją dainuoja, o moteriškė kalba. Taip arijos atlikta".

Bal. m. 26 d. surengiama koncertas. Rusų ir pseudonimų tarpe išsiskiria K. Petrauskas drauge su G. Feterausku sudainavęs, Kelpšai akompanjuojant, romansą „Šepnul prosti".

Geg. mėn. 3 d. vaidinama „Jaunikis" (Čechovo pjesė), plius koncertinė dalis.

Pagaliau, lapkr. m. 8 d. *labdariai* išsiskyria iš kitų draugijų kompanijos ir surengia savo didelį tradicinį vakarą. Vaidinama „Neatmezgamas Mazgas", „Paskutinį kartą" (Vaižganto) ir „Anga" .Iš Vydūno „Prabočių šešėliai").

Po vaidinimo eina koncertas, kuriame dalyvauja Kipras Petrauskas ir Stasys Šimkus, — pirmą kartą pasirodęs Peterburgo lietuvių scenoje, kaip choro vedėjas.

Po koncerto sekė dar ir baletas, Imperat. Teatr. artistas Čekrygin pastatė lietuviškus šokius: 1) kepurinis, 2) suktinis ir 3) čiužinė (motyvas: „noriu miego").

Šiame vakare pirmą kartą pasirodė Peterburgo lietuvių scenoje ir Juozas Vaičkus.

Vakaras, matyti, turėjo būti labai šaunus. Programa skelbia, ne tiktai kokia bus muzika ir kokios firmos fortepionas, skelbia

ne tik režisieriaus ir dailininko, piešusio kostiumams eskizus, pavardes, — skelbia ir kas sufleravo, kas scenarijaus pareigas ėjo, kokios firmos kostiumai, kokios — perukai. Šokiams dirigavo — net 3: Aleksandravičius, Gaigalis ir Končius. O vakare tvarką darė — 4: Vincas Matulaitis, J. Zubrickas, G. Feterauskas ir Paškevičius.

Šaunaus būta vakaro! Ir vis tiktai net ir šitokia visuotina autoritetų, tuzų bei kozirių mobilizacija maža ką gelbsti: spektakliai, vaidyba — nyksta ir menkėja. 1904 m. pasiektieji vaisiai dabar — tolimas idealas! Nėra artistų, nėra režisierių, kuriais kiti pasitikėtų, kurie galėtų būti pakankamai autoritetingi. Visur taip jaučiama būrelio mirtis: nebėra kas organizuotai ir idėjiškai rūpinas. Todėl dabar daugiausia ir rengiama koncertai, kuriuose vyrauja rusų daina, rusų dainininkai. Tokį koncertą surengt — žymiai lengviau, negu nors ir menką spektaklį!

Šios pastabos anaiptol neturėtų būti suprastos, kaip kaltinimas šio laikotarpio Peterburgo lietuvių visuomenės, kad ji darbavos atsižiūrėdama principo, kuri būtų galima pavadint *loi du moindre effort*.

Šiuo metu rusų reakcija gyveno savo triumfą. Kiekvienas laisvesnis žingsnis, juo labiau tautinis judėjimas buvo persekiojamas ir slopinamas. Susidarė tokia atmosfera, kurioje ir teatralinė darbuotė reikalavo nemaža heroizmo.

Palyginti geriau jautės *labdariai:* jų žmonės turėjo didelius butus, didelius salionus, kur galėjo ir repeticijoms susirinkti, ir „načalstvos" rūsčią akį arbatos forma apeiti. Juos policija ne taip jau ir sekė. Užtat, pavyzdžiui, *mažturčiams* buvo labai sunku: juos smarkiai daboja. Žmonės pradeda privengti bendro darbo. Reikia daug „prašyti ir maldauti", kol organizatoriai įkalba piliečiui paimti tą ar kitą rolę. Šį darbą turėdavo paprastai A. Jasūdis atlikti. Ir dažnai — dažnai turėdavo jis duoti žodį, kad kviečia vaidint paskutinįjį kartą, kad daugiau nebesugrįšiąs... Žinoma, jis šio savo pasižadėjimo niekuomet neištęsėdavo: praslinkus vakarui jis vėl „prilipdavo", vėl duodavo žodį, kad „dabar — tai jau tikrai paskutinį kartą" — ir vėl jį sulaužydavo...

Ypač vargindavo repeticijų reikalas: nebuvo kur jos daryti. Privatiniuose butuose nebuvo galima rinktis — galėjo šeimininkai perdaug nukentėti. Žinoma, buvo rizikuojama ir renkamos. Pagaliau, surasta pastovesnė repeticijoms vieta: siuvėjo Sylvo Martinėno skalbykla: sustumiama skalbyklos narai ir repetuojama. Repe-

ticijos metu šeimininkai išeina iš namų, lieka tik tarnaitės. Jeigu užkluptų policija, tai aiškintųsi: tarnaičių svečiai susirinko! Kartą policija, pavyzdžiui, užklupo. Visa laimė, kad buvo repetuojama pjesė iš c e n z u r u o t o e g z e m p l i o r i o: sunkiau policijai buvo prikibti. A. Jasūdis tačiau, kaip organizatorius, buvo nugabentas į policiją ir pasodintas dviem parom. Liūdniausia buvo tai, kad areštavimo faktas A. Jasūdžiui teko slėpti... nuo savųjų, lietuvių. Jeigu sužinos, kad sėdėjai, vadinas, esi aiškiai policijos sekamas, tai daugelis nebepanorės dalyvauti bendrame darbe, bijodami patys pakliuti į sekamųjų tarpą. Arešto paslaptį A. Jasūdžiui pavyko beveik ištisai išlaikyti. Tik pasitaikė, kad toje nuovadoje, kur Jasūdis sėdėjo, „okolodočnas" buvo lietuvis ir apie areštą pranešė Mažturčių Draugijos Pirmininkui Juozapaičiui. Bet ir šis arešto paslapties niekam neišdavė.

Sunku buvo išgaut leidimą ir į afišas įterpti kokį lietuvišką žodį — net pjesės pavadinimą: neleidžia. A. Jasūdis kartais ilgai gaudavo įrodinėti „gradonačalniko" valdininkams, kad, pavyzdžiui, pjesės pavadinimas „Ponas ir mužikai" į mūsų kalbą nėra išverčiamas, nes rusų kalboje nesą atitinkamų žodžių!... „Gradonačalniko" valdininkai, sukandę dantis, teleisdavo afišoje palikti tiktai vieną pjesės pavadinimą lietuviškai parašytą, visa kita, net autorio pavardė, turėjo būti rusiškai rašoma!

Net afišų reikalu atsilankymas pas „gradonačalniką" maža malonumo teteikė: „ochrankos" agentai nufotografuoja ir įtraukia į sekamųjų asmenų sąrašą. Apie tokį Josūdį „ochranka" buvo ilgiausią litaniją surašiusi. Nes šį laikotarpį, lygiai, kaip ir keletos sekamų metų bėgy, Peterburgo lietuvių teatralinis judėjimas atsirėmė daugiausia A. Jasūdžio pečiais, kuris parodė čia retos energijos, ištvermingumo ir pasišventimo. Buvo jisai mažas geležinkelio valdininkas, gyveno m. Tosno, 50 varstų nuo Peterburgo. Tarnyba, grįžta iš Peterburgo namo paskutiniuoju traukiniu — 2 val. naktį, o rytojuj—9 ar 10 val. vėl tarnyboj. Po tarnybos valandų — „lietuviškų vakarų" reikalais serga: rinkti artistai; repeticijos, afišos, visa vakaro organizacija — jo rankose. Parūpinti artistams vakarui kostiumus, — lazdą, pypkę, kepurę, diržą etc. — A. Jasūdžio darbas.

Be to, A. Jasūdis buvo, berods vienintelis Peterburge lietuvių tarpe, turėjęs biblioteką susidėjusią iš daugiau, kaip 1000 tomų, — tai daugiausia lietuviškos ir teatrališkos knygos, kuriomis naudojos visi teatralai. Pavyzdžiui, kai vėliau statydavo i s t o r i š k ą

pjesę, reikia gauti davinius apie tą ar kitą istorišką asmenį, — davinius parūpina A. Jasūdis, daugiausia savo biblioteka pasiremdamas. Pagaliau, A. Jasūdis buvo svarbiausias tarėnos mokytojas, — net tuomet, kai jau susidarė nuolatinė „profesinė“ aktorių kuopa. Aktoriai — kalbėjo įvairiomis tarmėmis, kurios reikėjo suvienodinti. Tokiu vienodintoju ir buvo A. Jasūdis, vienintelis autoritetas šrioje srity, scenos kalbos pagrindan padėdamas aukštaičių tarmę. Nenuostabu, kad policija juo „rūpinos“, nenuostabu, kad buvo sekami visi, kurie su juo bendravo!

Aukščiau pastebėtasai teatralinio gyvenimo dekadansas, žymioj daly, buvo politinės reakcijos vaisius.

1909 metais — padėtis dar liūdnesnė. Sausio m. 31 d. (Visos trys draugijos) surengiama „Užburtas Kunigaikštis“ plius koncertinė dalis. Vaidinimas esą buvęs neblogas. Ypač teigiamai pasižymėjęs Stasys Šimkus „šiaučiaus“ rolėje.

Lapkr. mėn. 24 d. suvaidinta „Amerika pirtyje“, plius koncertas. Programose — pseudonimai, programos viena rusų kalba bespausdinamos!

Pradedant 1910 metais Peterburgo lietuvių teatralinis gyvenimas ima pamažėli atgyti. Nors pati pradžia šiais metais labai sunki. Jasūdis pastebi: „reikia rengt veikalas — nėra kam. Šis tas siuloma vaidint, bet režisieriaus nesurandama“. Pagaliau Jurgis Strazdas pasiima režisuot „Genovaitę“ (pastatyta vasar. m. 25 d.), pasikvietęs į pagalbą režisierių rusą N. Michailovą, nė žodžio nesuprantantį lietuviškai. Darbas, žinoma, ėjo labai sunkiai. Padėtį išgelbėjo M. Sleževičius, padėjęs prirengt ir baigęs režisuot „Genovaitės“ spektaklį. Tai buvo paskutinis vakaras surengtas trijų draugijų. Po jo — *labdariai* pasitraukia iš „trijulės sąjungos“: daug buvo priežasčių nepasitenkinimams, del kurių net bendrasai klubas „noglo smertim“ nusibaigė...

Vakarus rengia toliau drauge tik *mažturčiai* ir *savitarpiečiai.* Šitokia tvarka ir surengiama „vakaras“ spalio mėn. 16 d., statyta „Lietuvaitės“, režisavo — Feterauskas, už tat vaidino — visi slapyvardžiai!

Šiais metais išeina aikštėn Studentų draugija (vadinamoji: *studentai),* netrūkus virtusi labai svarbiu faktoriu. Jie pasitenkina šiais metais mažais šeimyniniais vakarėliais. Pavyzdžiui, suvaidina „Ne sau žmonės“ — bando savo jėgas. Lapkr. m. 29 d. „literatų sekcija“ surengia taip pat šeimyninį vakarėlį; vaidina: „Angliakasių apskrity“ ir pakoncertuoja drauge.

Labdariai, atsidalinę nuo savo „kompanjonų" bal. m. 25 d. surengia šeimyninį vakarą, vaidina „Velnias ne boba" ir koncertuoja. Originaliai skyriamas pelnas iš šio vakaro: *labdariams, studentams* ir *nuolatiniam lietuvių chorui*. Šitokiu būdu *labdariai* norėjo patraukti į savo pusę studentus, kurie jau ėmė sudaryti realią jėgą. Tokiu būdu jie norėjo nukonkuruoti *savitarpiečius*, kurie, prisimindami savo jaunatvę, sudarė specialinę komisiją vakarams ruošti su pritirusiu A. Jasūdžiu priešaky.

Labdariams ir šį kartą teko nusivilti. S t u d e n t a i netrūkus suėjo su judresniais *savitarpiečiais* ir socialiniais kaimynais *mažturčiais*, sudarydami gana stiprų bloką ir gajų teatralinį organizmą. Visa tai įvyko 1911 metais, išaugo ir išbujojo — 1912 m., bet jo pradžiadalos pradėjo rusenti 1910 metų pelenuose. Tokiu būdu 1910 metai — Peterburgo lietuvių teatralinio „renesanso" lopšys...

V. „Renesansas“

1. Teatrališkoji komisija

1911 metų pradžioj A. Jasūdis ir J. Strazdas pasiima iniciatyvą sudaryti naują artistų - mėgėjų būrelį ir bendran darban sujungti Peterburgo lietuvių draugijas. Jų pasiūlymu *savitarpiečiai, mažturčiai* ir *studentai* susitaria išrinkti vienieriems metams „teatrališką komisiją“, susidedančią iš 8 narių. Komisijon delegavo: *mažturčiai* — Jasūdį, Sukauskį, Bitinaitę; *savitarpiečiai* — Strazdą, Naujokaitį, P. Žemaitytę; *studentai* — L. Noreiką ir Tomkytę.

Komisijos pirmininku išrinkta Jasūdis, jo pavaduotoju — J. Strazdas, sekretoriu — L. Noreika, jo pavaduotoju — P. Žemaitytė.

„Siekys šios komisijos rengti lietuviškus literatiškai - teatrališkus ir koncertinius vakarus. Svarbiausis uždotis šios komisijos, tai organizacija nuolatinio būrelio artistų - milėtojų, kurio tikslas bešališkai tarnaut visuomenės reikalams iš dailyškos pusės, lavinti artistiškas spekas ir, pakelti scenišką skirių“. Jei nūdien formulė skamba kiek naiviškai ir pirmoj eilėj atestuoja jos autorių širdies gerumą, tai tuomet, kai ji buvo rašyta — 1911 m. kovo mėn. 4 d. — buvo labai reikšmingas daiktas. Ji paskelbė mūsų peterburgiečių teatralų idealizmą, ji nurodė jų praktišką kelią.

Be gerųjų norų buvo ir dar vienas reikšmingas dalykas, paskatinęs peterburgiečius sudaryti šią komisiją ir svajoti apie artistų kuopos sudarymą.

Savitarpiečiams, bendradarbiaujant su *mažturčiais,* 1911 m. pavyko sueiti į santykius su tuolaikiniu A. Suvorino teatro artistu K. Glinskiu ir pritraukti jį į režisūros darbą lietuviškuose vakaruose. Pirmasai K. Glinskio pastatymas įvyko 1911 m. vasario 17 dieną. Statyta „Pilėnų Kunigaikštis“. Profesionalo artisto K. Glinskio ranką iš karto teigiamai pajuto visi peterburgiečiai. Iš karto pajuto skirtumą tarp spektaklių su K. Glinskiu ir be Glinskio.

Tai pastebėjo bei pripažino ir tų laikų lietuviškoji spauda. Pavyzdžiui, „Lietuvos Žinos“ 1911 m. 24 num. paskelbė, kad peterburgiečiai šiuo vaidinimu tikrai esą galį pasigirti. Kitiems esą žiūrovams net ašaros iš akių nuriedėjusios. Esą malonu buvę nors

laikinai pasvajoti apie praeitį. „D a u g i a u, d a u g i a u p e t e r b u r g i e č i a m s p a n a š i ų v e i k a l ų, o n e v i e n a s s u p r a s k u o e s ą s“, — patetiškai džiaugės korespondentas.

K. Glinskio asmeny peterburgiečiai pajuto realią teatralinę jėgą, aplink kurią ir pradėjo spiestis — koncentruotis. Čia buvo vienas - kitas iš „senųjų mogikanų“, pavyzdžiui, Jasūdis, Buterlevičiutė, bet daugiausia ėjo naujos jėgos, ypač, jaunimas.

K. Glinskiui režisuojant bal. m. 16 d. buvo pastatyta „Gedimino sapnas“ ir spal. m. 15 d. „Ūkanose“. Tuo pačiu Glinskio dalyvavimas lietuviškuose spektakliuose pasidarė būtinas, t. y. be jo jau sunku buvo apsieiti.

Tiesa, *labdariai* ir čia bandė dar pasilikti konservatoriais: lapkr. m. 12 d. statė, susidėję su studentais, „Inteligentus“ be K. Glinskio, pasitikėdami savo jėgomis. Spektaklis ištikrųjų liko „konservatyviškas“ — paliko toli užpakaly nuo K. Glinskio režisuotuojų spektaklių. Nuo to laiko, kaip liudija Jasūdis, *labdariai* liaujasi savitai vakarus rengę...

Nuo 1911 metų pradžios K. Glinskis ir pasidaro s p i r i t u s m o v e n s lietuvių teatralinio gyvenimo Peterburge. Sudarytoji „teatrališka komisija“ dirbusi daugiausia juodąjį bei organizacinį darbą, faktinai buvo įrankis K. Glinskio rankose, ar, daugiausia, jo pagelbininkas. Visi rimtesnieji sumanymai kilo K. Glinskio iniciatyva. Iš jo kilo ir ideologinis komisijos pagrindas, kurį uoliai atstovas A. Jasūdis, artimas K. Glinskiui žmogus.

Komisija, kaip aukščiau minėta, gana majestotiškai apsprendusi savo „siekį“ ir „uždotį“, ne menkesniu stiliumi apibūdina ir komisijos pirmininko pareigas („priedermės“ tuomet sakė): „1) Sušaukimas narių komisijos posėdin; 2) Nesuspėjus sušaukti komisijos susirinkimo, pirmininkas josios riša pats klausimus ir perstato paskiaus komisijai ant sankcijos; 3) Išdirbimas klausimų programo, įnešamo susirinkiman komisijos del išrišimo; 4) oficiališkas pildymas priedermių: a) pasirašinėjimas ant oficiališkų padavimų, užklausimų, atsakymų ir kitokių popierių, b) pasigalvoimas už kostiumus, butaforiją ir už kitų daigtų, atsinešančius prie scenos t. ir t., c) dalivavimas oficiališkoj ypatoj viešuose susirinkimuose, d) nurodymas sceniškų veikalų del vakaro“.

Vertas dėmesio ir dar vienas savotiškai klasiškas komisijos tame pat posėdy nusprendimas:

„Nors komisijos nariai svarbiausius darbus pasidalino tarp savęs ir nurodė ribas pirmininko, bet prižada bendrai darbuotis ir

viens kitam padėt reikalui pasitaikius. Žodžiu sakant sąžiniškai ir draugiškai darbuotis išvieno, turėdami omenyje, kad tai visuomeniškas darbas del naudos brangios Tėvynės mūsų Lietuvos; tas paskutinis ir turi but morališku užmokesniu kiekvienam sąnariui už jo darbą"...

2. Ūkiški dalykai

Komisija savo nutarimą šventai vykdė: darbą pasidalindavo. Vienas „veikalą" renka, roles išdalija, su režisierium tariasi, repeticijoms kviečia, kitas — samdo salę, muziką, trečias bilietus, afišas spausdina, ketvirtas — rūpinas vieta repeticijoms, ir tt. Pastovaus specializavimosi šiose srityse nebuvo, bet vis tiktai buvo aiški tendencija tą patį darbą pavesti tam pačiam asmeniui, kaip pritirusiam. Pjesės buvo repetuojamos atskirais aktais, visi aktoriai iš karto nesusirinkdavo, — repeticijoms buvo naudojama privatiški butai, dažniausia J. Strazdo.

Šiais metais teatrališkoji komisija įvedė didelę naujieną — vakaro sąmatos svarstymą. Atrodo, ir seniau pajamų sąmata buvo svarstoma, bet ji niekur tiksliai nebuvo fiksuojama. Tikslesnė žinia tiekia vos 1909 metus. Pavlovos salėj statant „Užburtą Kunigaikštį" buvo tikimos surinkti tokios lėšos:

I — II eilės, 41 vieta po 3 rub. = 123 rub.; III eilė, 19 vietų po 2,50 rub. = 45,50 rub.; IV eilė, 22 vietos po 2 rub. = 44 rub.; V — VI eilės, 41 vieta po 1,60 = 65,60 rub.; VII, VIII, IX, X eilės, 86 vietos po 1,40 = 120,40 rub.; XI, XII, XIII, XIV, XV eilės, 120 vietų po 1,20 = 144 rub.; XVI, XVII, XVIII, XIX eilės, 88 vietos po 1 rub. = 88 rub. Kėdės: I — II eilės, 56 vietos po 0,80 rub. = 44,80 rub.; III — IV eilės, 56 vietos po 0,50 rub. = 26 rub. Viso 693,80 rub.

1911 metais statant toje pat Pavlovos salėje „Gedimino sapną" pajamų sąmata buvo nustatyta 750 bil. Aukščiausia bilieto kaina siekė 3 rub., pigiausia — 50 kap. Šie bilietai buvo skiriami studentams; jų pagaminta 150. Į 750 rub. sumą buvo įskaityta ir antraeilės pajamos: už programas, bufetą, „skrajojantį paštą", etc. Tačiau surinkti pavyko viso vos 656 rub. 2 kap. Išlaidų turėta 554 rub. 91 kap. Gryno pelno liko 101 rub. 11 kap.

Rengiant toje pat Pavlovos salėje „Ūkanas" (spal. mėn. 15 d.) bilietų kainos buvo skirtos nuo 50 kap. iki 4 rub. Be to, dar

pagaminta 200 bilietų — įeiti į šokius, ir 200 bil. po 50 kap. studentams: stovėti bei į liuosas vietas sėsti. Pajamų numatyta (be programų, pašto, etc.) 1143 rub. 60 kap. Materiališkai vakaras esą pavykęs pusėtinai. Kiek pinigų surinkta ir kiek pelno gauta — nežinia. Bet šį pajamų sąmata, matyti, buvo kiek išpūsta. Nes „Kęstučio“ spektakliui, įvykusiam 1912 m. sausio mėn. 6 d. sudaroma sąmata — paimta už bilietus vos 750 rub. Šį kartą žemiausioji bilietų kaina — 50 kap., bet aukščiausioji — jau 5 rub. (25 litai!).

Nemaža turėta rūpesčio del „studentiškų bilietų“. Studentai ateidavo uniformoj — jie lengvai gaudavo papigintą bilietą. Bet kursistės — uniformos neturėjo. Ateina kursistė, prašo studentiško bilieto — jai neduoda. Reikalauja iš jos įrodyti, kad ji kursistė — ji įsižeidžia. Del tos priežasties kįla nemalonūs incidentai. Teatrališkoji komisija nusprendžia: „duot *moksliškus* bilietus (50 kap.) visiems studentams ir moksleiviams formoje“. Be to, dar: pasodint vieną studentą kasoj, kad jis prižiūrėtų „studentiškų bilietų“ pardavimą kursistėms. Jeigu šitoks sumanymas esą būtų nepriimtinas studentų draugijos valdybai, tai esą reikalauti įrodymo, kad pretendentas gauti papigintą bilietą yra moksleivis. Pagaliau, teatrališkoji komisija nusprendžia patarti draugijų valdyboms, kad jos 5 — 10 bilietų išdalytų neturtingiems studentams nemokamai per studentų draugijos valdybą.

Afišos paprastai buvo spausdinamos dvejopos: 1) didelės — išstatyti krautuvių languose bei šiaip viešose, lietuvių lankomose vietose, 2) mažos — išdalinti žmonėms prie bažnyčių bei išsiuntinėti per paštą, kaip pakvietimus į vakarą. „Gedimino Sapnui“ atspausta didesniųjų afišų 400 egz., mažesniųjų = 2000 egz. Toks pat afišų skaičius atspausta ir „Ūkanoms“. „Kęstučiui“ atspausta didžiųjų „del vitrinų 400 egz. ir 100 del savęs“, mažų = 3000.

Bufeto, tiksliau, artistų vaišių klausimas — vienas opiausiųjų. Jis svarstomas beveik kiekviename teatrališkosios komisijos posėdy. Vis norima vaišinimo reikalą paimti į savo rankas: komisija esą geriau, negu draugijų valdybos, žinanti, ko artistai nori, ir kaip juos geriau bei pigiau pavaišinti. Tiktai draugijų valdybos nesutikdavo šį reikalą pavesti komisijos nuožiūrai.

Pagaliau teatrališkoji komisija 1912 metų sausio mėn. 21 dieną protokoluoja tokį gana desperatišką nutarimą:

„Kadangi ant vakaro dauguma lošėjų labai pasigeria, tai komisija šį kart nutarė, po ilgų debatų, įrengt vaišes be svaiginančių gėralų“.

Bet tai buvo paskutinis komisijos posėdis: jos kadencija pasibaigė. Toliau — reikalai kitaip apsivertė.

Dar daugiau rūpesčių komisija turėjo del tvarkos — netvarkos per „vakarus“. Šiuo reikalu komisijos pirmininkas 1911 m. rugs. mėn. 18 dienos posėdy pasakė ištisą ciceronišką prakalbą, berdamas rūsčius kaltinimus ir tuo pabrėždamas peterburgiečių teatralinės būklės detales. Netvarkos reiškiniai buvę tokie:

a) netvarka prie „skrajojančio pašto“ kasos: „Prisirenka daugumas žmonių suvisai prie kasos daliko neturenčių, o tik kenkiančių kasinikams“; b) „kontrolė prie įeimo silpna, nes visokios pašalines ypatos praleidžiamos be bilietų arba kontramarkių“; c) „Rodytojai vietų ne pildo savo pareigų ir publika priversta savaimi pasiješkot savo vietos, tankiausiai užimdama ne savo vietas“; d) „Po skambučiui, apreiškiančiam pradžią vaidinimo, orkestras, užgesus ugnį, ne visados griežia o toi pakeliama uždanga ir pradedama vaidint. Publika tik ką pradeda rinkties į vietas ir kenkia temit jau sedžiantiems“; e) „Prie avanscenos susirenka nereikalingų ypatų neturenčių vietų, arba turenčios tik galutines vietas, ir kenkia pirmajai eilei ir visam saliunui užstodami sceną“; g) „Teipgi ir gale salės ir terpekliose praeimo susirenka daugibe žmonių, kenkiančių savo tankiausiai balsia šneka klausyt sedžiantiems vietose“; k) „Pasibaigus vaidinimui laike šokių dar dydesnė betvarkė. Dyryžieriaus ner' programos šokių neapskelbtas, tapioras tankiausiai paduotų gaidų tautiškų šokių žaist ne moka, dyryguoja kas kam patinka ir kas ką nori ir t. t.“; i) „Tas pats ir bufete artistų vaišinimo: prieina pašalinių ypatų suvis prie veikėjų neprigulenčių“; l) „Už kulisų ar tas pac ermideris“; m) „Ubornose artistų ar tas pac“; n) „Ir daugalįs kitokių ydų betvarkes“...

Vargu bau bereikalingas tikslesnis bei vaizdingesnis spektaklio eigos aprašymas! Šį, tokį ryškų teatralinės būklės vaizdą, dar papildo teatrališkosios komisijos nusprendimai, kaip esamoji netvarka pašalinti. Netvarką, taip suformuluotą, teatrališkoji komisija pripažino ir vienu balsu nutarė artimiausiąjį vakarą pradėti naują tvarką:

„Praktikos delei, visą tvarką pavest vienai ypatai, kuriai viskas turi priklausyti, kaip svečiai, teip ir Draugijų Redų sąnariai. Paskyrt keletą ypatų del tvarkos, kaip praktikavos lyg šiol

(tvarką vede du pirmininku Draugijų) nesuvis praktiška, nes įsakymai vienio — priešinasi tankiausiai įsakymams kito. Tą ypatą (tvarkvedį) įgaliot kuoplačiausiomis tiesomis, nes mūs publika priprato gan smagiai sauvalioti — taigi tik energiškas pakvietimas prie tvarkos te gali but pasekmingu. Galima ir instrukcijos įduot tvarkvedžiu palei kurių turėtų elgties. Bet instrukcijos kaip ir cirkuliarai visoki — tai tiktai šlamštas apsunkinantis veikėją. Tvarkvedis be abejones tur but žmogumi sąžinišku, mandagum ir korektišku apsieimuose su publika,—t a i i r b u s k u l t u r i š k o s instrukcijos išpildidimas. Apie tokią ypatą „tvarkvedį“ turi but apskelbta afišose ir programos, kad publika žinotu prie ko kreipties ir kam apsiskųst. Publiką, uždangai pasikėlųs, sodint į pirmasias prie įeimo vietas ir paeilei dapildyt tolesnei ydant nekenkt jau sėdžiantiems ant savo vietų. O antrakte pasiješkoję savo vietų ir jau išanksto atsises. Po skambučiui, apreiškiančiam pradžią vaidinimo, orkestras turi sugriežt ir tuom sutrumpint nuobodų ylgesį, o pasivėlavusiems surast dar vietas savo kol neprasidėjo vaidinimas. Laike šokių turi but neatbutinai dirižierius. Programa šokių turi but išanksto sustatyta ir į kiekvieną šokių skirių turi but įvesti grinai tautiški šiokiai (vienas numeris arba - du). Kiti reikalaujanti atskirom ypatom šokia virš programo prigules nuo dirižieriaus. Geistina kad but pildoma programa šokių pilnai, nes tankiausiai praktikuojasi, tai keletas šokių kartojama po kelįs sykius; žinoma daugumas gal ir nemoka; kaip tai „mazurka“ — šoka vos tik keletas o kiti laukia pabaigos ir pradžios naujo šokio. Dyriguoja šokiais tiktai dyrižierius, o ne kiekviena ypata, kaip tai lyg šiol budavo: kas nori tas ir diriguoja. Dyrižierius gali pasikviesti sau pagalbininką.

Geistina but, kad dyrižierius moketų lietuviškai dyriguot. Užkulisu pašalinius prašalint palei nurodymo veikėjų. Tą pat tvarkvedys ir bufiete artistų turi prižiūrėti tvarką, prašalindamas ypatas, neprigulenčias prie lošejų šiame vakare, nes tvarkvedžiui, kaipo neturenčiam tiesaus ryšio su veikejais, parankiau pašalinimą atlikt... Išdestyt visų ydų betvarkes ir apipiešt rybas tvarkvedžio veikimo — negalima, nes nežinia kokioj srityje išsiplėtos praktiškas veikimas. Teip gi komisija negali apipiešt ir apžiuret tą viską, nes to dalyko praktiškai netirynėjo tai - gi palieka plačią dyrvą tirineimo ir praktiško patarimo Komitietų susirinkimui. Be abejones visos geros pasekmes prigules nuo politikiško ir mandagaus veikimo tvarkvedžio“...

Rezultate komisija: „Siūlia ant šio vakaro tvarką pavest sąnariui teatral. komisijos p. Justinui Sukauskiui, kaipo labai gerai pažįstančiam psichologiją mūsų lietuviškų vakarų".

3. Artistai ir darbas

Kaip aukščiau minėta, teatrališkoji komisija turėjo rūpintis ateity sudaryti pastovų artistų mėgėjų būrelį. Siekdama šio tikslo komisija kartais pasigriebdavo gana originalių priemonių. Tasai originalumas pasireiškė, pavyzdžiui, rolių paskirstyme ir naujų aktorių kvietime. Šiuo reikalu komisija kovo 15 dieną protokoluoja tokį originalų nutarimą (protokolas — L. Noreikos rašytas):

„Komisija pripažino geistina, kad pradžioje, keliant pirmuosius vakarus, kiekviename vakare dalyvautų bent keli nauji lošėjai. Tokiuo būdu galima būs susipažinti su daugiau žmonių ir iš gabesniųjų išrinkti į busimąjį artistų mėgėjų kuopą, kurią žada įsteigti, komisijai patariant ir pritariant, p. Glinskas. Kad „Ged. Sapne" tėra tik dvi moterų roli, komisija prašė Žemaitytės, kad sutiktų užleisti vieną moterų rolių (Žemaitytė — buvo komisijos narys, ir jai pirmoj eilėj priderėjo pasiimt kurią nors rolę. B. S.). Žemaitytė sutiko. Nutarta į Lelijėlės rolę pakviesti Stepaniją Jurgelionytę".

Nekartą šitokie kvietimai pasibaigdavo kurjozais. Tokiu būdu buvo paskirta L. Jasaičiui „Komturo" rolė, bet jis atsisakė, motyvuodamas: „Lošti aš negaliu, nes aš esmiu „zaika". Knygutės atnešti negaliu nes panedėlyje nušalau ausis, o ne bašliko nė apikaklės neturiu"...

Statant „Pilėnų Kunigaikštį" šitokiu būdu Grosmeisterio rolė buvo paskirta A. Paškaniui. Šis — atsisakė vaidint. Jo atsisakymo motyvavimas aiškiai pabrėžia tų laikų teatralų — artistų pažiūras į jų darbo esmę. Atsisakydamas jis rašo: „Kadangi ne manot statyti 4-jo akto, tai ar negalėtumėt pavesti nekurias rolias atlikti tom pačiom ypatom. Tada ir Grosm. rolę kas - nors galėtų nog manęs perjimt ir manę paliosuoti, nes ištikro, prisipažinsiu del tų keleto žodžių man nesinori laiko gaišint ir grimą dėtis".

Laiškas rašytas teatrališkos komisijos pirmininkui A. Jasūdžiui. Šis pastarasai A. Paškanį gana rūsčiai subarė už tokį jo samprotavimą. Paškanis įsižeidė ir atsakė smarkiu laišku, kuriame išdėstė dar įdomesnes pažiūras. Atsižiūrint šio laiško pa-

žiūrų charakteringumo bei medžiagos iš to mūsų teatro laikotarpio negausumą, tenka plačiau šis laiškas paminėti.

Jame buvo rašyta:

„Aš suprantu gerai, kad, apsiėmęs ką nors dirbti, turiu klausyti savo vadovų ir sauvališkai neturiu teisės (kolai jie manęs ne paliuosos) atsitraukti. Tiktai ant klausimo: „Kur Tamsta pirma buvai?“ atsakysiu teip - gi klausimu: kur jus su Glinskiu pirma buvot? Kodel iš pradžios nesaket jog sutrumpinsit veikalą? Teisingiau but ir afišose patalpinti, jog bus pastatyta ne „Pilėnų Kunigaikštis“, o tik „Puse Pilėnų Kunigaikščio“. Gal ir režisierius but pigiau atsiėjęs. Ydant kas nors ne atsisakytų laike vakaro, tai patarčia jums turėti ant kiekvienos roles po kandidatų (iš tų ypatų, t. y. kurių roles kituose aktuose). Toliau man užduodi (nors velokai) naujų darbų surasti del 4-jo akto atsakančią skaitlių *artystų* (originale pabr. B. S.). Artistų surasti aš neapsiemu, n e s i r v i s ą r e i k a l ą a t l i e k a n e a r t y s t a i, be to, veikiančios ypatos tos pačios ką ir kituose aktuose, tik lieka pridėti keleta ypatų — statystų, k u r i e m j o k i o p r i s i r e n g i m o n e r e i k i a ir kurios gali būti iš tąs pačios mynios, kuri dalyvauja paskutiniame akte.

Vienu žodžiu išmetime 4-jo akto aš nieko kito nematau, kaip tiktą tą: jog p. Glinskis abejoja, kad dalyvaujančios jame ypatos atliktų priderančiai savo rolės ir dailiai jas prašalina.

Toliau Tamista klausi ką pasakys statystai kurie nei vieno žodžio rolėje neturi? Atsakysiu: vienam iš jų duosi mano rolę, kitam kitą kokią; išpildis - gi man rodos visi vienodai, nes nei vienas nesame specialystu. Antrą vertus lyginti mane su vaikinais, kurie pildys statystų roles, ne priderėtų nors del to, kad esmu pražilęs ir man sunkiau yra pasijudint iš vietos. Atmink, kad toli gyvenu; buvau nuvažiavęs ant keturių repeticijų, dalyvavau dvejose, pamoke manę p. Glinskis tiktai pirmojoj, dabar pasirodo jog mano rolis užbaigta. Taigi sakyk, susimildamas, ko aš turiu daugiau važinėti. Žinau: man atsakysi, kad Tamsta gyveni dar toliau už manę. Taip. Bet Tamsta važinėji dirbtų, aš - gi žiopsotų . . .

Užbaigdamas laišką prižadu teip: jeigu neatrastumet kuo mane užmainyti, tai ant vakaro dalyvausiu; ant generališkųjų repeticijų ar dalyvausiu, tai prigulės no to kokioje dienoje bus jos paskirtos. Važinėti - gi ant kitų repeticiju (žiopsotų) ne matau reikalo“. . .

Šis laiškas apibūdina ir tas sąlygas, teisingiau, santykius, kuriuose režisierius turėjo dirbti. Juos dar ryškiau pabrėžia įvykęs, tariant, statisčių streikas (V. Žemaitytės ir E. Kuzmickaitės), dėl kurių Glinskis pasiskundė net teatrališkajai komisijai. Šiuo reikalu spalio mėn. 29 d. įrašyta į protokolą: „Antrajame aktė (vaidinant „Ūkanose") laike vakaruškos buvo liepta statystems, kad išeit ant scenos neapdengtom galvom, kaip tai buvo pirmamiame aktė. Skepetaites-gi turetų ant pečių, kadangi tai vasaros laikas perstatomas. Iš pradžių buvo sutikę tą reikalavimą p. režisieriaus K. Glinskio išpildyt, bet agituojant p. Žemaitytei ir p. Kuzmickaitei, visos išėjo ant scenos apsigaubę skepetaitemis apart p. Bitinaites pilnai pildžiusios reikalavimus režisieriaus.

Išklausus užreiškimo ir apsvarsčiųs pastarąjį komisija nusprendė daugiaus savo burelin žaidejų ne kviest ant ateinančio laiko ir padekos už dalivavimą neišreikšt kaip ant to neužsitarnaus. Tuom ir užganedįt režisiorių p. K. Glinskį".

Esant šitokiems santykiams ir pasireiškiant tokioms aktorių pažiūroms į darbą, ir režisūrai darbuotis buvo nelengva. Juo labiau, kad ir aktoriai — perdėm mėgėjai, net ir kaip mėgėjai — dar daugumoje žalia medžiaga, dažnai ir ne perdaug raštinga.

Nelengva buvo ir artistams dirbti. Visi jie užimti tai mokslo, tai tarnybos reikalais. Visi jie turi maža laiko, kurio nuolatinės repetecijos ima labai daug. Režisierius už savo darbą gaudavo bent šiokį tokį piniginį atlyginimą, aktoriai - gi to neturėjo. Aktoriai už savo darbą gaudavo: 1) atlygindavo jiems jų pačių faktinąsias išlaidas, surištas su spektakliu (— jei jie to pareikalauja), 2) gaudavo daugiau ar mažiau linksmą vakarienę, 3) jiems kiekvienam atskirai buvo pareiškiama padėka ant tam tikrų hektografuotų formuliarų, 4) kartkartėmis jiems buvo reiškiama padėka ir per spaudą.

Visas teatralinio darbo organizavimo sunkumas krito ant teatrališkosios komisijos pirmininko bei jo pavaduotojo — Jasūdžio ir Strazdo galvų. Iš jų buvo atimama daug laiko ir reikalaujama labai daug darbo. Jeigu jau buvo apmokoma režisierius, tai savaime suprantama, buvo naturalu, kad ir jiedviem už jų triūsą būtų atlyginta. Šis klausimas ir buvo iškeltas *Mažturčių* ir *Savitarpiečių* draugijų valdybų bendrame susirinkime rugp. 23 d. Jasūdis griežtai atsisakė nuo tokio atlyginimo, pasižadėdamas dirbti veltui. Tas klausimas buvo svarstomas

tokioj plotmėj: „Pripažindami už reikalingą paskirt neva tokį. „honorarą“, kaip ir p. Glinskiui mokoma, pareikalavo sąmatos ypatiškų išlaidų prie įrengimo vakaro; Padingus tas išlaidas dar prideda ne kurią tai sumą, skaitomą jau honoraru. P. Jasūdis, dalivavęs susirinkime, ant to nesutiko iš tos priežasties: 1) Kad negalima atspėt kokios gal būt išlaidos, tankiausiai prigulinčios nuo visokių aplinkybių. 2) Jei išlaidos perviršįs paskirtą sumą, žinoma, padingiamos jau iš savo kišenės. 3) Paskirimas honoraro tiktai dviem, gali ant pečių pastarųjų sukraut visą sunkybę įrengimo vakaro, kaipo jau samdinių, nes kiti sąnariai komisijos, darbuodamiesi dovanai, skaitis ir savę nuskriaustais lygei darbuoties. 4) Del ką tiktai dviem išrinktiems skiriamas honoraras? Šiame taip-gi nesutiko p. Jasūdis su pažiūroms Komitetų (Draugijų Valdybų, B. S.) susirinkimo, nes negalima apkainuot vertę darbo kiekvieno komis. sanario, o honoraras skiriamas tiktai dviem“.

Tačiau Jasūdis nutarė šį kartą išnaudot suminkštėjusias draugijų valdybų širdis. Prieš kurį laiką jis buvo gavęs iš Dr. J. Basanavičiaus raštą: „Mums labai malonu butų, jei Peterburgo lietuviai galėtų kiek M. Draugijos namų naudai surinkti. Sulig musų Draugijos įstatų, mes turime teisę aukas p r i i m t i, bet jų rinkimą organizuoti — negalime“...

Jasūdis, energingai K. Glinskio palaikomas ir pasiūlo, kad Peterburgiečiai nuo surengtųjų vakarų gryno pelno skirtų 10% „Tautos Namams Vilniuje“. Pasiūlymas buvo priimtas.

4. Idėjos ir praktika

Idėjinį Peterburgiečių teatralų gyvenimą gražiai apibudina korespondencija, įdėta 1911 m. „Vilties“ 7 numerin. Korespondencijoje aprašoma *mažturčių* ir *savitarpiečių* valdybų bendras susirinkimas. Joje tarp kitko pasakyta:

„Susirinkiman p. Jasūdis pakvietė labai užjaučiantį lietuvius artistą p. Glinskį, kurs žada daug pasidarbuoti lietuvių teatrui, tik prašė susirinkimo pavesti jam teatrų rengimą ir režisavimą. Mat, p. Glinskis pats yra lietuvis iš Kauno gub., tik svetur užaugęs.

P. Jasūdis pažymėjo, jog Mažturčiai ir Savitarpiečiai nesurengė ligšiol nė vieno gero vakaro - spektaklio, išskiriant vakarą, kuomet buvo statyta „Mindaugis“; statoma buvę, anot jo, daugiausiai menkos vertės farsai, komedijos ir t. t., o statyta tokie

veikalai del to, kad mažiau būtų išlaidų ir kad daugiau pelno gavus. Vakarai, anot p. J. buvę rengiami perretai, nes tik 2 — 3 sykius per metus, o geistina būtų surengti nemažiau, kaip 6 vakarus, ir tai gerus vakarus. Gana, sako jis, žiūrėties iš vakaro pelno, reikia atkreipti akis ir į įdeja. Atkreipė p. J. draugijų akį į tai, kad draugijų tikslas — ne pinigų prisiplėšti, bet žadinti lietuvius iš miego, apsaugoti juos nuo nutautimo kuo draugijos ligšiol visai nesirūpino. Laikas, sako p. J., susiprasti ir liautie plėšus brangiai iš teatro lankytojų, nieko gera jiems nepastatant; ir kitam vakarui spektakliui patarė p. J. surengti „Pilėnų Kunigaikštį", kurį veikalą p. Glinskis apsiėmęs pastatyti ir režisuoti.

Tečiaus Savitarpiečių pirmininkas p. Bruckus ir kai-kurie kiti valdybų nariai prieštaravo ir nenorėjo sutikti su p. Jasūdžio nuomone. Tik p. Glinskiui gerokai už tai juos papeikus, galų-gale sutiko, nors ir išreiškė baimę, kad sunku busią toks didelis veikalas per mėnesį prirengti artistams ir patarė vaidinti „Genovaitę". Pp. Jasūdis ir Str., seniau „Genovaitę" režisavę, dabar atsisake nuo režisavimo, ir valdybos noroms-nenoroms priverstos yra statyti vasario 17 d. „Pilėnų Kunigaikštį". Režisuos p. Glinskis. Jis ketina suorganizuoti artistų-mėgėjų kuopą. Laikui bėgant, p. Glinskis ketina atsisakyti iš Peterburgo Literatūros-Dailės teatro (Suvorino, B. S.) ir išimtinai pasišvęsti lietuvių teatrui".

Ant. Bruckus, *Savitarpiečių* pirmninkas, šitokia korespondencija ir tokiu faktų nušvietimu liko nepatenkintas ir netrūkus prisiuntė „Vilčiai" jos atitaisymą, kuriame tarp kit-ko kalbėjo:

„O kai apie sakomą pinigų plešimą ir farsais Peterburgo lietuvių vaišinimą, tiek teturiu pasakyti jog rengiant vakarus, visuomet rūpinamasi nuostolio išvengti, nors ir ideališkiausiai žmogus į tai žiūrėtum; tečiaus negalima iš to išvesti, kad draugijos tik kišenę nori prisikimšti. Peterburgo gi lietuvių scėna matė jau „Mindaugį", „Ponas ir Mužikai", „Užburtą Kunigaikštį", „Lietuvaitę", „Genovaitę" ir kitus veikalus. Gal p. J. Bertašiui (autoriui pirmos korespondencijos, B. S.) ir šitie veikalai išrodo menkos vertės farsais?"

Repertuaro klausimas ir 1911 metais pasilieka toks pat opus, kaip ir iki šiol: nėra ko vaidint. Repertuaro klausimas juo opesnis, kad visas vakaro dėmesio centras susispiečia ties vaidina-

muoju veikalu. Peterburgo lietuviai ir šiais metais tebegyvena tariant, l i t e r a t ū r i n i o t e a t r o interesais. Didžiuojas peterburgiečiai, jei jiems tenka statyti tragedija, istoriška pjesė, ir liūdi jie, jei jiems tenka vaidinti komedija ar farsas, — jiems atrodo, kad farso ar komedijos vaidinimas vis tiktai nėra labai rimtas darbas. Jų pastangos surasti r i m t ą repertuarą ištikrųjų gali net sugriaudinti stebėtoją. Todel yra visai suprantama pagarba, kuria peterburgiečiai apsupė M. Šikšnio, „Pilėnų Kunigaikščio" autorio vardą. Jie jį kviečia atvykti iš Rygos Peterburgan į „Pilėnų Kunigaikščio" pastatymą, jie prašo, kad jis parašytų naujų veikalų... Nemažiau jaudina ir M. Šikšnio atsakymai. 1911 metų balandžio m. 6 d. jis rašo A. Jasūdžiui::

„Gerbiamasis Viešpatie! Širdingai ačiū Tamstai už gerus linkėjimus ir už istoriškųjų temų nurodymus, bet labai man gaila, kad tuo tarpu nekaip negaliu pasinaudot Tamstos malonaus nurodymo; nes man visai stokoja laiko ir toms temoms apdirbt, ant kurių aš pats apsistojau (dvi istoriškos — iš Vytauto laikų ir keletas dramų iš dabartinio gyvenimo). Mat galiu dirbt tiktai pripuldamas, kuomet pasiliuosuoju nuo savo pareigų (kaipo mokytojaus) pildymo"....

Gegužio 9 d. jis dar akcentuoja:

„Aš iš tikro rengiu dramat. veik. iš Vytauto laiku, bet kada jis bus parašytas, to visai pasakyt negaliu: gal už mėnesio, gal už metų, o gal ir visai ne; tas priguli nuo ūpo, nuo laiko ir nuo kitų įvairiausiųjų aplinkybių"... Dar vėliau M. Šiknys rašo: „To sceniškojo veikalo, apie kurį Tamsta kalbi savo laiške, negaliu niekam parodyt, nes jis tapo sunaikintas: mat išėjo ne tokiu, kaip mano buvo norėta ir sumanyta. *Mano gi paprotis* toksai: k a s v i e n ą k a r t ą n e p a s i s e k ė, a n t r ą k a r t a p i e t ą p a t į d a l y k ą n e r a š y t — t a i n u b o d u s, n e l i t e r a t o r i a u s d a r b a s; be to, dar mano nervų stovis toksai, kad neleidžia man visai šiuo tarpu užsiimt literatūros darbu"...

Stoka vaidintinų pjesių trukdo teatrališkajai komisijai realizuoti vieną, tiems laikams visiškai nepaprastą, sumanymą: nustatyti repertuarą ištisiems metams pirmyn. Šis klausimas nekartą buvo keliamas komisijos posėdžiuose, ir vis, del veikalų stokos, buvo atideliojamas tolyn. Negalėdama sudaryti tokio repertuaro, komisija tenkinosi, parengiamoju darbu, lietuviškos teatralinės bibliotekėlės organizavimui. Dideliu stropumu sekama visi naujai

pasirodantieji dramatiški veikalai, įvairūs vertimai (spaudoj ir rankraščiuose) ir vargais negalais stengiamasi visi jie įsigyti.

5. K. Glinskis 1911 metais

K. Glinskio pasirodymas Peterburgo lietuvių teatraliniame gyvenime turėjo ypatingos reikšmės. 1912 metais jau organizuojasi savistovi vaidintojų kuopa. Ji savo organizaciniame susirinkime 1912 m. rugp. mėn. 29 d. protokoluoja: „Iki šiol, pradedant vakarą rengt, pradedama ješkot vaidintojų ir režisieriaus. Todėl reikėjo surast brandolas apie kurį galėtų koncentruotis jaunos scenos spekos. Nepasisekimas iki šiol ir gulėjo gal pamate betaktiško ir betvarkiško veikimo iki šiol scenos srytyje. Neturėdami specialisto režisieriaus priversti buvom iš tavo tarpo kiekvienam vakarui išsirinkt sau režisierių. Tokie režisieriai nei patįs pažįndavo vaidintojų, nei vaidintojai tų režisierių. Kitados net kitataučius kviesdavome režisuot. Bet kitatautis— režisierius, nepažindamas tautos ir jos istorijos, negalėjo jos gilios minties išreikšt. Todel nestebėtina, kad laikraščiuose buvo tankiai rašoma, kad — girdi nuo scenos gudžiukais dvokia. Tokį charakterinį tuokart giliai atiautėm ir pradėjom darbuoties prašalinimui tokių idų. Suprantama, kaip ner brandolo, taip ner ir to vidurio, iš kurio galima but semt pajegas scenos dailai. Tokio brandolu tegali but vienintelei tik nuolatinis režisierius specialistas savo darbo, beabejo lietuvis, pažįstas lietuvių tautos istoriją. Darbas ne lengvas: surast iš tarpo lietuvių - artistų, kurių da taip pas mus maža, tokį režisierių, kuris ištikro tam atiaustų. Galu-gale likimas laimino: surasta režisierius artistas Literatūros ir Dailės Draugijos teatro p. Konstantinas Glinskis... Del pradžios ir buvo praeitais metais ant užgavenių pastatytas salėje Paulovienės ant scenos pyrmas atsakančiai iš dailiškos pusės prirengtas istoriškas veikalas „Pilėnų Kunigaikštis". Šis vakaras pasiliko istorišku ne tik delei veikalo, bet ir istorišku mūsu kuopos vaidintojų vakaru, nes mus visus sutraukė būrin del viešo darbo scenos srityje".

Protokolas — kolektyvo liudijimas: dokumentas — vertas pasitikėjimo. Ištikrųjų, K. Glinskis, matyti, tikrai bus pateisinęs šį aukštą jo įvertinimą. Tiesa, dokumentų apie jo darbą yra išsilikę labai maža, tačiau, ir iš jų šį tą jau galima suvokti. Visų pirma čia tenka pabrėžti, kad K. Glinskis įnešė į lietuvišką sceną tam tikrą *teatralinę* pastatymo idėją, kurios iki šiol neteko konstatuoti.

1911 metų vasarą K. Glinskis praleido Jurbarke. Ten su mėgėju kuopa (vėliau ir Raseiniuose) pastatė pjesę „Ūkanose“. Rudenį jis ją statė ir Peterburge. Jurbarko ir Peterburgo pastatymo idėja vargu bau galėjo esminiai skirtis. O apie savo pastatymą Jurbarke K. Glinskis 1911 m. birželio m. 7 d. rašė A. Jasūdžiui:

„Chočets'a prigotovit' vozmožno lučše... Jesli ne vyjdet nikakich nedorazumenij, to po chodu teperišnich zan'atij, spektakl' dolžen polučits'a udačnym, vo vs'akom slučaje budet veselo ir radostno, kak vsegda na našich večerach. „Ukanose“ mne očen' nravits'a, *postavit' udalos' v svetlych bytovych tonach chot'a drama samaja formennaja*“... Pabrauktuose žodžiuose nesunku suvokti aiškią p a s t a t y m o i d ė j ą, — ir tai mūsų teatre buvo didelė naujiena.

Statant istorines pjeses, matyti, buvo stengtasi išlaikyti i s t o r i n ė teisybė ir perspektyva. Kiek dėmesio į šį dalyką buvo kreipiama ir su kokiomis sunkenybėmis čia tekdavo susidurti, liudija, pav., toks K. Glinskio laiško A. Jasūdžiui posmas:

„V t o r o j d e n' r a b o t a j u n a d p j e s o j. Kak byt' s Jagailoj? Ja naš'ol jego portret, kopiju s kartiny nachod. v Krakovskom kafedr. sobore, raboty sovremennika Jagello. Po kartine eto vysokij molodoj čelovek. Ne naid'ots'a li kakich libo istočnikov istoričeskich u Vas na etot sč'ot. Videl kopiju s portreta Kejstuta raboty 1380 goda — kak raz to čto nužno..... Vstrečajuts'a zatrudnenija v kost'umach, t. k. *vernych my dostat' ne možem, daže priblizitel'no podobrat' trudno. Obstanovka i dekoraciji dovol'no složnyja — chorošo jesli dadut iz teatra* (K. Glinskio pastangomis buvo gauta kostiumai iš A. Suvorino teatro, B. S.). Odnim slovom posle etogo spektakl'a my s Vami pochudejem každyj na 1½ puda“.

A. Jasūdis, būdamas teatrališkosios komisijos pirmininkas, drauge buvo ir vyriausias spektaklio organizatorius bei režisierio pagalbininkas, realizuodamas K. Glinskio įsakymus. Jasūdis parūpina Glinskiui naujas pjeses, Jasūdis, Glinskio įsakymu, šaukia repeticijas, suranda aktorius, net roles padalina. Glinskis viename laiške ir pastebi *„v dele raspredelenija rolej osobenno poleznym byt' ja ne mogu“*. Jasūdis pažįsta visus peterburgiečius teatralus, jis vienas težino, kas kokia rolę geriau galėtų vaidinti. Vėliau, kai Glinskis arčiau susipažino su „artistais“, — jis jau pradeda aiškiai nurodinėti, kam kokia rolė reikia duoti.

K. Glinskis ir į repeticijų darbą įneša tam tikros rimties ir sistemos. Pavyzdžiui, šiuo reikalu jis rašo Jasūdžiui: „Dajte vsem roli i každomu napišite čto b naučilis' čitat', chorošenk'o svoji roli t. k. čerez dn'a tri četyre budet naznačena pervaja repeticija, na kotoroj každyj budet čitat' svoju rol'. *Čitat' budem neskol'ko raz i intonaciji i praviln'oje proiznošenije nužno vyučit' teper'. Ubedite vsech dobrosovestno učit' roli, t. k. eto stichi i krome znanija roli, nam nužno preodolet' pravil'nuju čitku stichov*“.

Pjesės buvo repetuojamos atskirais aktais. Repeticijų būdavo gana daug. Pavyzdž., besirengiant pastatyti 1912 m. pradžioje „Kęstutį“ padaryta 24 repeticijos (iš jų 18 — J. Strazdo bute).

Statant pjesę „Ūkanose“ susidurta su choro reikalu. Del jo 1911 m. rugs. m. 18 d. įrašyta į protokolą:

„Kadangi į vaidinamąjį veikalą įeina dainos, tai nutarta organizuot sceniškas choras, o ne koncertinis, nes del tokio truksta vietos ant scenos“.

Statant „Gedimino sapną“ įstoriškų kostiumų klausimas buvo išspręstas tokiu būdu (liudija rankraštis, pieštuku rašytas, pažymėta, kas reikia vakarui parūpinti):

Gediminas — raudoni batai be „karkų“ (užkulnių), aksomo kelnes (šarovary). Turtingas žiponas (kaftan). Auksinė „kol'čuga“, šarvai, šalmas, kalavijas.

Skirmuntas — spalvuoti batai su užriestais galais.

Skausgirdas — aksominiai turtingi „šarovarai“.

Butrimas — „pasadskije kaftany“.

Šilgalys — Šilgalio — visų turtingiausias.

Butrimas — šarvai, apvalus šalmas, apvalus skydas, kardas, alebardai.

Ainys — „kolčug“ kostiumas, šarvai, šalmas, kardas.

Protutis — tamsus „balachonas“. Pilna „kolčug“.

Sekys — neturtingas „pasadsk. kaftan“, seni batai ir kelnės, kailinė kepurė.

Aužnalis — milinė, siauros baltos kelnės, vyžos, lazda, kepurė su kailiniu apylankiu.

Krivė — baltas „balachonas“; fantastiška kepurė; plati šilkinė juosta — šarfas; krivulė.

2 Vaidilos — tamsūs (juodi) „balachonai“.

6 Vaidilutės — balti „balachonai“.

Lelijėlė — buki, be „korkų“ batai.

V i d o n ė — tautiški kostiumai;

S e n a m o t e r i s — (sena moteris — su vyžomis).

K u n i g a s — pranciškonas; storas tamsiai rudas apsiaustas, po apačia — baltas „balachonas“; kapiušonas; didelis „ražončius“.

2 k a r e i v i a i — „kolčugos“, apvali skydai ir šalmai; alebard.

Perkūnas, skardiniai puodukai, sausas spiritas, plytos, kastuvėlis, dėžė su kalkėmis. Aukuras, ugnis jame. Dėžutė su „ladanu“.

Kaip matyti iš scenoje randomųjų daiktų sąrašo, — pastatymas turėjo *naturališko rekvizitiško pobūdžio.*

Kostiumų aprašymas liudija, kad svarbu buvo tiktai pats daiktas, (šalmas, skydas...); daikto išvaizda, stiliumi, jo pritaikomumu tam ar kitam asmeniui ir pn., matyti, tais laikais dar nebuvo galima rūpintis.

VI. Patsai darbymetis

1. Kova dėl nepriklausomybės

1911 metais veikusi teatrališkoji komisija padarė didelį darbą: ji sugebėjo suspiesti būrelin teatrą mylinčius žmones, sugebėjo juos uždegti darbo iniciatyva. 1911 m. pabaigoj — 1912 m. pradžioj vaidintojų būrelis nors formališkai ir neegzistavo, bet faktiškai — jis jau buvo gyvas. Reikėjo tiktai suformuoti įstatus ir patį būrelį tokiu ar kitokiu būdu legalizuoti. Būrelio dalyviai svajojo apie nepriklausomą būklę, apie viešą savo organizaciją, bet šitoks būrelio legalizavimas nusitęsia ilgus metus, galutinai pavyksta legalizuotis vos 1915 metais. Iki 1915 metų būrelis gyvena pusiau viešu gyvenimu. Jis jau turi sudaręs savo vidaus konstituciją, bet oficialiai jis turi prisišlieti prie kurios nors oficialės draugijos. Būrelis stengiasi ir toliau aptarnauti visas Peterburgo lietuvių draugijas, bet gyviausius santykius jisai palaiko su Mažturčiais, kaip, tais laikais, veikliausiąja ir idėjingiausįąja draugija, kurios aktingas narys buvo ir A. Jasūdis. Kitos draugijos, žinoma, už tai pyksta ir baras, bando net savo būrelius organizuoti. Pavyzdžiui, *savitarpiečiai* susiorganizuoja tokį būrelį ir net „Blindą“ suvaidina. Tik *savitarpiečiai,* nebeturėdami daugiau pritirusių artistų, neturėdami režisierio, negali konkuruoti su Glinskio vedamuoju būreliu, — *savitarpiečių* būrelio spektaklis baigės fiasco, ir pats būrelis iširo.

Dvi didelės ir svarbios priežastys skatino Glinskio vedamąjį būrelį, tiksliau, žmones, besispietusius aplink Glinskį, pradėti gyventi nepriklausomu organizaciniu gyvenimu.

Būrelis visai sąžiningai, rimtai ir ne be pagrindo rengėsi pereiti į, jeigu ne profesionalų, tai bent specialistų lietuvių aktorių padėtį. Būrelis visai rimtai norėjo sudaryti tąją medžiagą, iš kurios ateity galėtų išaugti tikras kūrybinis lietuvių teatras. Rengiantis šiam uždaviniui, nepriklausomas būrelio gyvenimas buvo būtinas. Nes visos Peterburgo lietuvių draugijos turėjo savo uždavinius, savo tikslus, savo, pagaliau, politiką. Joms „lietuviški vakarai“ buvo antraeilis dalykas, teisingiau, „melžiamoji karvė“, priemonė kasai papildyti. Beto dar, tos draugijos dažnai tarpusavy pykdavosi, negalėdamos pasidalyti pelnu iš bendrai rengiamųjų vakarų, kol, pagaliau, išsiskyrė: kiekviena draugija ėmė

rengti savo vakarus atskirai. Tokia draugijų būklė, žinoma, labai neigiamai veikdavo ir į vaidintojų būrelį.

Antra vertus, nelegališka būrelio padėtis jos santykius su draugijomis darė kas kartą mažiau ir mažiau bepakenčiamais. Būrelis, būdamas nelegališka organizacija, savo vardu „vakarų" rengti negali, — turi prašyti tos ar kitos draugijos „paskolinti firmą". O firmos kreditorius — išnaudoja būrelį, kaip moka ir kiek gali, versdamas dirbti darbą, priešingą būrelio intencijoms. Tai paliudija eilė pavyzdžių.

1912 metų pradžioje suvaidintą Asnyk'o „Keistutis" — buvo „istoriškas vakaras", kaip tuomet sakydavo, kuris „pasiliko istorišku ne tik delei veikalo, bet ir istorišku mūsų kuopos vaidintojų vakaru, nes visus sutraukė būrin del viešo darbo scenos srityje" (protok. 1912 m. rugp. 29 d.). Šiam pastatymui rengtasi su tuo pačiu entuziazmu, kaip ir 1905 m. statant „Mindaugą". Tai buvo mūsų, dar nesuvisai susiorganizavusios kuopos didžiausia švente. Saie pilnuntele užte uže. Geles pasveikinimai lidejo vaidintojus", — liudija ir A Jasūdis.

Žinomasai I. Ignatjevas Peterburgo rusų laikrašty „P e t e r b u r g s k a j a p o č t a" rašė apie tą vakarą:

„Bitkom nabityj zal. Cvety. Ovaciji. Podnošenija. I vs'o eto blagodar'a tomu, čto Litovskaja scena napravlena (v Peterburge) na vernyj put' opytnoju rukoju režissera - chudožnika K. G. Glinskago . . . . .

Postanovka spektakl'a — odin iz malen'kich šedevrov režissera K. Glinskago, čestvovannogo v konce pjesy zolotym s briiliantami žetonom, 3-m'a korzinami devstvennych magnolij, pročuvstvovannoju rečju predsedatel'a obščestva.

G-n Kaplys (Keistut) pridal blagorodnyj oblik voitelnomu d'ade, nizvergajuščemu s prestola svojego plem'annika (Jagailu). Oglušitelnyja ovaciji, voroch ž'oltych roz i bezkonečnyje vyzovy venčali igru talentlivago artista.

G-n Daugiela — mestnyj geroj — l'ubovnik, obladajet krasivym golosom. Mimika dostatočno podvižna i vyrazitelna. Obraz rycar'a Konrada — odin iz udačnejšich sredi pročich personažej.

Žrecu Vaidile uspech obezpečivajet monolog s fakelom u sv'aščennago duba. G. Strazdas udivitel'no veličestvennyj predstavitel' jazyčestva. Milyj ton, iz'aščnoje, polnoje graciji, maintien u mestnago jeun-premier g. Dulaitisa. Krasiv kost'um.

Ženskije personaži — g-ži Valevskaja, Bil'mina, Aguona — vyše mužskich. V igre g-ži Valevskoj mestami proskal'zyvajut notki L. B. Javorskoj. I vnešne, i vnutrenne g-ža Valevskaja reprezantirujet strastnuju, dyšaščuju nenasytnoju mestju ženščinu. To karajuščuju ubijc svoego muža, to robko mol'aščuju poščady.

G-že Bil'min (Aldona) prepodam sovet rabotat' nad dikcijei.

Massovyja sceny orošalis' raznoobraznostju, žiznju i pereživanijem gg. „sotrudnikov".

Jeigu Ignattjevo entuziazmas ir būtų perdėtas, vis tiktai šitokios recenzijos apie lietuvišką spektaklį atsiradimus Peterburgo rusų laikraščiuose buvo labai reikšmingas faktas. Nesunku įsivaizduoti, kokios skatinamos reikšmės jisai turėjo patiems vaidintojams: jų entuziazmas turėjo būti bent ne mažesnis. Spektaklio dalyviai turėjo dar vieną ypatingą pagrindą džiaugtis laimėjimu.

Istoriškų veikalų pastatymo iniciatoriai, pirmoj eilėj, žinoma, A. Jasūdis, norėjo parodyti žiūrovams istoriška lietuvių praeitį. Norėjo įtikinti savo publiką, kad lietuviai praeity gyveno žygiais, pilnais heroizmo, — senųjų laiko heroizmas buvo toks galingas, kad ir dabar lietuviai dar gali juo didžiuotis. Rengiant šiuos spektaklius pirmoj eilėj rūpėjo jų, kaip sako, *pokazatel'naja storona.* Spektakliai buvo taikomi daugiau plačiosioms masėms — demokratijai, lietuvių proletariatui. Ir reikia pasakyti, jie pasiekė savo tikslo.

Garsas apie juos pasklydo po visą Peterburgo lietuvių plačiąją koloniją. Susirinkę žmonės bažnyčion dalinos vienas su kitu linksma naujiena — bus istoriškas vakaras! ir plaukia į spektaklį.

Publika šiuos spektaklius priimdavo, kaip istoriško fakto restauraciją, kaip gryną istorinę teisybę. Nenuostabu, kad vaidinimo metu buvo girdėti publikoj gausios ašaros, kad publika tuos spektaklius pamėgo ir nebenorėjo „farsų" lankyti.

Darbo rimtumą dar gali paliudyti ir tas faktas, kad A. Jasūdis, besirengdamas spektakliui, važiuoja iš Peterburgo Maskvon pasižiūrėti, kaip maskviečiai lietuviai rengia „lietuvišką vakarą", — kaip jie vaidina, ir, jeigu bus galima, iš jų pasimokyti!

„Lietuviško vakaro" pasižiūrėti važiuoja 600 varstų, — ar dar mažas idealizmo ir meilės pasireiškimas!

Tačiau, Peterburge aktoriai veikiai gavo pergyventi skaudžią depresiją. Šiuo reikalu 1912 m. rugp. 29 d. protokoluojama

(kai buvo suvaidintas „istoriškas repertuaras“): „Darbavosi vaidintojai ir tam tikslui išrinkta rengt vakarus teatro komisija be paliovos po gerą įtekme režisieriaus veikiai suvienijusias mus išsklaistytas spėkas. Ant kiek iš pradžių jautriai ir noriai atsiliepė savo darbe vaidintojai, ant tiek paskiaus pradeda upas pult. Toks pavojingas ūpo puolimas grąsė sąiungelai vaidintojų išsiskirstymu. Priežąstis tokio upo puolimo buvo iš Draugijų pusės užsipuldineimas delei didelių išlaidų prie rengimo istoriškų vakarų. Ar-gi gali istoriški veikalai pigiai atsieit?“

Kitas vėl pavyzdys. 1914 metais kuopelė sumano surengti vakarą spaudos atgavimo paminėjimui. Bet kuopelė — neoficiališka draugija. Ji priversta prašyti draugijų — paskolinti „firmą“! Tuo tikslu kuopelė nutaria, pasikvietus režisuot Glinskį, suvaidinti „Sugrįžo“, visiems dirbti be jokio atlyginimo ir visą pelną iš vakaro skirti Tautos Namams Vilniuje. Buvo atsiklausta visų trijų draugijų. Visos jos sutiko bendrai ruošti tokį vakarą, kviesti vaidinti be jokio atlyginimo šią kuopelę. Ir visos trys nutarė pelno neduoti Tautos Namams, bet tarpusavy pasidalyti! Tokiu būdu: vieniems — sumanymas ir darbas, kitiems — grynas pelnas!

Arba vėl — 1914 m. pabaigoj visos trys draugijos nusprendžia, kad esąs karo metas ir „vakaro“ rengt esą nereikia. Bet kuopelė mano kitaip: gyvenimas liūdnas ir apsnūdęs, reikia ką nors duot, kas atgaivintų. Spalių mėn. 25 d. nusprendžia: „Artistų kuopelios valdyba pripažino, kad gali surengti tokiame laike vakarą tik artistų kuopelė, atsidėjusi ant savo energijos ir idėjos“.

Pavyko ir nauja firma gauti — tuomet jau buvo susikūręs „Petrogrado Lietuvių Komitetas nuo karo nukentėjusiems šelpti“. Šio komiteto naudai ir nuspręsta rengti vakaras, — artistai pasižadėjo kuomažiausia daryti išlaidų, ir nereikalauti grąžinti išlaidų, kurias bus padarę patys, sąryšy su dalyvavimu vaidyboje. Bet ir ši draugija pasirodė esanti ne perdaug dėkinga. Ji prašo kuopelės surengti 1905 m. Velykoms vakarą, kuriame būtų ir koncertinė dalis. Tuo tarpu kuopelei rūpi vien tiktai vaidyba, ir koncertinę dalį pasiūlė surengt pačiai draugijai, pridėdama itin įdomų motyvavimą:

„Petrapilyje rengia koncertus visuomet tokius, kad net baisu ir klausyti, kad prikemša visokių šlamštų, lenkų, gudų ir t. t... Mūsų artistų kuopelė turi visuomet statyti va-

k a r u s g r y n a i l i e t u v i š k u s i r, n e p a s i d u o t i i š t a u t ė j i m u i... Pranešti „N. K. N. Š. Dr.", kad mes norim vien statyti spektaklį be koncerto... Jei jie nesutiktų, tai mes tik galime tuomet statyti vakarą su koncertu, kuomet jie mums duos žodį, kad koncertas bus g r y n a i l i e t u v i š k a s".

Tie pavyzdžiai, berods, pakankamai vaizdžiai apibūdina tuos faktorius, kurie vertė kuopelės darbuotojus siekti nepriklausomybės. Prie jų galima pridurti ir dar vieną, Jasūdžio apibūdintą steigiamajame būrelio susirinkime:

„Branginkime savo darbininkais scenos darbui, kurių mes suvisai mažai teturime. Nuo šiandien reikia ymties rimtai sulaikyt savuosius lietuvių scenai, nes kitaip ir patys nepastebėsime kaip viską prarasime ir išspruks je svetimtaučių scenon, kame juos sutiks su išplestomis rankomis, o mes patįs budami kalti, keikdami lydėsime".

2. Organizaciniai rūpesčiai

1912 m. Vaidintojų kuopą galutinai susiformavo, nors ir nelegaliu būdu: oficiališkai niekur nebuvo įregistruota. Kaip sakyta, šios kuopos teatralinis *spiritus movens* buvo K. Glinskis, o jo pagelbininkas administratorius A. Jasūdis, tasai nenuilstomas kuopos ideologas. Kuopelė susiorganizavo rudenį, o vasarą K. Glinskis gyvenęs Lietuvoje, Jurbarke, rašo Jasūdžiui eilę laiškų, kuriuose buvo išdėstyti kuopelės organizacijos pagrindiniai principai, vėliau ir realizuotieji.

Viename laiške, rašytame birž. mėn., jis ragina suprojektuoti kuopelės įstatus, atsižiūrint kitų tautų Peterburge esamų analogiškų organizacijų. Kitame laiške jis dar energingiau skatina imtis darbo, išdėstydamas savo samprotavimus. Atsižiūrint to laiško principinės reikšmės, tenka laiškas vėl cituoti originalo kalba. Jame (1912 m. birž. 28 d.) tarp kitko buvo rašoma (dėl Jasūdžio abejonės, kad nepavyks kuopelė legalizuoti):

„Da eto i ne važno. Važno, čtob u nas byl svoj teatral'nyj kružok u čtob rabota naša ne zavisela ot obščestv ni s kakoj storony... Ne zavisimo ni ot kakich obščestv my sostavl'ajem teatral'noje tovariščestvo legalizovannoje ili net vs'o ravno. Esli net, to Večera ustraivajet obščestvo pod svojej firmoj i oplačivajet vs'o čto nachoditst'a po etu storonu teatral'nago zanavesa: pomeščenije, muzyku, afiši, reklamu, bilety i t. d. i našemu tovariščestvu

bezkontrol'no ne men'še 30% s volovogo sbora.., Esli my predstavl'ajem soboju legal'noje obščestvo, to nas rabota teperešnich obščestv ne dolžna kasat'sa. My delajem obščeje delo po mimo ich. Stavim spektakli na svojo im'a. Cel' našich spektaklej čisto prosvetitel'naja, *cel' probudit' samozoznanije litovskago naroda, sozdat' svoj nacional'nyj teatr, počti sozdat' literaturu, sozdat' litovskago akt'ora, dramaturga i kak v teplice,* prijutit' v teatre molodyje nežnyje pobegi vsech vidov iskusstva. *My delajem bol'šoje, narodnoje delo, a ot nas chot'at baryšej, pust', my vse baryši atdadim im....* Nužno pomnit' čto ne naživat' den'gi nam nužno, a stavit' spektakli i čem bol'še ich budet tem lučše... Budem delat' ošibki čto - ž? Zato nauka budet drugim i naša rabota vs'o ravno ne propad'ot"... Toliau Glinskis išdėsto, kad reikia stengtis patarnaut visoms draugijoms, ir apmokėjus scenos išlaidas bei atskaičius 10 rub. į būrelio kasą visą pelną atiduoti toms draugijoms. Bet tai jau praktikos dalykas. Svarbu čia pabrėžti ideologiniai laiško elementai, nes jie buvo padėti ir viso būrelio darbo pagrindan, kuriame jie rado gyviausio pritarimo.

1912 m. rugp. 28 d. A. Jasūdis laikino organizacinio komiteto vardu išsiuntinėja būrelio darbuotojams pakvietimą atvykti į organizacinį susirinkimą rugs. 29 dieną. Atvyko tiktai: Glinskis, Bruckus, Liutkevičius, Rakštienė, Žemaitytė, Strazdas, Jasūdis, Dulaitis, Bieliunas, Rokas. Šiame susirinkime ir buvo priimti pagrindiniai laikino kuopelės statuto dėsniai. Statutas buvo panašus į kitų analoginių organizacijų statutus. Tačiau turėjo ir tokius savumus:

„Vaidint ant scenos tik tikri kuopos nariai tegali".

„Apmokėimui darbo ir išlaidų kuopos susirinkimas pripažino: 1) šią pus uždangos (scena) kuopa visas išlaidas padingia, 2) anapus uždangos (salė) Draugijos arba rengėjai vakarų. Savo išlaidų padingimui tuom tarpu susirinkimas pripažino už reikalingą gaut ne mažiau 30% nuo aplamo pelno vakarų įplaukų (valovogo sbora")".

„Likusią sumą 1) po padengimui visų išlaidų scenos, 2) užmokeimo honoraro režisieriui ir administratoriui, 3) ir į kuopos iždą atskirimas 10 rub. (arba tam tikrų %) susirinkimas nusprendė tarp vaidintojų vakaro dalint lygiai. Statististams-gi išlaidas grąžint".

Vadinasi, tariant sportininkų terminologija, nuspręsta pereiti iš mėgėjų į profesionalus: imti atlyginimą už darbą.

Tai gana svarbus momentas mūsų teatro istorijoj. Tiesa, šis nusprendimas gana komiškai pasibaigė, bet svarbu, kad toks nusprendimas buvo, ir net bandyta jis realizuoti. (Apie tai — vėliau).

Tame pat susirinkime nustatyta išlaidų, galimų „šiapus uždangos" (scenos) skalė, — nustatyta maxim. ir minim. iš kurių sienų negalima išeiti.

	„Scenos išlaidų sąmata.	Max. — rub.	Min. rub.
1.	Scenos veikalas, perrašimas rolių, cenzūra .	8 —	5
2.	Pakvietimai ant repeticijų, telegramos ir kit.	4 —	3
3.	Repeticijoms butas	25 —	10
4.	Kostiumerija	45 —	10
5.	Butaforija	3 —	—
6.	Kriaučius prie scenos kostiumų	2 —	2
7.	Parikmakierius	9 —	9
8.	Kostiumų pristatymas	13 —	5
9.	Scenos darbininkams	10 —	10
10.	Kitokios nepaprastos išlaidos	13 —	5
11.	Honoraras režisieriui	50 —	50
12.	Honoraras administratoriui	25 —	15
13.	Prie įrengimo vakaro lošėjų išlaidos . . .	25 —	5
	Viso . .	222 —	127"

Charakteringa čia nesikeičiančios išlaidos (max. min.): „parikmakieriui", „scenos darbininkams", „kostiumų pristatymui" ir režisieriui. Be to čia visai nefiguruoja dekoracijų, scenos nušvietimo ir kt. „techniškos" pozicijos. Matyti, tuomet jos buvo neaktualios.

Tame pat posėdy slaptu balsavimu išrinkta ir būrelio taryba:

Tarybos pirmininku — A. Bruckus, jo pavaduotoju — G. Liutkevičius, sekretorium — A. Jasūdis, tarybos nariu — K. Glinskis. Be to dar dabar aiškiai fiksuota: režisierium išrinkta K. Glinskis ir administratorium „vakarų rengime" — A. Jasūdis. Tų pačių metų lapkr. 4 d. įvyko naujas visuotinas kuopelės susirinkimas, kuriame dalyvavo 25 asmens ir išrinkta nauja „kuopelės Taryba": Pirmininku — Liutkevičius, sekretorium — Jasūdis, iždininku — Strazdas ir tarybos nariais A. Busilas ir Glinskis. Taryba, sulyg statuto, turėjo būti išrinkta dvejiems metams. Ji tiek neišgyveno: nuvertė ją. 1913 m. gruodžio 6 dieną Jasūdis tarybos posėdy pakėlė triukšmą del tarybos neveiklumo. Per metus esą padarytas tik

šis vienas tarybos posėdis. Del jos neveiklumo visas būrelis žlugsiąs. Tapat jis pakartojo ir visuotiname būrelio susirinkime 1913 m. gruodžio 15 d. Įvykusios tuo reikalu diskusijos vaizdžiai iliustruoja susidariusią padėtį. Jasūdis vaizdžiai išdėstė, kad būrelio darbuotėje „Lavinimosi dar nelabai tesimato. Vakarai rengiami per dvi savaiti (2 savaiti tesiruošiama! B. S.). Pageidavo greičiau griaut tą kuopą, negu taip toliau veikt".

V. Dulaitis „reikalavo Tarybos išaiškint tokią dezorganizaciją, kaip tai darymą repeticijų prieš savaitę prieš vakarą!". G. Liutkevičius, pirmininkas, paaiškino, „juog jis per nesusipratimą patekęs į kuopos Tarybą ir gerai reikalų kuopos nepažįstąs!"

I. Naujokaitis patarė „kad į repetecijas butų kviečiami visi nariai. Pasipiktino, kad į repeticijas kviečiami svetimi, o savi — ne... Nepakvietus kai kurių narių bent į kelias repeticijas, atima tam nariui visai norą darbuotis"...

A. Busilas „pranešė, jog rolės skiriamos tik labiau žinomiems artistams ir patarė dalinti roles ir kitiems".

Į tuos visus priekaištus atsakinėjo Glinskis: *rengtis prie vakaro nesą užtektinai laiko, nes tankiai esą vakarai ir artistai esą žmonės darbo tat užimti savo tarnyščių priedermių pildymu, o repetecijoms tik liuosą laiką tegalinti pašvęsti.* Priminė jog *repeticijos labai sunkus darbas* ir tankiai jų negalima daryti. Permainos artistų negalima, nes sunku esą surasti tinkamų"...

Šiaip ar taip, atsiradus profesionalumo požymiams, idealizmas nebuvo linkęs augti... Kaž kas panašu į krizį. Įvykęs 1914 m. vasar. 22 visuotinas būrelio susirinkimas išrinko naują valdybą slaptu balsavimu: Braziulevičius, Dulaitis, Purdokas ir Strazdas. Į naują valdybą nebeįnėjo nei Jasūdis, nei Glinskis (jis ir susirinkime nedalyvavo) — abu būrelio organizatoriu — ideologu. Tai buvo jau tikras krizis. Po to tuč tuojau K. Glinskis išstojo iš būrelio. Išstojimą paskatino nepasitenkinimas, pasireiškęs pereitame visuotiname susirinkime. Prie nepasitenkinimo sėjimo prisidėjo... studentai, kurie anot Jasūdžio atsiminimų „atsitraukė nuo dailės darbo scenos srityje", nors tai ne visai teisybė. Toliau Jasūdžio juodraščiuose pasakyta: „Teko girdėt nuo tos pačios studentijos, kad kuopa taip užsibroniravusi, kad girdi jon patekt negalima. Kokia nesąmonė. Kas kits tą galėtų daryt, tik ne kuopa, kurioj ir taip trūksta tikrų narių, ideališkų darbininkų". Turint tai galvoj aiškėja ir kitas Jasūdžio užrašų posmas, metantis šviesos

spindulėlį į Glinskio pasitraukimo faktinąją priežastį: „Mes klaidžioję lig šiol po svetimas mokyklas, prisigėrę iš svetimų šaltinių, mažai tepažįstame save. Kuomet - gi atsiranda asmuo, pasišventies idejai tverimo tautos teatro, tai pradedam pakampiais šnabždėt: girdi tai ne musiškis, ne lietuvis vadinas ne katalikas ir tt. Neva tik katalikybė ir tegali sutverti tautos teatrą“...

Tačiau K. Glinskiu ir kuopos veikimu nepasitenkinimo priežastys buvo gilesnės.

Visų pirma, labai daug neigiamų kalbų sukėlė kuopos nutarimas dalinti pelno likučius tarp artistų. Jasūdis, kaip mokėdamas priešinos šitokiam nutarimui, bet Glinskis savo sumanymą pravedė, samprotaudamas šitaip:

Jeigu spektaklio dalyviams bus šiek tiek mokama, tai bus galima iš jų daugiau ir reikalauti. Bus galima priversti aktorius lankyti repeticijas — nebereikės jų malonės prašyti, bus galima įvesti profesionalinę drausmę. Kaip toliau matysime, šis nusprendimas vėliau buvo atšauktas ir visi aktoriai nusprendė dirbti b e a t l y g i n i m o — del idėjos.

— Tai kur kuopelė pinigus dės? — klausė K. Glinskis.

— O gi statysime lietuvių teatrą Peterburge! — atsakinėjo A. Jasūdis.

Ši mintis patiko ir K. Glinskiui. Jis nekartą kalbėjo, kad už 25.000 rub. būtų galima įsigyti savo teatrėlį „Na Mochovoj“ — buvo ten toks parankus. Jeigu ne karas — Peterburgiečiai būtų šį sumanymą realizavę!

Kuopelės nariai ir šios idėjos vedami, dirbo be atlyginimo. Glinskis jų tarpe buvo vienintelis profesionalas aktorius. Jis be atlyginimo dirbti negalėjo. Iš čia ir nesusipratimai. Ruošia, pavyzdžiui, studentai susišelpimo vakarą, — K. Glinskis atsisako be atlyginimo režisuoti. Aišku, studentai tuo buvo labai nepatenkinti ir kalbėjo nemaža negerų dalykų.

Pasilikdamas kuopelėje Glinskis už atlyginimą dirbti nebūtų galėjęs, — tai priešintųsi kuopelės nutarimui.

Nauja valdyba, atsidūrusi be Glinskio, jau pragarsėjusio Peterburgo lietuvių tarpe režisieriaus, pradžioj jautėsi gana nejaukiai, bet nusprendė nenusiminti, dirbti darbą ir toliau palaikyti santykius su Glinskiu. Nauja kuopelės valdyba pareigas pasiskirstė: Braziulevičius — pirmininkas, Strazdas — iždininkas, Dulaitis — administratorius, Puidokas — sekretorius. Visuotinas kuopelės susirinkimas įvykęs 1914 metų kovo 9 d. nusprendė išreikšt

buvusiajam režisieriui K. Glinskiui padėką „už jo darbus ir triusą“ ir išrinko naują režisierių jo vieton — V. Braziulevičių. Glinskis, pasitraukęs iš būrelio narių skaičiaus, ir toliau neatsisakydavo, kviečiamas, režisuoti. Taip pat ir Jasūdis — ir vaidindavo spektakliuose, ir dirbdavo įvairiose komisijose. Pasitraukęs iš būrelio vadovybės jis visą savo energiją sukaupė ties būrelio, kaip nepriklausomos draugijos, legalizavimu. Tas jam pavyko padaryti pritraukus į pagalbą M. Yčą, tuomet V. Dūmos atstovą. Po naujos draugijos įstatatais pasirašė nariais — steigėjais: A. Jasūdis, M. Yčas, K. Glinskis, I. Strazdas ir V. Dulaitis. Įstatai įregistruoti pas Peterburgo notarą Julių Zabelskį 1915 m. vasario 21 d., o pas miesto viršininką — vasar. m. 25 d.

3. Aktoriai ir „profesionalizmas“

Organizuojant būrelį buvo išsiuntinėta eilei nužiūrėtų asmenų pakvietimai prisidėti prie būrelio. Kai kurie jų atsakymai — stačiai jaudinantys. Pavyzdžiui 1912 — II 29 I. Rokas rašo: „Ačiu širdingai Tamstom už gera atmintį — kad mane pritraukiat prie burelio, lošeju, galiu visados buti prielankus ir noriu visados dirbti dauk del pakelimo musu Tevinės tek dauk atlikusios nuo kitu naciju — Letava“. Arba 1912 m. Buterlevičiutė rašo:

„pronešu jums jogei aš prie darbo ant naudos tevynes visada sutenku ir teipot t. ši karto“...

Kiti, įstodami į būrelį, pažymi ir savo kvalifikacijas. Jų pažymėjimas — iškalbingas mūsų visuomeniško mintijimo ir kultūros istorijos dokumentas (kalba — etimologija ir sintaksė — originalo):

Jonas Puidokas pažymi: „Lošes Šiauliuose rolė kunigo veik. „Blinda“.

Juozas Stumbras — „Lošiau Kaune dr-joi „Daina“ veikale „Kerštas“ rolė 1 kareivio ir sufleruoju“.

Elzbieta Palaikytė — „loše petropily role gedro audroje role Borbes“.

Vincas Ruzgas — „Buvęs statystu salei Paul. „Liudna dainele“ ir „Genovaitė“.

Vlad. Budreika — „nelašis“.

Ona Maruškevičaitė — buvus ati sčenos Role Kupetenos“.

J u o z a s M a r u š k e v i č i u s — „buves veikale Genovaites statistu“

A n t a n a s K a l n i e t i s — „Vaidinau Petrapili Audra gedroje rolė Grigaičio“.

L i o n g i n a s J o n u š k a — „Vaidinau Lietuvoj ir Peterburge. Komikas“.

Geriausia rekomendavos Mykolas Kalmantavičius, vardą — pavardę pasirašęs rusiškai, o lietuviškai pridėjęs: „Nekur ne buvov ir neko nežinov“. Šitokiu būdu kuopelė pabaigoj 1913 m. — pradžioj 1914 m. turėjo gražų narių skaičių — 55 asmenis:

1. Aleksejus (Aleksionok) Jonas. 2. Bieliūnas Kazys, 3. Bilminiutė Elena, 4. Byla Jurgis, 5. Braziulevičius Vladas, 6. Briedis Česlovas, 7. Bruckus Antanas, 8. Budreika Vladas, 9. Budreikaitė I, 10. Budreikaitė II, 11. Budrys Ignas, 12. Burkauskas Juozas 13. Busilas Antanas, 14. Buterlevičiutė Kazimira, 15. Chodakauskaitė Vanda, 16. Čeplinskaitė Marija, 17. Daugela Peliksas, 18. Didžiulis Julijonas, 19. Dočkus Petras, 20. Dulaitis Vincas, 21. Glemžytė A., 22. Glemžytė E., 23. Glinskis Kostantinas, 24. Jasiukevičius, 25. Jasūdis Antanas, 26. Jonuška Lionginas, 27. Juozapaitytė Sofija, 28. Jurgelionis Antanas, 29. Jurgelionytė Stefanija, 30. Kalnietis Antanas, 31. Kurkulis Petras, 32. Leipus Antanas, 33. Liutkevičius Gabrielius, 34. Lukšienė Justyna, 35. Maldaikis Dominikas, 36. Martinėnas Silvas, 37. Naujokaitis Jurgis, 38. Orlauskaitė Zuzana, 39. Paškevičius Česlovas, 40. Piščikas Jonas, 41. Puidokas Jonas, 42. Purėnas Antanas, 43. Rakštienė Ona, 44. Rokas Jonas, 45. Ruzgas Vincas, 46. Sidoravičius, 47. Strazdas Jurgis, 48. Sukauskas Justinas, 49. Šedis Pranas, 50. Špuras Albinas, 51. Vienožinskaitė Liudvika, 52. Virkietis Vladas, 53. Volonsevičius Viktoras, 54. Žemaitytė Petronelė, 55. Žuklys Pranas.

Žinoma, toli ne visi susiregistravusieji būrelio nariai buvo aktingi. Kiti tik šiap įsiregistravo, nario mokestį sumokėjo — nesumokėjo, bet gavo nuolatinį bilietą lankyti nemokamai būrelio rengiamuosius vakarus. Aktingieji nariai norėjo sudaryti lyg ir profesionalų, ar bent specialistų aktorių organizaciją. Pirmasai profesionalumo požymys — tai ėmimas tam tikrų procentų (30%) už vakaro surengimą (vaidinimą) ir likučių dalinimas aktoriams, kaip honorarą. Tačiau šis profesionalumo požymys, kaip sakyta, greitai išnyko, pridaręs aktoriams daug nemalonumo.

1912 m. rugs. 18 dieną kreipiasi studentų draugija int vaidintojų kuopelę, prašydama surengti jų naudai vakarą, — suvai-

dinti „Pavasario Auką“. Studentai už pastatymą siūlo nedaugiau 200 rub. Taryba gi „nutarė vienbalsiai laikyties savo nutarimo sulig užmokesnio 30% nuo visų įplaukų vakaro, apart aukų“. Po tokio nutarimo pačią tarybą ėmė sąžinė graužti: vakaras — neturtingiems studentams šelpti, o artistai — imsią honorarą! Taryba, nenorėdama atsisakyti nuo savo profesionalumo principo, toliau nubalsuoja, kad avelė būtų sveika, ir vilkas — sotus:

„Kadangi tas vakaras, rengiamas beturčių studentų lietuvių naudai (labdaryškas), Taryba atrodo už galimą išimtinai tik ant šio vakaro, po padengimui visų kuopos išlaidų prie įrengimo vakaro, likusią sumą pinigų grąžint iždan Studentų Draugijos, kaipo auką nuo v. — kuopos“.

Veikiai kuopa turėjo padaryti ir antrą išimtį. 1912 m. rugs. 30 d. vaidino *mažturčių* naudai pjesę „Vagys“, — ir *mažturčiai* išsiderėjo, kad artistai procentų likučius paaukotų tos draugijos laikomų lietuviškų mokyklų naudai. Vakaras pajamų davė 556 rub. 40 kap. Kuopa gavo 30% = 166 rub. 92 kap. Kuopa išlaidų turėjo 129 rub. 49 kap., tokiu būdu gryno pelno liko 37 rub. 43 kap., „kuriuos pagal priežado vaidintojų kuopa aukoja mokyklių rengimo fondui“. Tačiau kuopos visuotinas susirinkimas, įvykęs 1912 m. lapkr. 4 d. pasipiktino šitokiu tarybos duosnumu ir nusprendė paskirtą mokyklų naudai auką „atmainyt“ bei tuos nelaimingus 37 rub. 43 kap. padalyt tarp aktorių, dalyvavusių vaidinime: tegu jie patys aukoja, jei nori

Žodžio neištęsėjimas — blogas ženklas visur, visuomeniškame reikale — juo blogesnis. Savaime suprantama, kad šitoks kuopos pasielgimas sukėlė, savo rėžtu, *mažturčių* nepatenkintą pasipiktinimą ir daugybę kalbų. Visuomenė artistams, imantiems atlyginimą už savo darbą, ėmė statyti didesnius reikalavimus: jūs gi profesionalai!

Likučių dalinimo sistema prasilaikė vis tiktai ištisus metus. Kad ši sistema yra bloga — įtikino artistus ne tiek idealistiški, kiek praktiški sumetimai. Būdavo per tuos metus vakarų, kai kuopa į pastatymą įdeda nemaža lėšų, o pajamų vakaras — nedaug teduoda. 30% — nepakanka padengti kuopos išlaidoms. Susidaro nuostolių, ir nėra iš ko jie padengti! Tat visuotinas kuopos susirinkimas 1913 m. rugs. 8 d. nutaria šį savo statuto punktą perredaguoti šitaip: „Iš gautų nuo vakaro 30% apmokamos išlaidos: a) honoraras režisieriui, b) išlaidos artistų, c) išlaidos administra-

toriaus, — ir kitokios su scena surištos yšlaidos. Likusieji padedama kuopos iždan, kurie bus suvartojami reikalams kuopos“.

Taip profesionalumo požymys pasibaigė — niekais.

4. Repertuaras, kritikai, butas, kostiumai

Vaidintojų kuopa, šiuo metu afišose besivadinusi n u o l a t i n e t r u p e ir atsidurusi profesionalų padėty, pirmoj eilėj susirūpino repertuaro dalykais. Ir šit 1912 m. spal. m. 6 d. išsiuntinėjo visoms Peterburgo lietuvių draugijoms tokį raštą:

„...Taryba savo posėdyje 18 Rugsėjo m. š. m. sutaisė sekantį repertuarą šiam sezonui: bus vaidinama sekanti veikalai:

š. m. 30 rugs. salėje Pavlovos komedija „Vagys“;

š. m. 20 spal. salėje Pavlovos komedija „Pavasario auka“;

š. m. 24 lapkr. salėje Fon-Dervizo drama „Dumblyne“;

b. m. 6 sausio salėje Pavlovos istor. drama „Vaidilutė“;

b. m. 22 vasar. lengva komėdijėlė (dar nepaskirta);

b. m. po Velikų istoriškas veikalas p. Glinskio“.

Glinskio“.

Tai — pirmą ir paskutinį kartą nustatyta repertuaras ateinančiam visam sezonui. Deja, — neišteseta. Pradedant „Vaidilute“, kuri nepastatyta, visas planas nuėjo niekais. K. Glinskis savo draugams buvo pranešęs, kad turįs parašęs istorišką dramą iš XII-to šimtmečio. Drama, deja, buvusi parašyta rusų kalba ir jis ieškojęs vertėjo specialisto išverst ją į lietuvių kalbą. Drama taip ir liko nepastatyta, matyti, nesurado vertėjo.

Repertuaro reikalui tvarkyti būrelis rinkdavo specialinę komisiją. 1913 m. sausio 13 d. išrinkta jon: Z. Orlauskaitė, A. Busilas. K. Beliūnas, A. Jasūdis, V. Braziulevičius. Komisija savo darbais nepasireiškė, ir tų pačių metų gruodžio 15 dieną išrinkta nauja komisija: M. Busilas, Puidokas, Orlauskaitė, Dulaitis, Bartašius, ir kandidatai: Maruškevičius bei Budrys. Bet ir ši komisija nieko nepadarė. Jos dienos buvo trumpos: 1914 m. vasario 22 d. išrinkta nauja nuolatinė repertuaro komisija (slaptu balsavimu!): Liutkevičius, Orlauskaitė ir Leipus. Tų pačių metų geguž. 10 d. ir rugp. 30 dieną liūdnai įsitikinta, kad repertuaro komisija nieko nedirba, ir kad repertuaru reikia rūpintis pačiai kuopos tarybai. Iš repertuaro komisijos sąstato matyti, kad į ją n ė k a r t o n e b u v o r e n k a m i r e ž i s i e r i a i — nei Glinskis, nei Braziulevičius. Šis faktas vaizdžiai apibūdina tuolaikines pažiūras į te-

atro meną. Jas dar raiškiau pabrėžia tarybos motyvavimas, kodėl jai reikalingas nuolatinis repertuaras:

„išdalyti roles lošėjoms jų, kad jie turėdami laiko išanksto galėtų gerai susipažinti su joms ir išmokti jas, kas sumažintų daug darbo ir laiko laike repetičijų*), o tie lošėjai kuri atrastų, gerai įsigilinen, kad jie negali tos rolės išpildyti, galėtų laiku granžįti rolės ir perduoti rizivorių**) kad jis duotų kitam".

Specialistų artistų kuopai pažiūra į repertuaro reikalą būtų kiek liūdnoka!.. Iš viso to seka ir režisieriaus uždavinys: įscenizuoti visa tai, kas jam bus pakišta.

Pagaliau, gal visų įdomiausias dalykas — tai tieji kriterijai, kurių atsižiūrint buvo sprendžiamas repertuaro klausimas. 1913 m. rug. 8 d. įvykęs kuopos visuotinas susirinkimas svarsto repertuaro reikalą. Jo aprašymas protokolų knygoje — iškalbingas liūdininkas apie tų laikų mūsų teatralinę būklę, pažiūras ir samprotavimų eigą:

„1. „Erškėčių taku". a) A n o t S t u d e n t o, autoriui nesiseke studentų gyvenimas nupiešt todel neverta esą statyt studentų vakare ir abelnai. A n o t G l i n s k i o — veikalas sceniškas, gyvenimas studentų nupieštas teisingai. Jai studentai atsisako, tai kuopai verta jį pastatyt. A. Jasūdis — pritaria Glinskiui.

2. „Pikta dvasia" — Perstato Jasūdis. Glinskiui tas veikalas patinka, kaip jį pažįstas iš kai kurių skaititų scenų. P. Orlauskaite pritaria.

3. „Ant bedugnės krašto". Siulia p. Beliunas. Pasak jo tipai, kaip „Amerika Pirtije". Veikalas tinka labiau pakraščiuose. P. Orlauskaite pritaria. P. Purėnui ir patinkas, tik galas esąs pagadintas: du aktu puiku, trečias — gadina. Ideja puiki.

4. „Smuklė" p. Busilo nuomone — geras. P. Aleksejus pritaria.

5. „Byla del linų markos" p. Pureno siuloma. P. Glinskiui nežinoma.

6. „Kova su blaivybe". Perstato A. Jasūdis papasakodamas turinį. Technikos žvilgsniu — atliekama. P. Glinskiui tas veikalas nepažįstamas.

7. „Šalaputris" — vienaveiksme komedija pasak Jasūdžio niekam verta.

---

*) Tarybos sekretorius J. Puidokas rašo: repetičija, končertas, sčena..,
**) Turbūt režisieriui?

8. „Girnkalnio užgavenes“ su dainomis ir šokiais. Veikalelis sceniškas.

9. „Ne sau žmonės“. Anot Jasūdžio veikalas puikus, p. Purėno nuomone turinis gražus, dailes žvilgsniu geras tik kad ne sceniškas.

Klasiškas repertuaras:

10. „Velnias spanstuose“. Anot Glinskio reikėtų atgaivinti. Anot Purėno to veikalo kartoti neverta kadangi jis nesuvisai „klasiškas“. Ar nevertetų atkartot:

11. „Ponas ir mužikai“. Nutarta klasišką repertuarą atidėti tolimesniam laikui“....

„Sekančiam vakarui 5 d. Spalių mėnesio p. Jasūdis pataria statyti „Smuklė“ ir dar kokį veikalelį prideti. Glinskis nenori statyti dvie veikalų: geria vieną ylgą kome galima but kuom pasirodyt“.

Kuopos ir režisūros teatraliniai uždaviniai nesunku suvokti iš minėtųjų sprendimų.

Kaip nūdien, taip ir tuomet laikraščių recenzentai teatralams nemaža gadino kraujo. Jasūdžio užrašuose skaitome: „Mes neturim nei mecenatu arba taip vadinamu patronu tautiško teatro, nes pačioj pradžioj viešų apsireiškimu teatro srityje stengiamos teisiai ar neteisiai (tankiausiai neteise) neištirus dalyko visokiais įmoneis sukritikuot“. Jasūdis, nusiskundęs, kad studentai pasitraukė nuo teatro darbo, prideda: „Kadangi iš studentu tarpo mus lietuvių laikraščiai turi savo korespondentus tai pašaliečio nors ir bešališkiausio į laikraštį atsišaukymo netalpina, nes, girdi, savo korespondento neturima žinių. Arba jau savo korespondento, kartais suvisai nepažįstančio veikimo ir moralinio stovio kuopos, straipsnis talpinama“.

Laikraštininkai, matyti, tiek įkirėjo teatralams, kad šie pastarieji nebe juokais rengias su pirmaisiais kovoti. Ir sugalvota gana originalus kovos būdas. Šiuo reikalu 1914 m. geg. 14 d. protokoluota:

„Braziulevičius patarė, kad butų iš musų rečenzistas, kuris nedalivautu lošimusi, bet tik tėmitų, kas kaip lošė ir paskum kad paduotų teisinga kritika, nes dabar pas mus tankei yra neteisingos kritikos.

Puidokas pritarė tam sumanymui ir jėgu neatsirastų veinas tokis gabus kuris galėtų teisingai sprensti tai butų gerai, kad butų 3 ypatos kurios volug savo nuomones, paskum sprenstų“.

Kuopos darbą sunkino ir tai, kad ji neturėjo savo nuolatinio buto. Dar 1912 m. vasarą Glinskis rašė Jasūdžiui iš Jurbarko siūlydamas tokią kombinaciją:

Kurios nors draugijos valdyba *(mažturčių)* tegu oficiališkai nusamdo butą. Vaidintojų kuopa, kaip nelegalė organizacija, savo vardu tokio buto nusamdyti negali. Butas turėtų susidėti iš trijų kambarių ir virtuvės, jų tarpe vienas kambarys didelis. Butu galėtų naudotis draugija savo susirinkimams ir mokėtų dalį nuomos. Tame bute aktoriai turėtų savo klubą ir nuolatinę darbo vietą. Už tai aktorių organizacija apmokėtų dalį nuomos. Tame bute nuolat gyventų Glinskis ir mokėtų už jį 150 — 200 rub. Šis sumanymas nebuvo realizuotas. Kitokiomis sąlygomis buto taip pat negauta. Visi kuopos susirinkimai bei repeticijos vykdavo arba privatiniuose butuose arba kurioje nors Peterburgo lietuvių pradžios mokykloje.

Nemažo vargo kuopai pridarydavo ir kostiumų reikalas: reikia vaidinti kuri scena iš lietuvių sodžiaus gyvenimo, o tam reikalui tinkamų kostiumų Peterburgo firmose negalima gauti pasiskolinti. Daugely posėdžių šis reikalas svarstyta, kol, pagaliau, Jurgis Strazdas išsprendė jį, 1914 metų vasarą atgabenęs iš Lietuvos „kostiumų" už 63 rub. 5 kap. (kuopos pinigai):

1.	Sermėga — 8,00 rub.	Už dvyliką sermėgų sumokėta
2.	„ — 6,50 „	47 rub. 30 kap.
3.	„ — 4,50 „	Be jų dar atvežta:
4.	„ — 4,50 „	5 marškiniai po 91 kap. = 4,55 r.
5.	„ — 4,00 „	2 kelnės po 90 kap. = 1,80 r.
6.	„ — 4,50 „	4 kelnės po 65 kap. = 2,60 r.
7.	„ — 3,00 „	už išskalbimą . — 1,20 r.
8.	„ — 2,50 „	4 p. vyžų — 1,60 r.
9.	„ — 2,30 „	4 p. autų — 1,00 r.
10.	„ — 2,50 „	atvežimas (visko) — 3,00 r.
11.	„ — 2,50 „	
12.	„ — 2,50 „	viso — 15r. 75 k.

„Kostiumų" sąrašas, už kurius, tiems laikams, sumokėta didelė suma, vaizdžiai pasako, kad vaidinimo ir postatymo tendencija slinko rekvizitinio naturalizmo kryptimi.

5. „Finansai“ ir „menas“

Aukščiau buvo minėta išlaidų maximum ir minimum, kurios gali būti padarytos „šia-pus užlaidos“ (scenos reikalams). Tačiau ne visuomet jos buvo tokios, kartais gerokai prašokdavo maximumo normą ir duodavo rezultate deficitą. Pavyzdžiui 1913 m. spalių m. 5 d. buvo vaidinta *Mažturčių* naudai „Žentas del parodos“ ir „Smuklė“. Pajamų vakaras davė 900 rub. (4.500 litų.!), iš jų 30% = 270 rub. gavo kuopa.

Išlaidos buvo tokios:

Pirkta pjesės 30 egz. po 60 vilniškis Jonas Strazdas už pjeses nuleido 25%, tat jos kainavo faktinai po 45 kap.

„1.	Pjesems pirkti	13,50 rub.
2.	Kostiumai: 25 artist. + 10 statistų .	45,— „
3.	Butaforija	5,— „
4.	„Parikmacherius“	12,— „
5.	Repeticijoms butas (20 rep. po 3 rub.). tektų mokėti 60 rub., bet sumokėta . .	45,— „
6.	Scenos dabininkams	8,— „
7.	Užkandos artistams	15,— „
8.	Režiseriui	50,— „
9.	Artistų išlaidos	35,— „
10.	Kostiumų pristatymas	3,— „
11.	Pakvietimai į repeticijas	4,— „
12.	Kriaučius prie kostiumų	2,— „
13.	Nepaprastos išlaidos	8,— „
14.	Veikalo cenzūra	1,50 „
15.	Administratoriaus išlaidos	20,— „
	Viso	277 rub.“

Vadinas, esant tokioms stambioms pajamoms už vakarą (900 rub.). kuopa turėjo 7 rub. nuostolių!

Artistų išlaidos susidėdavo iš analoginių pozicijų. Tipiška galima laikyti K. Auglio sąskaita išlaidų, padarytų sąryšy su jo dalyvavimu „Kęstučio“ pastatyme:

„Dvi dienį darbo perlaidau nelankės Putilova zavoda
po rublinę — viso lab. — 2 rub.
Vežėjas du kartu — 150 kop.

Ir tramvaju kelione — 25 kop.

Viso labo 3 rub. 75 kop."

Ir vis tiktai kasoje kuopos lėšos pamažu augo. 1913 m. rug. 8 d. konstatuota „kasoje grinų pinigų 50 rub. 08 kap. + 5 rub. p. Orlauskaites paaukuotus už perrašymą rolių" (Orlauskaitė, perrašius roles, turėjo gaut 5 rub., bet ji juos paaukojo kuopos naudai). Vakaras, surengtas 1914 m. balandž. 12 d. davė kuopai pelno 54 rub. ir tų metų geguž. 10 d. kasoje konstatuota jau 103 rub. Ir kitos draugijos džiaugiasi: „joms geriaus apsieina kviesti kuopelį lošti ir mokėti nuošimčius".

Veikalų vertėjams, autoriams bei jų „savininkams" — taip pat buvo mokoma. Pavyzdžiui, Petrui Leonui už leidimą „Dumblynę" pastatyti sumokėta 10 rub., o Puidienei už vertimą „Liūdna Dainelė" — 20 rub.

Bilietų kainos labai sviruodavo. Pav. 1912 m. saus. 14 kainavo nuo 50 kap. iki 1,30 r.; už įėjimą į šokius vyrai mokėjo 60 kap., moterys — 50 kap. Šiaip kaitaliojos tokie skaičiai: nuo 50 kap. iki 5 rub.; 50 kap. — 3 rub.; 70 kap. — 4 rub.; 40 kap. — 2 rub.; 30 kap. — 2 rub.; 40 kap. — 4 rub.; 40 kap. — 3 rub.; 75 kap. — 5 rub. Tai buvo „normališkos" kainos. Studentai paprastai į stovimas bei liuosas vietas mokėdavo 50 kap. Bilietų kainose buvo ir „kurjozų". Pavyzdžiui, šiaip pilietis, pirkęs už 50 kap. bilietą galėdavo matyti visą spektaklį, išklausyti koncertą ir pasilikti šokiams. O kitas, tą patį vakarą, atėjęs vien tiktai į šokius, turėdavo mokėti visą rublį: vadinas, pabauda už spektaklio nežiūrėjimą! Šokiai paprastai tęsias nuo 11 val. vak. iki 3 val. ryto.

„Normališku" šokių programu galėtų buti laikomas toks (iš 1914 metų):

„I. Valse, Pas-de patineurs, Cracovienne, mignon, hongroise, hiavatha, mazourka.

II. Valse, Pas-d'Espagne, Pas-de-quatre, suktinis, qui-quapou, polka. valse.

III. Mazourka, major, cochanotschka, klumpakois, pas-de-zephyr, cracovienne, valse final, marche".

Vaidinimai dažniausia vykdavo Pavlovos salėje (Troickaja ul., netoli Nevskio prosp., miesto centro). Mažturčių draugija, nenorėdama brangiai mokėti už Pavlovos ar už kitas sales miesto centre, ėmė ruošti 1913—1914 metais savo vakarus miesto pa-

kraščiuose, darbininkų gyvenamose srityse, kur ir salės bent penketą sykių pigesnės. Šie vakarai daugiau darbininkams buvo rengiami, tačiau savo tikslo ne visai pasiekdavo, juo labiau, kad ir pajamų daugiau jie negalėjo duoti. Prie Pavlovos salės savo publika buvo pripratusi ir jautėsi joje, kaip savo teatre, o miesto pakraščių salės buvo ir nežinomos, ir nejaukios. Juo labiau, kad ir „techniškų prietaisų" jose buvo labai maža. Tuo tarpu „didesnio" ar „mažesnio" vakaro surengimas kaip artistams, taip ir patiems rengėjams kainavo beveik vienodai. Taupant lėšas tuose vakaruose vėlei imta vaidinti anot tų laikų termino „menkiausi veikalai", teatro atžvilgiu tai buvęs aiškus žingsnis atgal, bet jis turėjęs didelės reikšmės tautinio susipratimo atžvilgiu: tenkino darbininkų, biednuomenės dvasios reikalus.

Bendrai šio laikotarpio charakteristikai tenka prisiminti dar viena ištrauka iš minėtojo rusų laikraščio „Peterburgskaja počta" recenzijos, parašytos apie 1912 metų rudens sezono atidarymą, kuriame buvo pastatyta Pleirio „Vagys" (režisavo Glinskis):

„...Dl'a otkrytija sezona byla predostavlena vozmožnost' pokazat' svoji sily dvum artistkam rižskago litovskago teatra g-žam Orlovskoj i Rakštiene, no, uvy, obe „sily" vozložennych nadežd ne opravdali, ves'ma i ves'ma zaur'adno proved'a roli Marty i Elizbetty. Nedostatok etot byl blagopolučno sglažen, blagodar'a voschititel'noj postanovke i ispolneniju, vyzvavšemu neskončajemyje ovaciji glavnych personažej gg. Jasudisa (amerikanec Karklienis) i Dulaitisa (P'otr).

T r u p p e s l e d u j e t u s i l e n n o r a b o t a t', togda anšlag, visevšij včera u kassy, budet neizmennym sputnikom simpatičnych zadač obščestva".

Patarimas visai vietoj, bet jis netektų per daug blogai suprasti. Tai paliudija ir toks atsitikimas.

1912 m. statant „Keistutį" Suvorino teatre repeticijos pasižiūrėti buvo užklydęs ir to teatro režisierius A r b a t o v a s.

— Prisipažink, Konstantin Genrichovič, — sako jis Glinskiui, — kad Tamistos trupė vis tiktai gana silpna.

— Žinoma, silpna. Bet sunku ko daugiau ir norėti. Vienas dirba fabrike, kitas — skalbykloj, trečias vėl... — aiškinos Glinskis.

— Kaip tai? Ar gi tai ne profesionalai aktoriai?!

— Žinoma, ne!

— Tai kodėl Tamista iš karto man to nesakei!

Arbatovas, sužinojęs, kad tai vaidina mylėtojai, ne profesionalai, ilgai stebėjos ir ansambliška vaidyba, ir atskirų aktorių vaidybiniu pajėgumu!

Laikotarpis 1912 — 1914 metai, savo idealizmu ir pasišventimu teatro darbui, gali lygintis idealistiškai romantiškajam 1904 — 1905 metų laikotarpiui.

Nuo 1914 metų vaidintojų idealizmas vėlei smarkiai puola. Atrodo, kuopos legalizavimas, jos pavirtimas į nuolatinę trupę, pražudė jos idealizmą. Tai buvo psichologinė priežastis. Antra gi — materialinė. Didysai karas sunkiai atsiliepė ir į Peterburgo lietuvių teatro darbą. Sunkūs laikai, sunku dirbti. Teatralų organizacinis gyvenimas apmirė. Gyvieji, idejiniai klausimai nebediskutuojami. Sprendžama tiktai bėgamieji reikalai ir laukiama geresnių laikų. Ir toliau vykę „lietuviškieji vakarai" ėjo daugiau inercijos keliu, naujų impulsų nebesužadindami, naujų faktorių gyveniman nebeinešdami. Tiktai vėliau Vaičkus, pasirodęs Peterburge, įsteigė visiškai privatišką savo lyg ir teatralinę mokyklą, augindamas branduolą savo „skrajojamam teatrui", augindamas asmenis, vėliau įnėjusius į Lietuvos Valstybinės Dramos branduolį. Tačiau Vaičkaus reikšmė Peterburgo lietuvių teatrui nebuvo žymi: jo darbuotės daviniai daugiau priklauso „Vaičkaus skrajojamojo teatro" istorijai, negu Peterburgo lietuvių teatrui.

Nieko naujo neįnešė į Peterburgo lietuvių teatrą ir nauji žmonės, nauji režisieriai — Linartas ir Bičiūnas, tęsdami tiktai senąsias tradicijas, ir tai nepajėgdami pavyti seniau pasiektųjų vaisių.

Šį 1911 — 1914 metų laikotarpį ir Glinskis lietuvių teatre aktingiausia dalyvavo. Apie jo dalyvavimą — iki jo oficialaus išstojimo iš vaidintojų kuopos, A. Jasūdžio užrašuose randasi tokia įdomi tabelė (paduodama kiek mano papildyta):

Kuriais metais	Mažturčių ir Savitarpiečių drauge			Mažturčių draugijos vardu						Savitarpiečių Draugijos			Labdarių vardu studentų naudai			Lietuvių gimnazistų šeimyniški vakarai		Viso	Pastabos
	Spektakliai		Vasaros pasilinksminimai garlaiviu	Draugijos surengti vakarai		Jaunimo surengti vakarai		Koncertai	Vasaros pasilinsminimai	Spektakliai		Koncertai	Spektakliai ir koncertai			Vaidinimai	Koncertai		
													Vieši		Šeimyniški				
	Su Glinskiu	Be Glinskio		Su Glinskiu	Be Glinskio	Su Glinskiu	Be Glinskio			Su Glinskiu	Be Glinskio		Su Glinskiu	Be Glinskio					
1911	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	4	
1912	3	—	1	3	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	2	1	—	12	1 „rytas“ Čiurlioniui paminėti
1913	—	—	—	6	—	1	1	1	1	—	1	2	1	—	1	1	—	16	
1914	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	3	
Viso	6	—	1	10	—	1	1	1	2	—	2	2	3	—	3	2	—	35	

Iš 35 vakarų (28 spektaklių, 23 viešų spektaklių) Glinskis surežisavo 20.

VII. 1912—1918 metų kronika

1. 1912 metai

1. Sausio m. 6 d. *Savitarpiečių* naudai pastatyta „Keistutis", — šio vaidinimo vaisiai jau aukščiau buvo minėta. Afišos spausdinta rusų kalba (tik „Keistutis" — lietuviškai). Jose traukia dėmesį reklaminė dalis: „Truppoj dramatičeskich artistov pod režis'orstvom talantlivago *K. G. Glinskago* predstavlena budet v 1-j raz v S. Peterburge istoričeskaja tragedija... Večer obeščajet byt' očen' interesnym, kak pokazatel' istoričeskago prošlago litovcev. Iz'ašč̌nyje kost'umy, butaforija, lučšija artističeskija sily, prinimajuščije učastije — vs'o govorit v pol'zu uspecha. Etim večerom zakančivajets'a cikl istoričeskich litovskich večerov".

2. Sausio 14 d. *mažturčių* vardu labdaringiems tikslams pakartota 1911 m. statytoji pjesė „Ūkanose". Pirmą kartą vaidinant šią pjesę Jono „pareigas ėjo" Jurgis Byla, antrą kartą — Virkietis, kuris esą per dvi repeticiji sugebėjęs gerai pasirengti šiai rolei.

3. Sausio 30 d. Studentų Draugija surengė „Užgavėnių vakarėlį" — dainos, fortepionas, deklamacija, šokiai etc. iki 5 v. v. ryto.

4. Vasar. 5 d. Suvorino teatre K. Glinskiui režisuojant antrą syk suvaidinta „Keistutis". E. Bilminiutė, vaidinusi pirmą kartą Aldonos rolę, išvažiavo užgavenių atostogoms, — ją turėjo pakeisti kita artistė. Jos įpėdinė St. Jurgelionytė per dvi repeticiji pasiruošusi (tiek repeticijų kartojamiems veikalams tebuvę daroma) ir labai gerai savo uždavinį atlikusi. Ši rolė esą buvusi siūlyta L. Vienožinskaitei. Apie šį pasiūlymą A. Jasūdžio užrašuose pastebėta: „Artistė (L. Vienož.) griežtai atsisake, nepaisant meldimų ir direkcijos ir režisieriaus del stokos laiko atsakančiam prirengimui tos roles. Tas aiškei parodo, kad mus artistai labai rimtai žiuri į atlekamas jais roles". Artistų pažiūrų apibūdinimą galima būtų papildyti ir iš kitos pusės. Š. m. rudeniop Jurgis Byla buvo sutikęs vaidinti pjesėj „Vagys" ir paskui atsisakė, pranešdamas: „Manau, kad tas mano žingsnis nepakenks išpildymui veikalo „Vagįs". Išviso padaritą vieną trumpą repeticiją ir duotus man nurodymus link išpildimo rolės Jokubo aš pasistengsiu perduoti savo pavaduoto-

jui. Taip kad antrąją kartą statyti tą patį aktą nėra prasmės".

5. Vasar. m. 21 d. įvyko studentų vakaras, kuriame vaidinta „Meška" (Čechovo) koncertas, šokiai, etc.

6. Kovo 31 d. *mažturčių* naudai vaidinta „Švarkas ir milinė". Afišoj, tarp kitko reikšmingai pasakyta: „Zakrytije sezona. Poslednij litovskij večer... *Postojannoju truppoju dramatičeskich artistov,* pod režis'orstvom K. Glinskago predstavleno budet"....

7. Bal. m. 15 d. įvyko „rytas" M. K. Čiurlioniui paminėti. Jame J. Zubrickas pasakė lietuviškai įžangos žodį; S. Makovskij skaitė rusiškai tema: „Ćurl'anis, kak chudožnik i čelovek". M. L'udvig grojo vargonais ir Viktoras Lipčenko dirigavo orkestru Čiurlionies kontatą „De Profundis". Polockaja Emcova paskambino fortepionu 5 Čiurlionies harmonizuotas daineles. Valerian Čudovskij kalbėjo tema: „O živopisnom soderžaniji kartin N. K. Ćurl'anisa".

Antrojoj „ryto" daly: E. V. Brugger, O. J. Sergijevskaja, M. A. Gol'tison ir V. O. Sel'ach — vokalinis kvartetas padainavo 5 Čiurlionies harmonizuotas daineles; V'ačeslav Ivanov skaitė apie Čiurlionies tapybą; M. E. Jovanovič paskambino 6 Čiurlionies eskizus fortepionu; V. Lipčenko Simfonijos orkestras pagrojo simfonišką poemą „Miške".

8. Rugs. 30 d. *Mažturčių* naudai, Glinskiui režisuojant, vaidinta „Vagys".

9. Spal. 20 d. *Labdarių* surengta, Glinskiui režisuojant, suvaidinta iš rankraščio „Pavasario auka" (vertimas).

10. Lapkričio 24 d. *Mažturčių* naudai vaidinta „Dumblynė".

11. Gruodžio 27 d. įvyko, rusų žurnalo „Vestnik Znanija" (žurnalo 10 metų sukaktuvėms) surengtas etnografinis vakaras. Jame dalyvavo su savo dainomis, šokiais, tautiškais kostiumais, (programo tvarka): velikorosai, gudai, lietuviai, žydai, armėnai, totoriai ir baškirai, estai, suomiai ir ukrainiečiai (Latviai ir lenkai — nedalyvavo). Lietuvių skyriaus rengėjas buvo A. J. *Moravskis,* jo muzikalinės dalies vedėja — Imperat. teatrų artistė E. O. *Sonki.*

Sonki, Brugger, Kutkauskas ir V. A. Sel'ach padainavo Čiurlionies: a) Sutems tamsi naktužėlė, b) Išėjo seselė, c) Bėkit, bareliai. Č. Sasnausko vedamas choras padainavo (jo paties kompoz.): a) Karvelėlis ir b) Močiutė.

Imper. teatr. artistas I. I. Čekryginas pastatė lietuvišką baletą: suktinį ir čiužinį. Šoko: Juozapaitytė, Orentaitė, Orlauskaitė, Rakštienė, Ambrazejus, Busilas, Norkaitis, Piščikas. Kostiumams eskizus darė dail. Is. Poškevičius. „Vakare" buvo įrengti kioskai. (Programo tvarka): 1. lietuvių, 2. kaukaziečių, 3. esperantistų ir 4. „Vestnik Znanija". Lietuvišką kioską suruošė A. Zmuidzinavičius. Jame buvo pardavinėjama tautodailės dirbiniai. Lietuvių skyrius, sprendžiant iš rusų laikraščių pranešimų, turėjo didelio pasisekimo.

2. 1913 m.

1. Sausio 6 d. *Savitarpiečiai* suruošė koncertą - balių. Koncerte dalyvavo daugiausia rusų muzikai. Iš lietuvių — Č. Sasnauskas dirigavo dideliu choru, Piščikas dirigavo stygų orkestru ir A. Kutkauskas padainavo „Užmigo žemė". Teatro Muziejuje esamoje šio vakaro programoj ties Kutkausko vardu įrašyta (berods, A. Jasūdžio ranka): „dydesulaikugalibutspeka".

2. Vasar. 16 d. — *mažturčių* surengtas koncertas; programa — panaši į sausio 6 d. programą, (daugiau — rusai), tik choru dirigavo A. Busilas, ne Sasnauskas.

3. Vasario 20 d. — įvyko „Jaunimo Vakaras" *(Mažturčiai)*, vaidinta: a) scenos iš Maironio poemos „Jaunoji Lietuva", b) „Neatmezgamas mazgas", c) monologas „Ponaitis".

4. Vasar. 22 d. *Mažturčių* naudai, režisuojant K. Glinskiui, vaidinta „Liūdna Dainelė".

5. Kovo 25 d. (gavėnioj) „išmėginimo dėliai" *mažturčiai* dienos metu suruošė spektaklį. Vaidino „Genovaitę", režisavo Glinskis, bet spektaklis pasisekimo neturėjo, — publikos maža teprisirinko.

6. Bal. 20 d. *Savitarpiečiai,* susidėję su studentais, suvaidino „Blindą" — be pasisekimo. Peterburgo lietuviai jau buvo pripratę prie Glinskio pastatymų, ir tučtuojau pajuto skirtumą tarp spektaklių, Glinskio režisuotų, — ir be jo režisūros. Čia netiesioginiu būdu, bet gana vaizdžiai paaiškėjo Glinskio nuopelnai Peterburgo lietuvių teatrui.

7. Bal. 27 d. *mažturčiai* surengė paskutinį šio sezono vakarą — vaidino „Audrą giedroje" — be režisieriaus (programose nepažymėta). Dalyvavo ir A. Busilo vedamas choras.

8. S p a l. 5 d. *Mažturčiai* pradėjo sezoną (afišose: *Otkrytije Sezona litovskago teatra)* suvaidindami „Smuklę“ ir „Žentą del parodos“. Režisavo Glinskis.

9. S p a l. 19 d. Vakarą rengia *labdariai,* vaidina „artistai - mėgėjai“ (ne mažturčių „nuolatinė trupė“) Žemkalnio „Abu labu“, režisuoja Glinskis. Koncertinėj daly dalyvauja „žinomieji artistes ir artistai“ (taip afišose skamba) **, E. Bilminiūtė, Dvorakovskis, J. Tallat - Kelpša, G. Feterauskas, S. Šimkus.

10. S p a l i o 26 d. *mažturčių* „nuolatinė trupė“, Glinskiui režisuojant, suvaidino pjesę „Vągys“, + Busilo choras. Vaidinama priemesty, už Narvos Vartų, darbininkams. Bilietai — papiginti: nuo 30 kap. iki 2,50 rub.

11 L a p k. 16 d. *Mažturčių* vakaras. Vaidina „artistai - mėgėjai“ (taip parašyta afišoj, nebe „nuolatinė trupė“, nors vaidina tie patys asmenys) „Vyro ieškojimas“, režis. Glinskis.

12. L ap k r. 23 d. — *Savitarpiečių* koncertas — balius. Programa — beveik rusiška. Iš lietuvių dalyvauja tik A. Kutkauskas ir St. Šimkaus choras.

13 ir 14. Gruodž. 29 ir 31 *mažturčiai* suruošia, režisuojant Glinskiui, po vakarą. Pirmasai ruošiamas miesto centre, vaidinama „Gyvieji nabašnikai“, antras — darbininkams „Užburtas Kunigaikštis“. Vaidina abejuose vakaruose tie patys asmens — „nuolatinė trupė“.

15. *Mažturčiai* su *Savitarpiečiais* birželio pradžioje ruošė bendrą „gegužinę“, tik paskui smarkiai susipiko, pelno nepasidalįję: rengimo darbą dirbo vieni *mažturčiai,* o dalies pelno (pusės), einant susitarimu, pareikalavo ir *savitarpiečiai.* Todėl *mažturčiai,* supykę sekamą 16. „Gegužinę“ birželio pabaigoj suruošė jau patys vieni.

3. 1914 m.

1. V a s a r. 2 d. — *Mažturčių* vakaras, *mažturčių* draugijos gyvenimo dešimtmečiui paminėti. Vaidino „nuolatinė trupė“, K. Glinskiui režisuojant „Amerika pirtyje“ ir „Girnkalnio užgevėnės“.

2. V a s a r. 15 d. — *Savitarpiečių* koncertas; programa beveik visa rusiška. Lietuvius atstovauja A. Kutkauskas ir St. Šimkaus choras.

3. B a l. 12 d. — paskutinis šiame sezone *savitarpiečių* vakaras. Vaidino „nuolatinė trupė" „pod režis'orstvom" (taip ir teberašoma afišoj!) V. Braziulevičiaus, „Prieš vėją nepapusi". Tai buvo pirmas V. Braziulevičiaus — režisieriaus pasirodymas.

4. B a l. 27 d. Spaudos atgavimo dešimtmečiui paminėti *labdarių* vakaras. „Nuolatinė trupė", rež. Glinskis, vaidina „Sugrįžo". Dalyvauja A. Busilo choras.

4. 1915 m.

1. S a u s i o 4 d. Peterburgo Lietuvių nukentėjusiems del karo šelpti Draugijos naudai vaidinama „Pilėnų Kunigaikštis". Afišoje trupė vėl kitaip kvalifikuojama: „ustraivajemyj truppoju dramatičeskich artistov litovcev p o d r e ž i s ' o r s tv o m V. B r a z i u l e v i č a"...

2. S a u s. 25. *Labdarių* surengtas studentų naudai vakaras. Vaidina „artistai - mėgėjai" režis. K. Glinskiui, „Apsiriko", koncertinė dalis.

3. V a s a r. 1 d. Labdarių vakaras. Vaidina mėgėjai „Kovą" ir „Be šulo". Režisuoja — skrajojamojo teatro režisierius J. Vaičkus, šiose pareigose, berods, pirmą kartą Peterburge pasirodęs.

4. B a l. 4 d. *Savitarpiečių vakaras.* Vaidina mylėtojai, nauji žmonės, „Beauštanti aušrelė". Čia pirmą kartą pasirodo Peterburge U. Babickaitė. Režisierius — nepažymėtas. Vakare dar Puskunigis groja kanklėmis ir pirmą kartą Peterburge Adomavičius diriguoja choru.

5. B a l. 11 d. „Petrapilio lietuvių del karo nukentėjusiems šelpti Draugijos naudai" „Petrapilio lietuvių dramos muzikos kuopos artistai" vaidina „Velnias ne boba". Po spektaklio — Adomavičiaus choras. Šis vakaras — minėtinas dvejopai: 1) Pirmas legalizuotas aktorių draugijos pasirodymas; režis. V. Braziulevičius. 2) Pirmas Peterburge „lietuvių vakaras" be šokių.

6. R u g s. 8 d. įvyko „Patriotinis D o l i n o s koncertas" lietuvių tremtinių naudai: Programoj dalyvavo vieni rusai, dainavo ir grojo rusiškus dalykus. Tiktai Šimkaus „Kur bakužė samanota" padainavo milžiniškas choras, pritariant didžiuliam orkestrui (keli orkestrai, kaip ir chorai, sujungta).

7. L a p k r. 8 d. Ninos Slavskos grynai rusiškas koncertas. Tiktai gryno pelno dalis (nepažymėta kuri) skyriama lietuvių tremtiniams šelpti.

8. L a p k r. 22 d. Legalizuotosios artistų kuopos naudai vaidinama „Mindaugis“ (pirmas spektaklis kuopos naudai). Spektaklis pažymėtinas ne tik tuo, kad jis apsiėjo be šokių, bet ir tuo, kad „profesionalų trupė“ šį kartą apsiėjo ir be režisieriaus...

— — — —

1915 metų bėgyje nauja:

a) Artistų draugija — legalizuota, rengia net savo naudai spektaklius;

b) Atsiranda nauja draugija „P. L. N. D. K. Š. Draugija“ reikalinga lėšų ir skatinanti spektaklius;

c) Prasideda spektakliai be šokių;

d) Spektakliai prasideda anksčiau, (jei be šokių — „normališkai“ — apie 8 v. v.) apie 6-tą valandą vakaro ir šokiai baigias 11 — 12 v. v.

e) Žymu pastatymų nubiednėjimas. Net programos, seniau buvusios tokios puošnios, dabar nebespausdinamos, — hektografuojamos.

f) Pasirodo nauji daug žadantys aktoriai (U. Babickaitė).

g) Veikia trys režisieriai: Glinskis, Braziulevičius ir Vaičkus. Bet „profesionalų trupė“ 1911 — 1914 metų bėgyje be režisierio nedirbusi, dabar ir „Mindaugį“ be jo stato!

5. 1916 m.

1. S a u s i o 24 d.: S t u d e n t ų „Šeimyniškas vakaras“, vaidinta „Paskubėjo“ + koncertas.

2. K o v o 6 d.: *Labdarių* „dienos spektaklis“ tremtinių — vidurinių mokyklų mokinių naudai. Vaidinama Vaičiūno „Pražydo nuvytusios gėlės“. Tai buvo P. Vaičiūno, kaip dramaturgo debiutas. Debiutuoja čia Vikienės rolėje A. Kurmytė. Kiti vaidintojai — naujokai: dauguma jų vaidina pirmą kartą ir paskutinį. Be režisieriaus.

3. K o v o 27 Artistų k u o p a „s a v o n a u d a i“ vaidina „Živylę“. Režisuoja Jurgis *Linartas,* atsikėlęs iš Rygos į Peterburgą. Jo debiutas Peterburge nebuvo laimingas. Per repeticijas tiek smarkiai susikivirčija su aktoriais, kad vienas jų užsirašo į programą: „Režisierius iškoliojo“ negod'aji, prachvosty, mazuriki, šaika mazurikov“... Gal tik Rygos režisieriams taip pritinka kolioti artistus laike repeticijų“...

4. B a l. 16 d. Šv. Kotrynos gimnazijos mokiniai rengia šeimynišką vakarėlį. Vaidina „Verpėja po Kryžiumi“, + koncertas.

5. G e g. 8 d. Suvorino teatre „dienos spektaklis“. Artistų kuopa, režis. Glinskiui, stato „Keistutį“ ir dalį pelno skyria lietuvių tremtinių mokykloms šelpti.

Kuopa pasidirbdino sulyg P. Rimšos piešinių papuošimus spausdinamoms programoms ir afišoms, kurius nuo šios dienos pradeda nuolat vartoti.

6. G e g. 15 d. „Muzikos Dramos kuopa“ suvaidina pjesę „Nebepirmas“ lietuvių pabėgėlių — moksleivių naudai. Režisuoja pirmą ir paskutinį kartą. R. Januškevičienė.

7. S p a l. 8 d. „Kuopos vakaras“, — vaidinama „Aukso dievaičiai“. Režis. K. Glinskis.

8. R u g p. 27 d. „Kuopos vakaras“. Naujas režisierius V. Bičiūnas stato „Rūtų Vainikas“, P. Adomavičius diriguoja choru. Bičiūnas pradėjo naujovę — afišose imta skelbti: „Vaidinimo laiku pasivėlinusieji salėn ne bus leidžiami“.

9. S p a l. 29. „Kuopos vakaras“. Eina „Lietuvaitės“. Režisuoja Glinskis. Afišose skelbiama: „bilietų kainos papigintos“, nors faktinai jos buvo normalės nuo 50 kap. iki 4 r. 75 kap.

10. L a p k r. *Mažturčiai* rengia, „k u o p a“ — vaidina karo tremtinių naudai. Režisuoja J. Linartas „Keršta“. Koncertiniame skyriuje — K. Petrauskas.

6. 1917 m.

1. V a s. 5 d. „Skrajojantis teatras artisto Juozo Vaičkaus“, „dalyvaujant Mortai Vaičkienei“ suvaidina „Genovaitę“ ir „Be šulo“. Režisierius — r e n g ė j a s J. V a i č k u s.

2. V a s a r. 9 d. Š v. K o t r y n o s g i m n a z i j o s vakaras. Vaidina „Namai - pragarai“ + koncertas.

3. V a s a r. 12 d. Č. Sasnausko vardo Draugija surengė jo kūrinių koncertą. Choru diriguoja prof. I. Vitol, vargonais groja F. F. Griben. Gryno pelno dalis skyriama Sasnausko vardo stipendijos steigimui.

4. B a l. 6 d. Vaidinama „Undinė“ ir statoma baletas. Berods, pirmą kartą afišose nežymima nei kas vaidina, nei kas režisuoja, nei kas rengia vakarą, nei kam pelnas skyriamas. Faktinai rengia vakarą ir režisuoja U. B a b i c k a i t ė. Vaidina pripuolami mėgėjai.

5. B a l. 22 d. Rengia „Lietuvių Draugijos Centralinis Komitetas“. Režisuoja J. Linartas „Likimo bausmę“ ir „Dėdė atvažiavo“. Vaidina pripuolami mėgėjai. Koncertinėj daly — K. Petrauskas.

6. L a p k r. 18 d. Šv. Kotrynos gimnazistai vaidina „Kurčią Žentą“. Režisuoja St. Pilka, VIII kl. gimnazistas.

7. 1918 m.

1. S a u s. 3 d. Užmiesty *„Kolpino“* Žiemos teatre surengta pusiau lietuviškas, pusiau rusiškas spektaklis — koncertas, Lietuvos karo tremtinių naudai. Vaidinime dalyvavo daugausia J. Vaičkaus artistai. (Kurmytė, Kubertavičius, Stanulis...), vaidinę lietuviškai ir rusiškai. Lietuviškai vaidinta Vaičiūno „Aukos“. Rusiškai: Čechovo „Jubilej“ ir Averčenkos „Rycar' industriji“. J. Bieliūnas tame vakare dirigavo lietuvišku choru.

2. S a u s. 22 d. „Karo imtynių naudai“ anonimiškas „artistų mėgėjų būrelis“ suvaidina: a) „Likimo bausmė“, b) „Meška“, c) „Aš numiriau“.

4. S a u s. 31 d. Vaidinama „Žiburėlio“ naudai „Mirga“. Nei rengėjai, nei aktoriai, nei režisierius — nesiskelbia.

3. S a u s. 27 d. „Skrajojantis Vaičkaus teatras“ vaidina „Pražydo nuvytusios gėlės“ ir „Šalaputris“. Režisuoja J. Vaičkus.

5. V a s a r. „Skrajojantis Vaičkaus teatras“ vaidina „Velnias - ne boba“ ir „Neatmezgamas mazgas“. Režis. — J. Vaičkus.

6. B a l. 7 d. J. Bieliūnas surengė „savo naudai“ didelį lietuviškai rusišką koncertą, kuriame jis diriguoja lietuvišku choru. Koncerte dalyvauja rusų tarpe Kipras Petrauskas ir Petras Oleka.

VIII. Peterburgo lietuvių teatro repertuaras

Pilnas pjesės pavadinimas	Sutrump.	Vaidinimo metai
Abejotina ypata	Ay	1902 ir 1904 m.
Abu labu	Al	1913
Adomas ir Jieva	Aij	1905
Alkani žmonės	—	?
Amerika pirtyje	Ap	1898 vas. 12 d. 1902 — 3 kartus, 1904, 1909, 1914
Anga	An	1908
Anykščių šilelio (ištraukos)	Aš	1898 vas. 12 d. 1900 rugs. 16 d.
Angliakasių apskrity	Aa	1910
Apsiriko	Aps	1914, 1915
Aš numiriau	Anu	1918
Audra giedroje	Ag	1904, 1905 1908, 1913
Aukos	Au	1918
Aukso dievaičiai	Ad	1916
Aukso veršis	Av	1901 bal. 1 d. 1901 bal. 7 d. 1903 — 2 kart 1904
Baletas:		
Suktinis	Ba	1905, 1908 1912
Kepurinis	Ba	1905, 1908, 1912
Klumpakojis	Ba	1912
Čiužinė	Ba	1908
Beauštanti aušrelė	Be	1915
Be šulo	Bš	1915, 1917
Bezai žydi	Bž	1902
Blinda	Bl	1908, 1913
Daina nemokančio rašyti	Dnr	1900 rugs. 16 d.
Dėdė atvažiavo	Da	1900 rugs. 16 d. 1901 — 2 kart, 1904, 1905, 1917

Dumblynė	Du	1907, 1912
Duonelaičio poema (ištraukos)	Dp	1899 gruod. 28 d.
Gedimino sapnas	Gs	1911
Genovaitė	Gen	1910, 1913, 1917
Geriau vėliau, negu niekad	Gv	1901 gruod. pab. 1904
Girnkalnio užgavėnės	Gu	1914
Gyvieji nabašnikai	Gn	1913
Inteligentai	In	1911
Jaunikis	Ja	1908
Jaunoji Lietuva (ištraukos)	Jl	1913
Jubilejus	Ju	1918
Judka Mendelis	Jm	1918
Kauno pilies išgriovimas	—	1894 (?)
Kaminorius ir malūninkas	Kim	1903 — 2 kart, 1904, 1905, 1908
Kelionė į Šiaulius	Kiš	1915
Kerštas	Ker	1916
Kęstutis	Kęs	1912 — 2 kart, 1916
Kova	Ko	1915
Kurčias žentas	Kž	1917
Lietuvaitės	Lie	1910, 1916
Likimo bausmė	Lb	1917, 1918
Liūdna dainelė	Ld	1913
Maušė ir Ickė	Mir	1901 bal. 7 d.
Meilę suardyt — tai nuodėmę pagimdyt	Msa	1902 rugs. 28 d.
Meška	Me	1912, 1918
Mindaugas	Min	1905 vas. 25 d. 1915
Mirga	Mi	1918
Mudviejų vienas tur vesti	Mvt	1905
Mūsų bajorai	Mb	1904
Mūsų gerasis	Mg	1905

Namai — pragarai	Np	1917
Neatmezgamas mazgas	Nm	1903 — 2 kart, 1904, 1908 1913, 1918
Nebepirmas	Neb	1916
Nepadėjus nėr ko kasti	Nnkk	1900 bal. 13 d. 1901, 1903 — 2 kart, 1905
Ne sau žmonės	Nsž	1910
Nesipriešink	Nes	1904
Nutrūko	Nu	1908
Pabaigtuvės	Pab	1902 — 2 kart
Paskubėjo	Pas	1916
Paskutinį kartą	Pk	1904, 1908
Pavasario auka	Pa	1912
Pilėnų Kunigaikštis	Pilk	1911, 1915
Ponas ir mužikai	Pim	1900 lapkr. 21 d. 1902, 1906
Ponaitis	Pon	1913
Pražydo nuvytosios gėlės	Png	1916, 1918
Prieš vėją nepapūsi	Pvn	1914
Rycar' industriji	Ri	1918
Rūtų vainikas	Rv	1916
Smuklė	Smu	1913
Sugrįžo	Sug	1914
Svarbi priežastis	Sp	1908
Šalaputris	Šal	1918
Šiaučius ir jo šeimininkas	Šijš	1898 spalių 2 d, 1899 gruod. 28 d. 1903 — 2 kart.
Šnekant apie senus jaunikaičius	Šasj	1901
Šykštus raitelis	Šr	1903 — 2 kart
Švarkas ir milinė	Šim	1912
Tiktai niekam nesakyk	Tnn	1904
Ūkanose	Ūk	1911, 1912
Undinė	Un	1917

Užburtas kunigaikštis	Ubk	1909, 1913
Vagys	Vag	1912, 1913
Vaito piršlystė	Vp	1907
Valsčiaus sūdas	Vs	1908
Velnias — ne boba	Vnb	1910, 1915, 1918
Velnias spąstuose	Vels	1902 vas. 21 d. 1903
Verpėja po kryžium	Vpk	1916
Visi edisonai	Ve	1901
Viskas ant svieto	Vas	1901
Vyro ieškojimas	Vi	1913
Žentas dėl parodos	Ždp	1895 kovo 31 d. 1901 — 2 kart 1904, 1913
Žilė galvon — velnias uodegon	Žgv	1901 rugs. 22 d. 1903
Živilė	Živ	1916

IX. Peterburgo lietuvių teatro režisieriai

Pavardė, vardas	Pjesė	metai	
Babickaitė Unė	Un	1917	
Bičiūnas Vytautas	Rv	1916	
Braziulevičius Vladas	Pilk	1915	
„ „	Vnb	1915	
„ „	Pvn	1914	
Feterauskas Gustavas	Ag	1905	
„ „	Pim	1906	
„ „	Lie	1910	
Glinskis Konstantinas	Pilk	1911	
„ „	Gs	1911	
„ „	Uk	„	(2 kart)
„ „	Kęs	1912	(2 kart)
„ „	Me	„	
„ „	Šim	„	
„ „	Vag	„	
„ „	Pa	„	
„ „	Du	„	
„ „	Ld	1913	
„ „	Gen	„	
„ „	Smu	„	
„ „	Ždp	„	
„ „	Al	„	
„ „	Vag	„	
„ „	Vi	„	
„ „	Gn	„	
„ „	Ubk	„	
„ „	Aps	1914	
„ „	Ap	„	
„ „	Gu	„	
„ „	Sug	„	
„ „	Aps	1915	
„ „	Kęs	1916	
„ „	Ad	„	
„ „	Lie	„	

Grigaitis Pijus	Min	1904-1905	
,, ,,	Ap	1904	
Januškevičienė R.	Neb	1915	
Jurgelionis Kleofas	Min	1904-1905	
,, ,,	Ag	1905	
,, ,,	Mg	,,	
Kuraitis Viktoras	Vels	1903	
,, ,,	Žgv	,,	
, ,,	Šijš	,,	
,, ,,	Nnkk	,,	
,, ,,	Av	,,	
,, ,,	Nm	.,	
Linartas Jurgis	Živ	1916	
,, ,,	Ker	,,	
	Ld ir Da	1917	
Michailovas	Gen	1910	
Palionis	Žgv	1901	
,,	Vels	1901	
,,	Ap	1904	
Pilka Stasys	Kž	1977	
Sleževičius Mykolas	Gen	1910	
Smolskis Jurgis	Min	1904-1905	
Strazdas Jurgis	Gen	1910	
Tallat-Kelpša Juozas	Kim	1908	
Vaičkus Juozas	Ko	1915	
,, ,,	Bš	,,	
,, ,,	Gen	1917	
,, ,,	Bš	,,	
,, ,,	Vnb	,,	
,, ,,	Nm	1918	
,, ,,	Png	,,	
,, ,,	Sal	,,	
Vinkleris L.	Šijš	1898	
,, ,,	,,	1900	(2 kart)
,, ,,	Pab	1902	(2 kart)

,, ,,	Ay	,,
Voldemaras Augustinas	Min	1904-1905
Zauka Juozas	Nnkk	1900
Žilinskis, L. Pokorskis	An	1908
,, ,,	Pk	,,
,, ,,	Vnb	,,

X. Peterburgo lietuvių teatraliniai pseudonimai.

Aguona K. — K. Buterlevičiutė

Dobilas J. — J. Petraitis
Dobilėlis, J. — Antanas Varnas
Dora, S. — S. Mošinskaitė

Erema — J. Višniauskas

Gratas — G. Feterauskas
Gustavas — G. Feterauskas

Jasiūnas, A. — A. Jurgelionis

Ingėlė, Ant. — Ant. Jngelevičius

Kabukas — K. Bieliūnas
Kaplys, A. — A. Jasūdis

Laimutė — Petron. Žemaitytė
Liepa — M. Jasnauskaitė
Longinas, L. — L. Jonuška

Margalis, A. — A. Purėnas
Mariutė, M. — M. Jasnauskaitė

Obuolėlis — E. Jurgelionytė

Pinavija — J. Lukšienė
Pivarienė, E. — E. Jurgelionytė (?)
Pranys, A. — Varnas, Antanas
Puriškac — J. Valansevičius

Raulas, P. — Bliūdžius
Rūta — Jankauskienė (1904-1906)
Rūta, } — Stef. Jurgelionytė (1909-1914)
Rūta, E.}

Sabukas — L. Vinkleris
Spurgis Jurgis — Bliūdžius

Šeškis — Pijus Grigaitis

U-s — Urbonas

Valevskytė } — Petron. Žemaitytė
Valevskaja }
Velniukštis — Bronisl. Adomonytė

Zuzė — Stepalionaitė

Žaibas — Jasnauskas

XI. Peterburgo lietuvių teatro dalyviai

Pavardė, vardas	Profesija	Kada vaidin.	Kokioj pjesėj	Kokia „rolę“
A. A.		1907	Vp	Belazoras
Abramaitis J.	Darbinink.	1913	Ubk	Gydytojas
	(Jis yra ir	„	Ždp	Motiejus
	Abramavi-	„	Sm	1 Kortininkas
	čius)	1915	Pilk	Merūnas
Abramavičius J.	(žiūr.: Ab-ramaitis)	1912	Kęs	Statistas
Adamavičius P.	Stud. (kon-	1915	chore	Dirigavo (2 k.)
	serv.)	„	„	Dirigavo (1 k.)
Aguona, K.	(žiur. K.	1904	Gv	Juzė
	Buterlevi-	„	Tnn	Sora
	čiūtė)	„	Mb	Ona
	Baltinių	1905	Kim	Barbora
	siuvėja; vė-	„	Ag	Magdalena
	liau ište-	„	Min	Ragnytė
	kėjo už.	„	Mg	Vėdarienė
	Kusin'o	„	eilės	deklam, (2 kart.)
		1906	Pim	Onytė
		1907	Vp	Šopienė
		1908	Nm	Marytė
		„	Ag	Magdalena
		1909	Ap	Agota
		1911	Pilk	Rėda
		1912	Kęs	Birutė (2 kart.)
		1912	Šim	Ona
		1912	Vag	Elena
		„	Pa	Kotryna
		1913	Vag	Elena
Aleksandravičius B.	Stud.	1908	—	Šokių dirigent.
Aleksejus A.	Darbinink.	1912	Pk	„Scenorius“
		1913	Ld	„
Aleksejutė A.	Gailest.	1913	Vi	Katrė
	sesuo	1914	Su	Magdė
Andžijauskaitė T.		1916	Neb	Verutė
Ambrozejus	Stud.	1912	Etnogr. v.	Šokiai
Antanaitis	Provizo-	1902	Ap	Antanas
	rius	„	Pim	Jonas
		1903	Šijš	Šašoška
		„	Nnkk	Jurgis
		„	Nm	Margelis

Antanaitis	Provizorius	1904	NM	Margelis
Antaniukas		1908	Ag	Kupetys
Antano Sūnus		1908	Ag	Grigaitis
Antonevičius	Šv. Kotryn.	1902	Ap	Bekampis
	baž. komit.			
	bugalteris			
Auglys, K.	Darbinink.	1912	Kęs	Statist.
Audejus	Stud. kons.	1909	Konc.	Solo
Babickaitė Unė	Tarnautoj.	1915	Be	Gražioji
	mokyt.	„	Min	Aldona
		1916	Lie	Judita
Baikštytė		1903	Av	Emma
Balčevskaitė		1902	eilės	deklam.
Balčikonis Juozas	Student.	1909	Ap	Antanas
		„	Ubk	Daktaras
Baleišis J.	Mechanik.	1913	Sm	Stor. Jonukas
		1914	Pon	Arvydas
		1915	Pilk	Girtas kryž.
Baltramaitis S.	Imp. Bib.	1903	Nnkk	Kazys
	bibliotek.			
Bartašius, J.	„Kontorš-	1911	Gs	Aužnolis
	čikas"	„	Pilk	Silvestras
		1913	Vi	Burbulis
		„	Gn	Suflerius
		1914	Pvn	Daunoras
		„	Sug	Švedas
		1915	Pilk	Henenbergas
		„	Min	Trainaitis
		1916	Neb	Borisas
		„	Kęs	Butrimas
		„	Živ	Dimitras
Bartoševičius	Geležinkel.	1909	Ubk	Germanas
	konduktor.			
Bastys Jus.	VII klasės	1916	Vpk	Pikta dvasia.
	gimn. mok.			
Bieliūnas, Kazys	Šv. Kotryn.	1911	Uk	Scenorius
	gimn. mok.	1912	„	„
	(žiūr. Ka-	„	Pa	„
	bukas).	„	Vag	„
		1913	„	„
Bieliūnas J.	Stud.	1918	Chore	dirigavo (bis
		„	dainavo	Solo
Bilminiutė Elena	Stud.	1911	Uk	Marytė
		1912	Pa	Uršė
		„	Kęs	Aldona
		„	Uk	Marytė
		1913	Konc.	fortepijon. (bis

Bilminiutė E.	Student.	1915	konc.	fortep. (bis
Bimba P.	K. mok. m.	1905	Mg	Peliukas
Biržiška Viktoras	Stud.	1905	Ba	Šokėjas
Bitinaitė Teodora	Skalbyklos	1911	Uk	Agnieška
	savininkė	1912	Pa	Jieva
		1912	Uk	Agnieška
Byla Jurgis	Stud.	1911	Uk	Jonas
		„	In	Ragaišis
Bliūdžius Mikas	Stud. (žiūr. Raulas, Jurgis Spurgis)	1910	Vnb	Rolė nepažym.
Bliūdžiutė	Stud.	1911	In	Mariutė
Bobravičius	Stud. kon.	1909	Konc.	dain. solo
		1912	„	„ „
Brauras		1916	Konc.	Smuikas
Braziulevičius Vl.	Stud.	1911	Gs	scenorius
		„	Uk	Sufler.
		„	Pilk	Rėdos pasiunt.
		1912	Kęs	Kunonas (bis
		„	Vag	Sufler.
		„	Šim	Zigmantas
		1913	Ld	Suflerius
		„	Jl	Tumas
		„	Sm	Virpa
		„	Ždp	Žmudskis
		1915	Aps	Vargoninkas
		„	Pilk	Nemuras
Bražėnas K.	VIII k. gim. mok.	1916	eilės	deklam.
		1917	Konc.	solo dain.
Bražonytė A.	Mokinė	1918	Au	Daugelienė
Bražonytė O.	Mokinė	1916	Lie	Uliutė
Briedis Česlovas	Banko tarnautojas	1911	Uk	Kaimo meilužis
		„	Pilk.	Komtūras
		„	Gs	Protutis
		1912	Pa	Andrius
		„	Uk	Šaltyšius
		„	Kęs	Statistas
Brūžas Antanas	Mokytojas	1916	Neb	Stumbras
		„	Kęs	Vaidyla (Mar. v.)
Budreika S.	Sąskaitin.	1911	Pilk	Rauba
Budreika V.	Darbinink.	1913	Ubk	Šol
		„	Vi	Tarnas
		1915	Pilk	Pasiuntinys
Budvydas St.	IV kl. gim. mok.	1916	Vpk	Ragana
Bugailiškis P.	Stud.	1908	Bl	Suflerius

Bukoveckis	Darbinink.	1908	Ba	Šokėjas
Búnikis A.	Valdinink.	1909	Ap	Piršlys
		1912	Me	Lukošius
Burkauskas J.	Darbinink.	1913	Sm	Gervė
Busilas Antanas	Mokytojas	1912	Etnog. v.	Šokėjas
		,,	Du	Mykalojus
		1913	Chore	dirigavo (6 syk.)
		,,	Vag	Suflerius
		,,	Sm	Adomas
		,,	Vi	Didžiulis
		,,	Ld	Gedertas
		,,	Gn	Kvailevičius
		1914	Chore	dirigentas
		,,	Sug	Dičkus
		1915	Min	Liutavaris
		,,	Pilk	Šventas
Busilas M.	Prekybi-	1915	Min	Daumantas
	ninkas	1916	Lie	Goreckis
Buterlevičiutė K.	(žiūr. K.	1902	Msa	Garnienė
	Aguona)	,,	Pim	Liudytė
		1903	Nm	Marytė
		,,	Ja	Natalija
		1904	Kim	Barbora
		,,	Ap	Bekampienė
		,,	Da	Marijona
		1909	Ubk	Gertruda
		1913	Sm	Karpavičienė
		,,	Ždp	Kiksavičienė
		,,	Ld	Magdė
Chodakauskaitė V.	Stud.	1911	In	Kristina
Čaplinskaitė M.	Kasininkė	1913	Sm	Zoska
		,,	Gen	Berta
Čapskaitė		1908	Ba	Šokėja
Čekrygin J. J.	Marijos t. artistas	1908	Ba	Baletmeisteris
Čerkeliūnas Ant.	Studentas	1910	Gen	Brunas
Čiurlionis M. K.	muzik. dail.	1909	Konc.	fortep. savo kur.
Daugela	Mokytojas	1911	In	Užbalys
		1912	Kęs	Konradas
Didžiulis Vytautas	Studentas	1910	Nsž	Dykasis
Didžiulis Julijonas	"	1913	Al	Kairys
Didžiulytė Aldona	"	1915	Ko	Kostancija
		,,	Bš	Julė
Digrys A.	IV kl. gim.	1917	Kž	Alena
	mok.	,,	Np	Barbutė
Dylytė E.	Studentė	1915	Ko	Marikė
Dylytė O.	"	1915	Aps	Levikė

Dirmantas B.	Student.	1905	Ag	Grigaitis
Dirvianskaitė A.	„	1912	Konc.	fortepijonas
	„	1916	,,	,,
Dirvianskis V.	VIII kl. g. mok.	1917	Kž	Tamošius
		,,	Np	Taučius
Dobilas J.	(žiū. Petraiti) Susis. min. bugal.	1904	Ždp	Žmudskis
		1905	Min	Hermanas
Dobilėlis A.		1916	Rv	Tarnas
Dobilėlis J.	(žiūr. Ant. Varnas)	1905	Kim	Gratas
Dočkus Petras	Studentas	1911	Uk	Lopas
		1912	,,	,,
		1915	Ko	Kymantas
Dora S.	(žiūr. S. Mošinskait.)	1903	Šijš	Šaroškienė
		1904	Gv	Gendruta
Dubinderis		1915	Min	Kryžeivis
Dulaitis Vincas	Muitin. valdinink.	1911	Uk	Tardytojas
		1912	,,	,,
		,,	Kęs	Vytautas (bis
		,,	Pa	Indrikas
		1912	Du	Antanukas
		,,	Vag	Petras
		1913	Ld	Konradas
		,,	Gen	Sigitas
		,,	Sm	Petras
		,,	Ždp	Guzas
		,,	Vag	Petras
		,,	Vi	Valaitis
		,,	Gn	Kišenis
		,,	Ubk	Ermanas
		1914	Ap	Vincas
		,,	Sug	Raulas
		1915	Pilk	Margis
		,,	Vnb	Tindžiulis
		,,	Min	Mindaugis
		1916	Živ	Porajus
		,,	Kęs	Konradas
		,,	Neb	Juras
		,,	Rv	Ramota
		,,	Lie	Kaz. Žagaras
		,,	Ker	Manigirdas
Dulinskas V.		1916	Kęs	Tarnas
Dzukas		1902	Pim	Daugkontas
Eigelytė E.	Mokinė	1918	Au	Irma
		,,	Ju	Tatjana (rusišk.)
Erema		1911	Gs	Skausgirdas

Feterauskas Gust.	Valst. taup. kasų direk. (žiūr. Gratas)	1904	Kim	Gratas
		1908	—	tvarkdarys
		1913	Konc.	Duetas su K. Petrausku
Gabulaitė	Student.	1902	eilės	deklam.
Gaigalis	Studentas	1908	—	Šokių vedėjas
Galvanauskas Ern.	Student.	1905	Min	Daumantas
Galvydis J.	Mokin.	1913	Jl	Darbinčius
Gedgaudas E.	VIII kl. g.	1916	Vpk	Dvarininkas
Genys		1905	Pim	Stonis
Girdvanaitė A.	Student.	1917	Gen	Berta
Glemža P.	Student.	1909	Ubk	Kamerdineris
		1915	Neb	Mikas
Glemžytė A.	Mokytoja	1913	Nm	Burokienė
		,,	Konc.	dain. solo
Glemžytė E.	Mokytoja	1916	Neb	Miliutė
Gratas	(žiūr. Feterauskas)	1905	Ag	Kupetys
		1906	Pim	Magerskis
		1908	Konc.	dain. solo
Grobauskis		1908	Ba	Šokėjas
		1909	Ubk	I Tarnas
Gricevičius	Valdinink.	1900	Pim	Stonis
		1902	eilės	deklam.
		1903	,,	,,
		,,	Nm	Kanapinskas
		1915	Pilk	Iždininkas
Gricius	Darbinink.	1911	In	Vežėjas
Grigaitienė Vl.	Dainink.	1915	Konc.	dain. solo
		1918	,,	,, ,,
Grigaitis J.	III k. g. m.	1916	eilės	deklam.
Grigaitis Pijus	Student.	1903	Šijč	Dagilis
		1904	Da	Tadas
		,,	Nm	Vijurkas
		,,	Ždp	Guzas
		,,	Gv	Tautkus
		1905	Min	Heindenrich
		,,	Mg	Zenonas
		,,	Da	Adomas
		1904	Nes	Adomas
Guiskienė	Skalbėja	1900	Pim	Baltruvienė
		1902	,,	,,
Gurauskaitė		1902	eilės	deklam.
		,,	Msa	Juozienė
Ingelė Ant.		1913	Jl	Jakštas
		,,	Nm	Kanapinskas
Jocyna M.	Siuvėja	1904	Nes	Katrė
		,,	Mb	Tarnaitė

Jocyna M.	Siuvėja	1905	Da	Jienutė
Jakštas		1895	Chore	dirigavo
Jakštas P.	IV kl. g. m.	1917	Np	Dėdienė
Januševičius J.	Tarnautoj.	1916	Živ.	Vaidyla
		1917	Lb	Mak
Januškevičienė R.	V. Dūmos	1916	Neb	Galia
	ats. žmona			
Januškevičius P.	„S. Peter-	1902	Ap	Farbčikas
	burger Zei-	1913	Jl	Daugirdas
	tung" kor.	,,	eilės	deklam.
	Šv. Kotryn.	,,	Nm	Žydas
	gimn. mo-			
	kytojas			
Jasinkevičius A.		1915	Aps	Juozas
Jasnauskaitė	(pas gimi-	1903	Nm	Burokienė
	nes gyven.)	2904	Kim	Petronė
	(žiūr.	,,	Mb	Visgirskienė
	Mariutė)	1905	Kim	Petronė
Jasiūnas A.		1912	Šim	Kaminskis
		,,	Pa	Denševičius
		1913	Nm	Vijurkas
Jasūdis Antanas	(žiūr. Kap-	1902	Msa	Dr. Gumbaitis
	lys) Banko	,,	eilės	deklam.
	vėliau Ge-	,,	Pim	Berelis
	ležink. val-	1903	Šijč	Gūkšnys
	dininkas	,,	Nnkk	Leiba
		,,	Gv.	Gebrikas
		1904	Mb	Skaisgirskis
		1904	Ap	Faibčikas
		1905	Min	Vaišvilkis
		,,	Nnkk	Sruolis
		1906	Pim	Berelis
		1910	Gen	Pustys
		1911	Pilk	Šventas
		1912	Kęs	Kęstutis (bis
		,,	Pa	Magnussen
		,,	Du	Bagrevičius
		,,	Vag	Karklienis
		,,	Uk	K. Pukas
		1913	Gen	Brunas
		1913	Sm	Karpavičius
		,,	Ždp	Kiksavičius
		,,	Vag	Karklienis
		,,	Gn	Žindulis
		,,	Ubk	Jonas
		1914	Ap	Bekampis
		,,	Sug	Rupinas

		1915	Pilk	Rymas
		,,	Vnb	Keraitis
		,,	Min	Vaišvilkis
		1916	Živ	Boleslovas
		,,	Lie	Karklinskas
		,,	Kęs	Kęstutis
Jonuška Lionginas	Mokinys,	1912	Kęs	Statistas
	vėliau stud.	1913	Nm	Margelis
		,,	Pon	(— monologas)
		,,	Sm	Antanas
		,,	Vag	Abromas
		1916	Pilk	Komtūras
Jucaitė		1915	Pas	Nastė
Jucevičienė		1910	Nsž	Kunelienė
Juchnevičius J.	IV k. g. m.	1916	Vpk	Magdė
	V k. g. m.	1917	Np	Taučiuvinė
		,,	Kž	Simanas
Jučinskaitė		1913	Al	Kairienė
Juozapaitis K.	Mokinys	1913	—	tvarkdarys
		1914	Ap	Piemenukas
Juozapaitis V.	Mokinys	1913	Sm	III Kortininkas
		1915	Pilk	Rauba
Juozapaitytė Sofia	Mokinė	1911	Uk	Dain. — statistė
		1912	Pa	Magdelena
		,,	Du	Rozalija
		,,	Etnogr. v.	Šokėja
		1913	Ubk	Lotchen
		1916	Lie	Jancia
Jurgelionis A.	VIII kl. g.	1916	eliės	deklam. — dain.
	mok.	1917	,,	,, ,,
Jurgelionis Antan.	(žiūr. Ja-	1911	Gs	
	siūnas)	1912	Kęs	Albanas
	Mokinys	,,	,,	Konradas
	vėliau stu-	,,	Vag	Nemietis
	dentas	1913	Gen	Drakas
		,,	Vag	Nemietis
Jurgelionis Kleofas	Student.	1903	Šr	Baronas
		,,	eilės	deklam.
		,,	Nnkk	Aleksis
		1904	Nm	Kanapinskis
		,,	Mb	Vidgirskis
		,,	Pk	(— monolog).
		,,	Ždp	Kiksavičia
		,,	Gv	Kikilis
		1905	Da	Vinguras
		,,	Min	Mindaugas
		,,	Ag	Pliumpis tėvas

Jurgelionis Kleofas		„	eilės	deklamac. (bis
		„	Kim	Bon. Piklius
Jurgelionytė Elena	Pardavėja	1904	Du	Ona
	(žiūr. Rūta)	„	Ap	Agota
		„	Av	Emma
Jurgelionytė J.	Mokinė	1916	Lie	Munia
		1916	Ker	Gailutė
Jurgelionytė Stefanija.	Kasininkė	1912	Pa	Margarita
		„	Šim	Marytė
		1913	Nm	Marytė
		1914	Ubk	Margarita
		1916	Kęs	Aldona
		„	Rv	Sigutė
Jurskis	Student.	1916	Rv	Rimvydas
Jusys Juozas	Mokinis	1911	Pilk	Kokis
		1916	Vpk	Nastė
Kabukas	(žiūr. K. Bieliūnas)	1912	Šim	Jokubas
Kalnietis A.	Darbinink.	1913	Ag	Grigaitis
Kaplys A.	(žiūr. Jasūdis)	1911	Gs	Sekys
		„	Uk	Pukas
		1912	Šim	J. Bliūdžius
		„	Kęs	Kęstutis
Karštis V.		1902	Ap	Vincas
		„	eilės	deklam.
Katilius A.	Valdinink.	1916	Lie	Zaleskis
Kazys K (?)		1914	Sug	Martinukas
		„	Ap	Žydas
Kepalas Kazys	Student.	1915	Ko	Tarnas
Kernauskas Alf.	Mokinys	1915	Be	Vyras
Kerpė	Student.	1904	Av	Goldstern, sūnus
Kilys P,		1904	Am	Piemuo
Kiškis St.	VII kl. g. mok.	1917	Kž	Kazys
		„	Np	Gabrys
Knivė		1916	Png	Jievutė
Končius Ign.	Student.	1908	—	Šokiu vedėjas
		1910	Nsž	Mykolas
Kregždė		1917	Gen	Benukas
Kubertavičius P.	Mokinys	1917	Gen	Rustys
		1918	Au	Žiogas
Kulikauskaitė	Valdinink.	1908	Ba	Šokėja
Kuraitis Viktoras	caro „Žiemos Rūm."	1902	Pim	Magerskis
		1903	Av	Liudvikas
		„	Nm	Vijurkas
Kurkulis Petras	„Kontorščikas"	1911	Gs	Skirmuntas
		1912	Kęs	Statistas
		„	Pa	Jonas

Kurmytė O.	Mokinė	1916	Png	Vilkienė
		1918	Au	Genrietė
		,,	Ju	Mečutkina (rus.)
Kutkauskas Alks.	Student.	1912	Etnogr. v.	dain. solo
		,,	konc.	,, ,,
		1913	,,	,, ,, (4 syk)
		1914	,,	,, ,,
		1915	,,	,, ,, (2 syk)
Kutkauskienė	Student.	1912	Pa	Ona
		1614	Ap	Bekampienė
		1915	Ko	Kymontienė
Kuzmickaitė Elena	Siuvėja	1911	Uk	dain. — statist.
Kvedariutė	Tarnaut.	1902	Pim	Onytė
		,,	Ap	Agota (bis
		,,	Bž	Marė
		,,	Msa	Antonija
Kvieska Vincas	Student.	1911	Gs	Butrimas
Laikūnas A.	Student.	1913	Al	Jonas
Laimontavičienė		1911	In	Kotryna
Laimutė P.	(žiūr. P. Žemaitytė, Valevskaja) „Kontorščica".	1912	Du	Ona
		,,	Pa	Magdė
		1904	Pvn	Julija
Lanskoronskis J.	Student.	1916	Ker	Raila
		,,	Rv	Survila
		,,	Lie	Bal. Žagaras
		,,	Kęs	Kunonas
		,,	Živ	Ivanas
Lašas V.	Student.	1911	Pilk	Grosmeisteris
Laucevičius J.	„Kontorščikas"	1915	Be	Dainius
		1917	Gen	Gaila
Leipus A.	Mokinys, dabar mokytojas	1911	Pilk	Iždininkas
		,,	Gs	Aukutis
		1912	Kęs	Bilgenas (bis
		1913	Ubk	Kamerdineris
		1914	Ap	Piršlys
		,,	Sug	Bakutis
Leparskaitė L.		1917	Lb	Agota
Lepkauskaitė V.		1917	Lb	Ona
Liepa	(žiūr. M. Jasnauskaitė ir Mariutė)	1905	Mg	Barbikė
		1906	Pim	Liudytė
		1907	Vp	Jasinskiutė
		1908	Ag	Katrė
Likaitė	Student.	1808	Ba	Šokėja
Linartas Jurgis.	Pramonininkas	1916	Živ	Karijotas
		,,	Ker	Kuno

		1917	Lb	Greidž
		"	Da	Vingiras
Linartienė	(Pramoni-	1916	Živ	Živylė
	ninko	"	Ker	Lėla
	žmona	1917	Lb	Morijona
		"	Da	Garnienė
Lingvys		1908	Nm	Žydas
		1909	Ap	Faibčikas
Liutkevičiaitė	Mokytoja	1908	Nm	Burokienė
Longinas L.	(žiūr. Jo-	1914	Ap	Faibčikas
	nuška)			
Lukavičienė	„Kontoršč.	1916	Neb	Danutė
	žmona			
Lukavičius Napol.	„Kontorš-	1916	Neb	Petras
	čikas".	"	Kęs	Vytautas
		"	Živ	Zbignevas
Lukšaitė R.		1910	Gen	Ragana
Lukšienė Justina	Vaistininkė	1912	Šim	Magdė
	(žiūr. Pina-	"	Pa	Leonora
	vija)	1913	Gen	Ragana
		"	Ubk	Gertruda
		1914	Pvn	Barbora
		"	Sug	Dičkienė
		1615	Pilk	Rėda
		"	Vnb	Keraitienė
Macinskis N.	Mokin.	1917	Gen	Alkius
Marcinkus V.	Vargonin-	1916	Ker	Gelbuta
	kas	1917	Lb	Šmidt
		"	Da	Ad. Vingiras
Margelis A.	(žiūr. Pu-	1909	Ap	Bekampis
	rėnas)	1912	Pa	Jul. Štal
Markūnas		1908	Ba	Šokėjas
Markūnas	V kl. g. m.	1917	Kž	Sargas
Martinėnas Silvas	Siuvėjas	1911	Uk	Smuikorius
		1912	"	"
Mariutė M.	(ž. Liepa)	1905	Ag	Katrė
Maruškevičius J.	Pramoni-	1913	Ubk	Kunst
	ninkas	1915	Be	Karžygys
Maruškevičaitė M.	Pram-ko	1910	Gen	Berta
	sesuo	1913	Sm	Vaitiekūnienė
		"	Ag	Magdalena
		1915	Be	I moteriškė
Maruškevičaitė O.	Pramon-ko	1913	Ag	Agnė
	sesuo	"	Vi	Senelė
		1915	Vnb	Klumpiekienė
Masiliūnas J.		1916	Ker	4 Kareivis
		"	Pas	Pranys

Matiukaitė		1902	Msa	Petrienė
Matulaitis Vincas	Valst. Kon. direktorius.	1908		tvarkdarys
Matulaitis (Vinc. s.)	Mokinys	1902	Ap	Piemuo
Mažonas		1908	Ba	Šokėjas
		1909	Ubk	von Laube
Medžioklis		1916	Neb	Budrys
Milkevičius F.	Darbinink. dab. bolšev.	1915	Pilk	Grossmeister
Milčinskaitė		1908	Ag	Agnė
		1910	Unb	(rolė nepažym.)
Mikelėnytė E.	Mokinė	1916	Kęs	Birutė
Milda		1916	Png	Norkaitė
Mošinskaitės S.	(ž. S. Dora)	1902	Ap	Bekampienė
		1904	Nm	Marytė
Namajuška B.		1913	Ag	Bertašius, sūn.
Navickaitė	Pramon-ko duktė	1916	Pas	Juzė
		,,	eilės	deklam.
Naujokaitis Jonas	Student.	1911	Uk	Viršaitis
		1912	Kęs	Statistas
		,,	Šim	Šaltenis
		,,	Uk	Viršaitis
Norkaitė J.	Student.	1915	Ko	Leckaitė
		,,	Be	II moteris
Norkaitis	Student.	1912	Etnogr. v.	Šokėjas
		1917	Gen	Brunas
Noreika L.	Student.	1911	Gs	Suflerius
Obuolėlis E.		1905	Kim	Teklė
Oleka Petras	Student.	1918	Kon	dain. solo
Orentaitė Agota	Pramon-ko duktė	1911	Uk	dain. — statist.
Orentaitė Ona	Pramon-ko	1911	Uk	dain.-statist.
	duktė	1912	Etnogr. v.	Šokėja
		1915	Pilk	Puiklė
Orentas	Pram-kas	1909	Ubk	Šolc
		,,	,,	Sekretorius
Orentienė	Pramon-ko žmona	1909	Ap	Bekampienė
Orlauskaitė Z.	Mokytoja	1912	Pa	Teklė
		,,	Du	Karolina
		,,	Vag	Morta
		,,	Etnogr. v.	Šokėja
		1913	Gen	Genovaitė
		,,	Ld	Skaidriutė
		,,	Sm	Aaldona
		,,	Vag	Morta
		,,	Gn	Boba

Orlauskaitė		1913	Ždp	Elvira
		1914	Pun	Veronika
		,,	Sug	Rožė
		,,	Pilk	Laimutė
		1915	Aps	Bugumila
		,,	Min	Ragnytė
		,,	Bš	Sofija
		,,	Ko	Želvienė
		1916	Neb	Marijona
		,,	Kęs	Marė
		,,	Živ	Aldutė
		,,	Ker	Rusna
		,,	Lie	Juozienė
Orlauskas St.	VII kl. g.	1916	Vpk	Matas
	mok.	1912	Np	Vytautas
Orlauskas V.	Mok. Zuza-	1915	Pilk	Kokis
	nos Orl. br.			
Palaikytė E.	Siuvėja	1913	Sm	Narvinskienė
		,,	Vi	Anelė
		,,	Ag	Barbė
		1914	Pvn	Katrytė
Palionis M.	Susis. Min.	1900	Pim	Araburda (bis
	garo katilų	1901	eilės	deklam. (3 kart.)
	spec.-vald.	1904	—	tvardarys
Paliulytė Stefanija	abiturientė	1917	Gen	Ragana
		,,	Bš	Sofija
Paškevičius B.	Mokinys	1916	Png	Putinas
Paškevičius Cez.	Kontoršč.	1911	Pilk	Kareivis, Liet.
		1912	Šim	Juozas
		,,	Kęs	Statistas
		,,	—	Šokių vedėjas
		,,	—	,, ,, (4 syk).
Paškevičius Iz.		1908	Ba	Kost. eskizai
		1912	Etn. v.	,, ,,
Paulauskaitė A.	Mokinė	1913	Al	Marė
Pauliukonis V.	Student.	1902	Ap	Ananas
Peledžiutė M.	Mokinė	1916	Neb	Onytė
Petraitis J.	(ž. Dobilas)	1904	Av	L. Ravič
	Bugalteris,	,,	Da	Baublys
	Susis. Min.	,,	Mb	Jonas
		1906	Pim	Araburda
Petraškevičius Č.	Student.	1908	An	Tautvida
Petrauskas Kipras	Stud., pas-	1907	Chore	vedėjas
	skui artis-	,,	konc.	Solo dain. (bis
	tas	1908	Nm	Vijurkas
		,,	konc.	Solo dain. (4 s.)
		1909	,,	,, ,,

Petrauskas Kipras		1912	Konc.	Solo dain.
		1913	,,	,, ,,
		1914	,,	,, ,,
		1916	,,	,, ,,
		1917	,,	,, ,,
		1918	,,	,, ,,
Petrauskas Mikas	Konservat.	1903	Konc.	Solo dain. (bis
	Student.	1905	,,	,, ,, ,,
		,,	choro	vedejas
Petronis V.	Siuvėjas	1916	Ker	3 kareivis
		1918	Au	Petras
Petrelis J.		1903	Av	Goldstern sūn.
		1904	Mb	Švilpinskas
Piliponis M.		1916	Ker	2 kareivis
		1918	Au	Urbonas
Pilka St.	VII kl. g.	1916	Vpk	Jonas
	mok.	,,	eilės	deklam.
		1917	eilės	melodekl. (bis
		,,	Np	Kaliuška
Pinavija	(žiūr. Luk-	1911	Uk	Pranė
	šienė)	,,	Gs	Vidonė
		1912	Uk	Pranė
Piščikas Jonas	Student.	1911	Pilk	Kryžeivis
		1912	Šim	Edvardas
		,,	Etn. vak.	Šokėjas
		1913	styg. ork.	vedėjas (bis
		,,	Ld	Jonas
Pivarienė	(ž. E. Jur-	1904	Nes	Magdalena
	gelionytė)	,,	Ždp	Kiksavičienė
Plikis		1904	Nes	Pazurkevičia
Prakaitytė A.		1910	Nsž	Mirkuvienė
		,,	Aa	Darbinink. žm.
		,,	Vnb	(rolė nepažym.)
		1911	In	Emilija
Pranaitis	Vargonin-	1900	Choro	vedėjas (bis
	kas	1901	,,	,,
		1802	,,	,, (bis
		1904	,,	,, ,,
Pranys A.	Valdinink.	1905	Ag	Pliumis, sūnus
	(ž. Varnas)			
Prapulenytė	Student.	1914	Pvn	Ragaišienė
Puras	(Pseudon.)	1900	Pim	Leizeris
Purėnas Antanas	(ž. Margel.	1910	Vnb	(rolė nepažym).
	Laikūnas)	1911	In	Baltaragis
	Stud., vė-	1912	Kęs	Jogaila
	liau moky-	1913	La	Herderas
	tojas	1915	Bš	Burbulis

Purėnas Antanas		1917	Bš	Barbulis
		1917	Da	Jurgis Spurgis
Puriškac		1911	Uk	Šmulkus
	(ž. Valan-sevičius)	1912	Uk	Chalemeizer
Puskunigis		1915	Kanklėms	solo
Pušaitis		1902	eilės	deklam.
Rakštienė Ona	Mokytoja	1912	Pa	Sufler.
		„	Šim	„
		„	Uk	„
		„	Du	Magdė
		„	Vag	Elzbieta
		„	Etng. v.	Šokėja
		1913	Gen	Sufler.
		„	Ld	Grapienė
		„	Vag	Elzbieta
		„	Gn	Marė
Raulas	(žiūr. Bliū-džius)	1905	Nnkk	Jurgis
		1906	Pim	Jonas
		1907	Vp	Vaitas Bražis
		1908	Ag	Pliumpis, senis
Rimša Petras	Darbinink.	1913	Vi	Jankus
		1915	kioskas	jo projektu
Rokas	Dailinink. (Jo brolis—„gorodo-voj“).	1912	Vag	Jokubas
		„	Du	Grėblys
		„	Pa	Kupstas
		1912	Šim	Petras
		„	Kęs	Butrimas (bis
		1913	Gen	Rustys
		„	Ld	Laurynas
Rūta E.		1903	Šijš	Barbora
		1904	Gv	Monika
		„	Ždp	Elvira
		„	eilės	deklam.
		1905	Min	Aldona
		„	Da	Garnienė
Rūta S.	(ž. I. Jurge-lionytė)	1911	Gs	Lelijėlė
		1912	Kęs	Aldona
Ruzgas V.	„Kontorš-čikas“.	1913	Ubk	Raštininkas
		„	Sm	II Kortininkas
		1914	Sug	Kunigas
		1915	Pilk	Klebonas
Sasnauskas Č.	Kompozit. vargonin-kas.	1899	Chore	dirigavo
		1900	„	„ (bis
		1901	„	„ (bis
		1912	„	„
		1913	„	„

Senkaitė	Mokinė	1915	Kiš	(— monologas)
		1916	eilės	deklam.
		,,	Pas	Barbora
Sidaravičius		1911	In	Bedarbis
Skirgaila K.	Muitinės	1915	Pilk	Bernardas
	valdininkas	,,	Min	Heidenrich
		,,	Vnb	Graibus
		1916	Živ	Terla
		,,	Kęs	Jogaila
Slabšinskas	Student.	1916	Pas	Galinis
		,,	eilės	deklam.
		,,	Png	Jokubas
		,,	Ker	I kareivis
		1917	Gen	Sigytas
Slivinskaitė	artistė	1913	Konc.	solo dain.
Sparva		1908	Ag	
Spurgis Jurgis	(žiū. Bliūdžius, Raulas)	1905	Mg	Vėdaris
Sruoga Balys	Student.	1915	Ko	Budrikis
		,,	Pilk	Silvestras
Starulis J.		1917	Gen	Mauras
		1918	Ju	Chirin (rus.)
		,,	Ri	Choziain (rusiš.)
		,,	Au	Daugela
Strazdaitė Sof.	Mokin., vėl.	1911	Uk	Dain. stat.
	studentė	1916	konc.	fortep.
		,,	Png	Beržinskaitė
		,,	Lie	Milcia
		1917	Da	Jievutė
Strazdas Jurgis	Pram-kas,	1904	Mb	Kliudinskis
	Meisteris	,,	Nes	Karvelis
	fabrike	1910	Gen	Alkius
	„Treugol-	1911	Pilk	Merūnas
	nik“	,,	Gs	Rimeikis
		,,	Uk	Karpus
		1912	Du	Jurgiukas
		,,	Šim	Antanas
		,,	Pa	Rubliauskas
		,,	Kęs	Vaidila (bis
		,,	Uk	Karpus
		1913	Ld	Dovidas
		,,	Gen	Mauras
		,,	,,	Alkius
		1914	Ap	Antanas
		,,	Sug	Petras
		1915	Pilk	Krivė

Strazdas Jurgis		1916	Kęs	Vaidila
Strockis		1916	Kęs	Bilgenas
Sugintas Ant.	Student.	1911	In	Jovaišis
Sulikas	Student.	1911	In	Jonas
Sunklodas Stepas	„Komivo-	1910	Gen	Sigytas
	jažėras“	1911	Gs	Ainys
		„	Pilk	Krivė
Surgailytė		1913	Ag	Katrė
Suveizdžiutė	Siuvėja	1900	Pim	Liudytė (bis
		1902	Msa	Daugšnekienė
Sviderskis	Mokinys	1904	Gv	
Svylas A.	Student.	1915	Pilk	Butvila
Šaltenis A.	Aptiekin.	1912	Šim	Bliudzinskis
Šedys P.		1914	Sug	Šliugurys
Šeškis	(žiūr. P.	1904	Mb	Skiauteris
	Grigait.)			
Šimelis	Meisteris	1900	Pim	Dudulis (bis
	„Treugol.“	1902	Ap	Bekampis
	fabrike	„	Pim	Dudulis
		1902	Msa	Tardininkas
		1903	Av	Goldstern, tėvas
		1904	Tnn	Rimša
Šimkus Stasys	Student. —	1908	Chore	dirigavo
	muz.	1909	„	„
		„	Ubk	Jonas
		1913	Chore	dirig. (bis
		1914	„	„
Šindliarskienė		1904	Kim	Teklė
		1905	Ag	Agnieška
Širvydas P.		1913	Ag	Kupetys
Škirpa K.	„Kontorš-	1915	Min	Hermanas
	čikas“			
Šlepetys Juozas		1913	Ag	Bartašius, senis
Šlepetys Jonas		1913	Ag	Jonas
Špuras A.	Vals. pinigų	1902	Pim	Tomka
	spaustuvės	„	Msa	Mukn. Baltras
	valdininkas	1903	Nm	Žydas
		1910	Gen	Golius
		1912	Du	Kuprauskas
		1913	Gen	Golius
		1911	Pilk	Margis
		1914	Pvn	Antanas
Tallat-Kelpša Juoz.	Student. —	1908	Nm	Kanapinskas
	muz.	„	Vs	Staršina
		„	Nut	Amerikonas
		„	Ja	Lomas
		„	Ag	Raulas

Tallat-Kelpša		1909	konc.	fortep.
		„	„	„
		1910	Chore	dirigavo
		1912	Konc.	akomp.
		1913	Konc.	„
		1915	Konc.	„ (bis
Tallat-Kelpšaitė S.	Student.	1916	Ker	Rūtelė
		„	Rv	Vinka
Tamošiūnas	Mokinys	1916	Kęs	Albanas
		„	Neb	Paulius
		„	Živ	Rigimuntas
Tarulis D.	Student.	1915	Bš	Dulieba
		„	Ko	Kaubrys
Tarulis N.	III kl. gim mok.	1916	Konc.	dain. solo
		1917	eilės	deklam.
		„	„	„
Tarulis J.		1915	Aps	Šiupinys
Toliušis Z.	Student. .	1908	Ja	Scenorius
		1910	Vnb	(rolė nepažym.)
Tomašauskis Ig.	Meisteris „Putilavo“ fabr.	1912	—	tvarkdarys
Totoris J.	Student.	1912	Aa	Darbininkas
Totoris St.	Student.	1911	Pilk	Bernardas
		„	Gs	Gediminas
		1912	Me	Smirnovas
		„	eilės	deklam.
Tumanis M.	Dantistas mokin.	1906	Pim	Tomka
		1910	Gen	Drakas
		„	„	Gaila
Umbras	„Komivojažėras“	1912	Ap	Piršlys
Urbonas Alf.	IV kl. g. m.	1916	Vpk	Ona
Urbonas J.	Pardavėjas	1902	Msa	Gurkšnys
		„	Pim	Leizeris
		1900	„	Berelis (bis
		1903	NnkK	Slapšys
Urbonas Juozas	IV kl. g. m.	1916	Vpk	Petras
Urniežiutė		1916	Pas	Galnienė
U—s		1907	Vp	Blynas
Usas Dr.	Jo bute įvyko spektaklis 1892 m.			
Vaguraitė		1916	Pas	Nastė
Vaičiulis Jonas	Valdinink.	1900	Pim	Stonis (bis
		1902	Ap	Piršlys

Vaičiūlis Jonas	Valdinink.	1902	Pim	Bajonis
		1903	Av	Rozenblatas
		,,	Šijš	Nepažįstamas
		,,	Nnkk	Gabrys
		1904	Gv	Baudila
		,,	Mb	Krapaila
		,,	Av	Rozenblatas
		1905	Da	Jurg. Spurgis
		,,	Min	Trainaitis
		1906	Pim	Ignacas
Vaičkienė Morta	Stud. muz.	1912	Konc.	dain. solo (bis
		1914	,,	,, ,,
		1915	,,	,, ,, (bis
		1916	,,	,, ,,
		1917	Bš	Marė
		,,	Gen	Genovaitė
Vaičkus Juozas.	Student.	1908	Pk	Senelis
		,,	Nm	Kanapinskas
		1910	Vnb	(rolė nepažym.)
		1911	eilės	deklam.
		1917	Bš	Dulieba
		,,	Gen	Golius
Valansevičius S.		1913	Kęs	statist.
Valansavičius Vikt.	Bank. val. (žiūr. Puri-skač)	1911	Gs	Vedeika
		1912	Kęs	statistas
		,,	Vag	Abromas
		,,	Pa	Trembė
		1913	Ždp	Sruolis
Valevskytė (Valev-skaja).	(žiū. P. Že-maitytė Laimutė)	1911	Uk	Jieva
		,,	Pilk	Laimutė
		1912	UK	Jieva
		,,	Kęs	Marė (bis
Varnas Adomas	Mokinys	1900	Pim	Jonas (bis
		1901	eilės	deklam. (bis
Varnas Antanas	Vald. (žiūr. Pranys)	1904	Kim	Pranys
		1905	,,	,,
Velniukštis B.	(ž. Adomo-nytė)	1905	Mg	Marytė
Venclauskis A.		1917	Gen	Drakus
		1917	Au	Stulga
		1918	Ju	Šipučin (rus.)
		,,	Ri	Cackin (rus.)
Vienožinskaitė L.	Student.	1908	An	Daiva
		1910	eilės	deklam.
		1911	In	Antonina
		1912	eilės	deklam.
		,,	Me	Popovienė

		1913	Al	Jieva
		1914	Ap	Agota
Vienožinskaitė M.		1915	Aps	Šiupinienė
Vilhelms		1907	Vp	Katrė
		1910	Gen	Genovaitė
		1911	Pilk	Puiklė
Vilkaitis J.	Student.	1911	In	Titnagas
Vinklerienė	Pramon-ko	1902	Bž	Aliutė
	žmona	,,	Ap	Bekampienė
		1906	Pim	Baltruvienė
Vinkleris L.	Pram-kas,	1902	Ap	Vincas
	kuro ir stat.	,,	Msa	Eismantų Jonas
	medžiagos	1904	Da	Jonas
	sandėlio	,,	Kim	Sabukas
	direkt.	1905	,,	,,
		1906	Pim	Dudulis
Virkietis Vladas	Muitinės	1911	Uk	kaimo šiauč.
	valdininkas	1912	Šim	Karolis
		,,	Pa	Edvardas
		,,	Uk	Jonas
		,,	Kęs	Vaid., Mar. v. (bis
		1913	Gen	Gaila
		,,	Vag	Jokubas
		,,	Gn	Tadas
		,,	Sm	Vėželis
		1914	Sug	Juodis
Visbaras A.	„Kontorš-	1904	Ždp	Motiejus
	čikas“	1905	Ag	Raulas
Višniauskas	(ž. Erema)	1911	In	Ežys
Vaitkus		1909	Ubk	2 tarnas
Vitkus B.	Mokinys	1916	Png	Vainoras
Vitol Prof.	Prof.	1916	konc.	orkestr. dirig.
		1918	,,	,, ,,
Voldemaras Aug.	Mokin., vė-	1904	Ap	Bekampis
	liau stud.	,,	Av	Goldstern., tėvas
		1905	Min	tvarkdarys
		1904	Pim	prof. Daugkantas
Zaviša Z.	Zeceris	1912	Kęs	Statistas
Zauka Juozas	Zakristijo-	1900	Pim	Magerskis (bis
	nas, vargo-	1901	eilės	deklam.
	nink. pava-	1902	Chore	dirig. (3 kart.)
	duotojas	,,	Pim	Araburda
		,,	Ap	Faibčikas
		,,	Msa	Garnys
		1903	Chore	dirig. (bis
		,,	Šijš	Markelis
		1904	Ždp	Sruolis

Zauka Juozas		1904	Nm	Žydas
		,,	eilės	deklam.
		1905	Nnkk	Kazys
		1906	Pim	Klebonas
		,,	Pim	Leizeris
Zubrickas Just.	Vals. Kon.	1908	—	tvarkdarys
	valdinink.	1912	Pask.	apie Čiurlionį
Zuzė V.		1904	Nes	Pranė
		1905	Ag	Barbė
Žadeikis Rav.	Student.	1918	Je	Čubukas
		1911	Gs	Šilgalys
Žemaitytė Petr.	(ž. Valevskytė, Laimutė)	1917	Ba	Šokėja
		,,	Uba	Lotchen
	„Kontorš."			
Žemaitytė Valent.		1911	Uk	Dain. stat.
Žilevičius J.	Mokinys	1918	Chore	dirig.
		1919	Konc.	fortep.
Žilinskas J.		1910	Vnb	(rolė nepažym.)
Žuklys Pr.	Darbinink.	1913	Ubk	von Laube
		1915	Pilk	Liudvikas
Žurauskas	Valdinink.	1900	Pim	Bajonis
		1902	Msa	Povilas

N. B. Lygiai režisierių, lygiai vaidintojų žodynas nėra pilnas, — trūksta medžiagos iš 1895—1899, 1901 ir 1917—1918 m.

Turinys